

M U H İ T

Sene 4 № 38

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Kânunuevvel 1931

Müvezzilerden Bluz kalıbını isteyiniz.

Nushası 50 Kr.

M u h i t

Dördüncü İntişar Senesinde

MUHİT milletimizin büyük, belki de en büyük bir ihtiyacına cevap vermek üzere çıkmaya başlamış ve üç seneden beri aynı gaye ile intişarında devam etmektedir. Bu ihtiyaç her medeni milletin ve her medeni insanın duyduğu ihtiyaç: öğrenmek, alâkadar olmak, anlamak, san'at heyecanı duymak ihtiyacıdır.

Bu ihtiyaç tam olarak ancak okumakla tatmin edilebilir. Resim, tablo, renk, gölge... okumanın bedii te'sirini çoğaltan yardımcılarıdır. MUHİT, sahifelerinde okuma ile tabloyu en nefis, en bedii şekillerde olarak birleştirmeye çalışmış ve çalışmaktadır.

Medeni insan okumakla *öğrenmek* ihtiyacını tatmin ederken kıraatlerinde alâka ve heyecan verecek hakikatler, güzellikler ve faydeler arar. MUHİT in de prensipi, birinci sayısından beri, okuyucularına muhtaç oldukları bu alâka ve heyecanları te'min edecek hakikatleri, faydeleri, güzellikleri ve yalnız bunları tedarik etmek olmuştur.

MUHİT in kucaklamak istediği mevzu'larda büyük bir tenevvü' vardır. Bunun da sebebi medeni insanın alâkasına layık hadiselerin değişikliği, ruhuna heyecan verebilecek şekillerin çokluğuudur. Medeni insan memleketine, milliyetine, menşesine, ırkına, geçmişine, haline, geleceğine, şiddetle alâkadar olur.

Medeni insan için komşu, uzak bütün milletlerin, bütün insanlığın mesafe ve zaman dahilindeki her türlü vaziyetlerini öğrenmeye, kâinat ve hilkat esrarına nufuz etmeye, bu yüksek hakikatlere dair sağlam fikirler edinmeye büyük bir ihtiyaç duyar.

Medeni insan için gündelik hayatın binbir şeklini muhayyilesiyle yaşamak, binbir manzarasına ruhiyle karışmak, binbir levhasını yakından temaşa etmek, âlemin neş'esiyle neş'elenmek, ıztırabiyle muztarip olmak enini ile inlemek, heyheyi ile münşerih olmak en kuvvetli bir iptiladır.

Medeni ve kültürlü insan edebi ve her türlü bedii eserlerle ve onların yaratıcılarıyla

bir ruh aşinalığı têsîs etmek ister. Doğrudan doğruya edebi ve bedii istihlal de derin bir hevesini harekete getirir. Hele gençliğin yaratıcı ruhu, uçmaya yeni kanat çırpan bir kuş heyecaniyle eserlerine intişar sütunları arar.

Okuyucularının bu ihtiyaçlarını tatmin için çıkan MUHİT, her sayısında, en değişik mevzu'ları nefis ve bedii bir ahenk içinde mezc etmeye çalışır. Değişiklik içinde birlik arar, ve bu birliği, daimi rehberi olan güzellik prensipi, doğruluk ve eyilik prensipi temin eder.

Cumhuriyetimizin büyük siymaları ve büyük istikametleri, türklüğün necip menş'e ve tarihi, insanlığın tekâmülü ve terakîsi, medeniyetin büyük atisini müjdeleyen veya asayişini tehdit eden fennin yeni yeni keşifleri, hep arayan insan zihninin elde ettiği ilmî hakikatler, tarihî zamana binlerle seneler ilave eden buluşlar, mesafeleri yaklaştıran ihtiralar, tabiatı ram eden zaferler... kâşifler, muhterî'ler, mucitler, muzafferler, kahramanlar... Bütün bunlar MUHİT de, ehemiyetleriyle mütenasip bir yer bulur.

Fakat MUHİT müstesna bir ehemmiyeti muhayyel ve bedii yazılara verir, gündelik didinmelerden yorgun ve muztarip çıkan zihinleri dinledirecek en tesirli amil muhayyileyi kanatlandırarak semadan semaya dolandıran kıraatlerdir. Zihin orada bulacağı latif heyecanların kuvvetiyle hayatın şêniliğini mağlûp edecek yeni enerjiler kazanır. Ruh çelikleşir, mücadele ve mukavemet kabiliyeti artar. Okuyucu o an için kendine göre bir kahraman kesilir. MUHİT muhayyel edebiyatta (hikâyede, romanda, temsilde) bu kuvvette büyüleyici hassalar arar. Ruh hırpalayan, gençliğin ahlâkını tehdit eden yazılar MUHİT in sütunlarında yer bulmaz. MUHİT in hikâyelerinden ve muhayyel bediiyatından bütün mektepler ve bütün aileler emindir, çünkü okuyucuları MUHİT in öz evlatları ve en samimi dostlarıdır.

Maarif Vekâleti Milli Tâlim ve Terbiye

(Devamı kapağın öteki sahifesinde)

MUHİT in ilavesi

*İnsanlığın Kardeşliği Hakkında En Büyük
Nutku Söyleyen*

GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİ

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 4

Kânunuevvel, 1931

№ 38

Edebî Musahabe

BİZİM KLASİKLER ?

AHMET CEVAT

BİZDE klasik edebiyat ve klasik edebiyatçılar varmıdır ?

Klasik edebiyat demek, — geçen ayın musahabesinde görmüştük — birkaç nesilden beri edebiyat müptelası azlığın tekrar tekrar zevk ve heyecan ile okuyabildiği, edebî gustosuna uygun bulduğu ve nihayet bütün okuyucuların da güzelliğini tastik ettiği edebiyat demektir.

Bu izzah bize millî klasik edebiyatı “millî edebî zevkî yaratan edebiyat” suretinde de târif ettirebilir. Millî edebî zevk ise edebiyat müptelası azlığın gustosudur ki onlardan yığınlara geçer. Baştaki sorunun cevabını bu bakış noktasından araştırmalıyız.

Düne kadar birkaç nesilden ve asırdan beri eserleri edebî heyecan ile okunabilen eski şairlerimize aşık, edebiyat müptelası zümre son derece azalmıştır; hele bunlardan ısrar ve sebat ile kendi gustolarının propagandasını yapan münekkithlerimiz hemen hiç yoktur. Yüz kadar lise ve orta mektebimizle darülfünunumuzda bu edebî gustoyu genç talebelerine şevk ile geçirmeye çalışan muallimler yok değildir, fakat geniş okuyucu kitlelerinin edebî zevkini idare edecek iktidarda münekkithlerimiz hiç yoktur. Fakat — kaside değilse de — gazel ve şarkı edebiyatının yaratmış olduğu millî edebî zevk hâlâ, en muhalif görünenlerde bile, kuvvetli ve canlı yaşıyor. Hakikaten, son asrın muhtelif devrelerinde şiirimizde bir takım yenilikler yapılmıştır, fakat cümlesi şekle ve ifade vasıtalarına (lisana, vezne, manzume isimlerine . . .) aittir; hepsinde edebî ruh aynı kalmıştır, öyle ki asırlardan beri nesilden nesile geçen millî edebî zevke ancak bazı yeni unsurlar aşılanmıştır.

Daha Âli Paşa devrinde, millî vezinle yazılmış eserlere tesadüf ediyoruz. Bu sadrazama koşma tarzında takdim edilmiş bir manzume görüyoruz ki gazel ve şarkı ve hatta tekke edebiyatı ruhundadır :

**“Gönül ocağında aşk odu yandı
Tanrımın evinde çırağ uyandı
Sinem gül gül oldu kana boyandı
Varsa aşkın bu da bir sefasıdır.**

**Uçar koşar aşkın dağı taşında
Hep kavak yelleri eser başında
Uslanmadı gitti koca yaşında
Gönlümün çektiği hoş cezasıdır. ,,**

Bu manileri ihtiva eden şîri yazan ve sadrazama takdim eden Faik Bey bir halk şairi değil, bir saray şairidir. Diğer eserleri hep kudema lisanile ve erkâniledir. Halk şairlerinin tarzını beğenen ve taklit eden bir saray şairi! bunun manası şudur ki saray şairi ile halk şairi arasında edebî gusto farkı yoktur. Şekil ve vasıta farkı vardır.

Gazel ve şarkı edebiyatı okunduğu kadar teganni de edilirdi, bu sayede halk şairlerinin de gustosu aynı edebiyatın terbiyesile yetişmişti. Daha sonra geniş zümrelere ve nihayet yığınlara hitap etmek isteyen saray ve şehir şairleri de halk şairlerinin vezin, şekil ve lisanını kullanmaktan müstağni kalamamışlardır. Rıza Tevfîğin bir çok manileri, Karaca Oğlanın sevgili vezni ile nazm edilmiştir, bazılarında büyük halk şairinin kafiye ve redifleri de kullanılmıştır. İçinde :

**“Ağlayıp yaşını silmez dediler
Gerçek mi sevdiğim görmeye geldim ,,**

mısraları bulunan Karaca Oğlanın bir manisi Rıza Tev-

fiğin Fikret için söylediği meşhur mersiyeye san'at modeli olmuştur.

Bu misaller bizde saray, şehir, halk şairlerinde milli gusto birliğinin mevcut olduğunu ispat eder; ve edebiyat müptelası azlıklarımız, her nesilde, bu gusto ile edebiyat mahsullerini tatmış, beğenmiştir.

Bu edebi zevk bu güne kadar, en genç şairlerimizde de devam ettiğini görüp göstermek mümkündür. Bunun için en aşıkâr ayırıcı vasfının bilinmesi lâzımdır.

Bu ayırıcı vasıf hakkında muhtelif münekkitlemizinin görüp söyleyebildiği şey hemen hemen eski şairlerin mazmun ve nükte meraklısı olduğunu ileri sürmekten ibaret kalıyor. Mazmun ve nükte ... garp edebiyat san'atında kullanılan tâbirile, yeni hayaller (*Image* ve *Esprit* ler) dir.

Umumi bir nazarla dünya edebiyatları kavranacak olursa görülür ki hayaller ve nükteler hepsinde aranan ve sevilen unsurlardır.

Bizim eski edebiyatımızı ayırt eden vasfın iki unsuru vardır: biri müspet, diğeri menfi. Müspeti mazmun ve nüktelerin sıra sıra, mısra mısra dizilmiş olması; menfisi ise mukayese ile anlaşılır ki, şe'niyetsiz ve şahsiyetsiz daha doğru tabirlerle *gayrişeni* ve *gayrişahsi* olmasıdır. Muhayyel veya hakiki varlıklar yaşatmak, hayatlarını muhayyel veya hakiki her türlü şerait içinde devam ettirmek destan, hikâye ve temsil edebiyatının ayırıcı vasfıdır. Bu janrın bizim eski edebiyatımızda pek az numunesi vardır. Fuzuli başta olmak üzere sayıları beşi onu geçmeyen *hamse* sahibi şairlerimize mukabil yüzlerle ve binlerle gazel ve şarkı şairlerimizin isimleriyle cilt cilt tezkireler doludur.

Halka mahsus edebiyatımızda da Battal gazi, Kerem ile Aslive, Aşık Garip tarzındaki eserler sonderece mahduttur; bunların ve hangi Türk kabilesinin edebî mahsulü olduğu bilinmeyen Dede Korkut kitabının edebî zevkimizin husulü üzerine pek az te'siri olmuştur.

Kaside, gazel, şarkı şekillerini alan klasik şiirimiz güzellikten mahrum değildir; bütün bir milletin edebî zevkini besleyen ve hâla, en yeni şairlerinin eserlerinde aynı edebî zevk duyulan ve tadılan bu edebiyatta güzel numuneler son derece mebzuldur. Asırlarca milletin edebiyat müptelaları bedii heyecanlarını hep bu eserlerin güzelliklerinde duymuşlardır. Bir edebiyat şeni-yetsiz ve şahsiyetsiz olmakla çirkin olmaz. Bu vasıfta

olan edebiyatta güzellik daha *mutlak*, daha *mücerret* daha *esiri* olur. Bedii şuur onu her maddi ve hususi mevzudan ayırarak heyecanla zevkine varabiliyor. Bir eser hakkında gayrişeni ve gayrişahsi denildiği zaman mutlaklığı ve umumiliği anlaşılmalıdır. Bu şeni-yetsizlik ve şahsiyetsizlik muayyen şahıslar hakkında söylenen kasidelerde, en subjektif gazel ve şarkılarda bile görülür. Bu vasıf yalnız eskilerin eserlerinde değil son yarım asrın şairi - âzamı Abdülhak Hamidin de en nefis şiirlerinde vardır (Sültan Selim için yazdığı kaside Fatih, Fatih kasesi Sultan Selime veya Kanuniye veya her hangi diğeri bir cihangire ithaf edilebilir. Fintende Davolacionun ağızına koyduğu şiir ise bir büyük kumandana da söyletebilir.)

Asırlarla edebî gustoyu terbiye eden gazel, şarkı lirizminin zamanımıza, en genç şairlerin en son ve en güzel şiirlerine kadar devam ettiğini söylemiştik.

Mesela Necip Fazılın:

Nef'i

Fuzuli

**“Elinden dal gibi düşerken ümit,
Ne bir hasret dinle,
ne bir ah işit;
Bir yaprak ol esen
rüzgârlarla git,
Kırık bir tekne ol
dalgalarla gel..”**

kıt'ası ile biten şiiri gusto itibari ile Karaca Oğlanın sevdiği 6 + 5 veznile söylenmiş bir koşmadan başka bir şey midir? Mücerret ve mutlak maz-

mun, nükte gustosu bunda da yok mudur? Bu noktadan altmış yetmiş sene evel Faik Beyin yazdığı manzume ile aynı kategoriye girmez mi? (Bütün genç ve orta yaşlı şairlerimizin eserlerinden istenildiği kadar misaller getirmek mümkündür; ayrı bir musahabeyi bu mukayeseye tahsis edebiliriz.)

Mümkün olduğu kadar mutlak ve mücerret surette hayallerin (mazmun ve nüktelerin) şeni şerait düşülmeksizin sıra sıra dizilmesi ... İşte Türk şiirinin eskiden beri nesillere intikal eden en umumi vasfı budur. Bu vasıf basit, ve hayaller ister istemez mahdut olduğundan yüzlerle ve binlerle şairlerimizin eserlerinde aynı his ve fikirler ifade olunurken yıpranmış, klişe halini almış sözler tekerrür eder ve gayet seyrek olarak orijinal ifadeler görünür. Bunun için “berceste,” denilen orijinal mısralar bile hakiki şiirlerden sayılmıştır. Tama-

mile meçhul, şöhret almamış kimselerin karihasından da "berceste,, — tam gazeller olmasa da — beyitler ve mısralar çıkmıştır ve hepsinin de şair diye isimleri tezkirelere geçmiştir.

Böyle olmakla beraber meşhur olan ve şöhretini asırlar ve nesiller arasında muhafaza eden bir düzine kadar şairimiz de vardır: Fuzuli, Bakî, Nefî, Nedim, Şeyh Galip, Yahya, Avni . . . v.s.

İşte Türk klasikleri denilince bunlar anlaşılır. Fakat orijinal bir hayali, bir nükteyi, bir mazmunu nazm eden her mısra, şairi kim olursa olsun, hâlâ adetleri son derece azalan ve matbuata karışmayan edebiyat müptelalarımızca makbul şairlerdir. Böylece anonim bir klasik edebî gustonun mevcudiyetinden hakkile bahs edilebilir.

Gerçi klasiklerimiz, lisanın *vokabuler* inde görülen halkçı tekâmül sebebiyle okunmaz olmuştur; müptela azlıklar bile onları terk etmektedir; fakat onların yarattığı edebî gusto hâlâ devam ediyor. Bu klasik mazmun ve nükte gustosu edebiyatımızın bütün nevilerinde hakimdir.

Hepsinde eserin şeniyette alâkası inci veya boncukla iplik arasındaki münasebetten fazla değildir. Az daha hayatileştirilen eserler de yaratılmıştır ki bunlara fıkrâ edebiyatı denilebilir. Nasretin Hoca ve bektâşi hikraları bu janrin tipleridir. Bunlarda da aranan mücerret ve mutlak, her yerde îradı mümkün mazmun ve nüktedir.

Bu gusto kasideye ve gazele olduğu kadar hicviyeye de uygun gelmiştir; hicviye tehlikeli olduğu için onu kullananlar pek az olmuşsada şah-eser denilecek hicviyeler yaratılmıştır. Tehlikeli olmasından dolayı, nushası bile kalmayan ve şairin idamına sebep olan Nefî'nin Sihamî-Kazası, Ziya Paşanın Zafernamesi, Eşrefin hicviyeleri hep bu mücerret ve mutlak mazmun ve nükte

gustosile yazılmıştır: Eşrefin zeki kaleminden çıkan:

"Gam değil amma bu mülkün böyle elden çıkması

Git gide zûlm etmeye elde ehali kalmıyor.. ,,

veya:

"Düşmek üzre yıldırım ekser mualla tak arar

Her kese gelmez bela, erbabı-istihkak arar.. ,,

gibi misaller karşısında "ne güzel,, deriz ve bedii heyecan duyarız.

Hayatın terkip edilmiş şerait altında cereyanını tasvir eden klasik eserlerimizin bazı hamselere münhasır olduğunu söylemiştik.

Onlarda dahi hep mücerretlik ve mutlaklık aranmış, mümkün olduğu nisbette şeniyetten kaçınılmıştır. Fuzulinin Leyla ile Mecnun bunların en güzel misalidir. Şeyh Galibin Hüsnü-Aşkî esatiri şekilde aynı janra dahil bir eserdir ki ondaki mücerret ve mutlak mazmun kesafeti tanzirine imkân brakmamıştır.

Yalnız bir vadi-de şeni hayatın tasvirine iptila gösterilmiştir,

o da tarihtir. Fakat bu janra daha ziyade *tarih-hatıralar* (mémoire) namı verilmelidir. Naima tarihi bu janrin en bedii numunesidir. Bunda da nükte ve mazmun iptilası aşikârdır.

Avrupa edebiyatı, ile temas ve muarefe hasıl olduktan sonradır ki hayatı, terkip edilmiş şeni şerait altında, tasvir eden muhayyel edebiyat (hikâye, temsil edebiyatı) doğmuştur. Acaba bu eserler arasında klasik bir şöhret kazananlar ve muhafaza edenler varmıdır?

Sual ayrı bir tetkike mühtaçtır.

GÜNÜN SON IŞIKLARI

*Bulutların küllünde günün kıvılcıkları
Kararıken göklerde birkaç yıldız uyandı.
Çayırlarda uyurken yorgun akşam rüzgârı
Ay altın kadeh gibi derede parçalandı.*

*Gözüme hislerimden bir perde bağlar akşam,
Gölgeler koyuldukca yükseldi dağlar akşam;
Görmeyen gözlerimle baktıkça ağlar akşam.
Gönlüm yandı, ben yandım, sularda gölgem yandı,*

*Kuşların ninnisiyle uyurken böğürtlenler,
İnce beyaz yolları uyandırdı geçener,
Gecenin bakışında erirken şimdi her yer,
Bakışlarımda akşam tekrar akşam canlandı.*

FEVZİYE APTULLAH

MİLLETLER ARASINDA KARDEŞLİK

Balkanlar Birliği ve Gazi Hazretlerinin Balkan Murahhaslarına Nutukları

BUGÜNKÜ radyo ve tayyare medeniyetinin sulh ve harp şeraiti artık ne ondokuzuncu asrın müstemlekecilik rekabetine ne de onsekizinci asrın hanedan kavgaları siyasetine uygun olabilir. Bugünkü medeniyetin iycab ettirdiği beynelmilel siyaset hur ve müsvi, tam kardeşçe şerait altında iktisadi mukaveleler siyasetidir.

Onsekizinci asrın ve daha evvelki asırların feodal cemiyetlerinde istihsalin esası topraktı, harp de hep toprak için yapıldı; feodal sergerdeler (krallar, padişahlar, sinyorlar) birbirlerinden mümkün olduğu kadar çok toprak almak için harb ederlerdi; daha fazlasını almaya imkân olmadığı zaman sulh edilir ve aynı sebepten

tekrar harp haline geçilirdi. Toprağın fazlalığı demek feodalın ambarlarına fazla aşar, hazinesine fazla vergi demektir.

Ondokuzuncu asrın buhar medeniyeti iktidar mevkiine fabrikatörleri ve tüccarları getirdi, sulh ve harp de fabrika istihsaline ve bu istihsalin ticari şeraitine göre olurdu. Makinaları yapacak demir, fabrikaları işletecek kömür, daha sonra petrol; pamuk, yün, ipek... Fabrika istihsalini satın alacak memleket lazımdı. İptidai maddeleri yetiştiren ve fabrika istihsalini satın alabilen memleketleri ele geçirmek için harb edilirdi. Bundan dolayı harp o memleketlerin yerli ehalesinden

İkinci Balkan Konferansında bütün Balkan devletleri baş murahhasları'nın iştirakiyle yapılan ilk içtima.

ziyade fabrikatörlerin ve tüccarların, bir sözle burjuvaların idare ettiği birbirlerine rakip medeni devletler arasında olurdu. Müstemlekecilik denilen bu harp ve sulh siyasetinin gayesi medeniyetsiz dünyanın paylaşılması idi. Son muharebe bu paylaşmayı ikmal etti ve bu ikmal ile beraber müstemlekecilğe iflas topunu attırdı. Dünyada fabrikanın kesilmeksizin artan istihsal kuvvetlerini tatmin edecek artık müstemleke ve mahreç kalmadı (Japonya ve Amerika için bâzi mahdut istimlak sahaları müstesna). Galip devletlerden makinacılıkta en ziyade ilerlemiş olanlara dünya artık dar gelmeye başladı.

Smaat medeniyetinin orta derecelerinde kalan memleketler hararetli bir faaliyetle makinalaşmaya, sınaileşmeye koyulmuşlardır, Türkiye ile beraber bütün Bal-

kavmlerinden ayrı olmadığını ispat eden yeni tarih ve arkeoloji ilimlerinde cidden büyük bir ihtisas ile teferrüd eden GAZİ hazretleri bugünkü medeniyetin ve ilim seviyesinin bütün iycabatına son belig nutuklarıyla tercüman olmuşlardır. Her cümlesi samimi alkışlar tufaniyle karşılanan bu nutuk medeni milletler kardeşliğinin şanlı bir hutbesidir. MUHİT búbük bir iftihar ile nutku sütunlarına aynen nakl eder:

"Hanımlar ve Efendiler,

Balkan milletlerinin birliğine çalınan kıymetli murahhasların huzurunda bulunmaktan ve onları muhabbetle selamlamaktan duyduğum bahtıyarlık çok büyüktür. Balkan milletleri bugün Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi müstakil siyasi mevcu-

Balkan Konferasına müşahit sıfatıyla iştirâk eden Cemiyeti-Akvam mümessili nutkunu söylerken.

kanlar Avrupa ile Asyanın ortasında bu mutavassıt zümreye dahil büyük bir blok teşkil ederler. Milliyetçi esaslar üzerine kurulmuş olan bu devletler için rekabet ve husumet kadar terakkilerine, saadetlerine engel yoktur. Onların karşılıklı ilerlemesi ve refaha nail olması için hur, müsavi ve kardeş milletler olarak birbirleriyle iktisadî mukaveleler akd etmeleri lazımdır.

Onsekizinci ve onyedinci asır feodalitesi bu milletler arasına ırk ve din düşmanlıklarını sokmuştu. Milliyetçiliğin en kuvvetli aletleri bu idi. Fakat bugünkü medeniyette milletler bu husumetten ancak zarar bekleyebilirler. Esasen iktisadiyata istinad eden asrın ilmi dahil gerek din ve gerek ırk husumetinin batıl olduğunu ispat etmiştir. İrk iytibariyle Türklerin Balkan

diyetler halinde bulunuyorlar. Bütün bu devletlerin sahipleri olan milletler asırlarca beraber yaşamışlardır. Denebilir ki Türkiye Cumhuriyeti dahil olduğu halde son asırlarda vücut bulan bugünkü Balkan devletleri Osmanlı imperatorluğunu yavaş yavaş parçalanmasının ve nihayet tarihe gömülmesinin neticesidir. Bu itibarla Balkan milletlerinin asırlara şamil müşterek bir tarihi vardır. Bu tarihin elemli hatıraları varsa onlara sahip olmakta bütün Balkanlılar müşterektir. Türklerin hissesi ise daha az acı olmamıştır.

İşte, siz muhterem Balkan milletleri mümessilleri, mazinin karışık his ve hesaplarının üstüne çıkarak derin kardeşlik esasları kuracak ve geniş birlik ufukları açacaksınız. İhmal olunmuş ve unutulmuş büyük hakikatleri ortaya koyacaksınız.

*Dr Earle B. Babcock
New - York Darülfünunu
profesörlerinden
Carnegie Müessesesi Orta
Avrupa kısmı direktör
muavini.
Balkan Birliği konferan-
sında müşahit olarak
bulunmuştur.*

Muhterem milletler mu-
rahasları, Balkan milletleri
içtimai ve siyasi ne çehre
arzederlerse etsinler onların
Orta Asyadan gelmiş aynı
kandan, yakın soylardan
müşterek cetleri olduğunu u-
nutmamak lazımdır. Karade-
nizin şimal ve cenup yolları-
le binlerce seneler deniz dal-
gaları gibi biribiri ardınca
gelip Balkanlarda yerleşmiş
olan insan kütleleri başka
başka adlar taşımış olmalarına
rağmen hakikatte bir tek
beşikten çıkan ve damarlar-
ında aynı kan deveren eden
kardeş kavimlerden başka bir
şey değildir.

Görüyorsunuz ki, Balkan
milletleri yakın maziden ziyade
uzak ve derin mazinin kı-
rılmaz çelik halkaları ile biri-
birine pek âlâ bağ-
lanabilir.

Binbir türlü be-
şeri ihtiraslarla dini
ayrılıklarla bazı ta-
rihi hadiselerin bı-
raktığı dargın izler-
le geçmiş zamanlar-
da gevşetilmiş hatta
unuturulmuş olan
hakiki bağların ihya
olunması luzumlu ve
faydalı olduğu yeni
insani devre girdik.
Bir an için bütün bu
maziye gömülmüş o-
lan hatıralardan sar-
fınazar etmek bile,
bugünün hakiki i-
capları Balkan mil-
letlerinin devrin hür-
met ve riayete mec-
bur kıldığı yepyeni
şartlar ve kayıtlar ve
geniş bir zihniyet al-
tında birleşmelerin-
deki faydanın büyük
olduğunu göster-
mektedir.

Balkan Birliği-
nin temeli ve hedefi
karşılıklı siyasi,
müstakil mevcudiyete
saygı ile dikkat
ederek iktisadi sa-

*Türkiye Cumhuriyetinin samimi dostu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri
Birliğinin Hariciye Komiseri M. Litvinof ve Sefir M. Suriç.*

hada kültür ve medeniyet va-
disinde teşriki mesai eylemek
olunca böyle bir eserin bü-
tün medeni beşeriyet tarafın-
dan takdirle karşılanacağına
şüphe edilemez.

Asırlardan ve asırlardan
beri zavallı beşeriyeti mes'ut
etmek için tutulan yolların,
kullanılan vasıtaların verdik-
leri neticelerin ne derece em-
niyetbahş oldukları tetkika
şayan değil midir? Artık, in-
sanlık mefhumu vicdanları-
mızı tasfiyeye ve hislerimizi
ulvileştirmeye yardım ede-
cek kadar yükseltmiştir. Va-
ziyetleri ve onların icaplarını
medenî insan fikrile ve yük-
sek vicdan aydınlığı ile mü-
şahede ve mütalea edersek
şu neticelere varırız.

İnsanları mes'ut edece-
ğim diye onları birbirine bo-
ğazlatmak gayriinsani ve
son derece teessüfe şayan bir
sistemdir. İnsanları mes'ut e-
decek yegâne vasıta onları
bir birlerine yaklaştırarak
onlara birbirlerini sevdirerek
karşılıklı maddî ve manevî
ihtiyaçlarını temine yarayan
hareket ve enerjidir.

Cihan sulhu içinde beşeriyetin
hakiki saadeti ancak
bu yüksek ideal yolcularının

çoğalmasında ve muvaf-
fak olması ile müm-
kün olacaktır.

Size tuttuğunuz
şerefli insanlık yo-
lunda imtisal nümu-
nesi olacak ciddi ve
devamlı mesai ve bu
mesainizin muvaffa-
kiyetlerle tetevvüç
etmesini temenni
ederim.

Temsil eylediği-
niz Balkan milletle-
rine de geniş refah
ve saadetler dilerim
ve Balkan milletleri-
nin muhterem devlet
reisleri için sıhhat
ve saadetler temen-
ni ederim.

Teşebbüsünüzün,
umumî anlaşmayı
kolaylaştırıcı mahi-
yeti itibarile, cihan
sulhuna hizmet edici
insani bir âmil mey-
dana getireceğine
kaniim.

Milletlerinize
benden hararetle mu-
habetler, samimî
dostluklar götürü-
nüz. Sizi ve sizde as-
sıl milletleriniz i hür-
metle bir daha se-
lamlarım."

J. WEINBERG
12A BEYOĞLU 120

SUMERLİLERİN LİSANI

Sumercenin Türkçe ile Mukayesesi

AHMET CEVAT

SUMERCE ile türkçe arasında bir mukayese yaptığımızı ve bundan çok ehemmiyetli neticeler aldığımızı söylemiştik. Şimdi okuyucularımıza bu mukayese ve neticeler hakkında bir fikir vermeğe çalışacağız.

Bir kere daha unutulmamasını rica ederiz ki aynı menşeden olduğu alimlerce sabit olan muhtelif lisanlar arasında, ilk bakışta, hiç bir benzeyiş keşf edilemez. Ancak bazı teferruatta benzeyişlere tesadüf olunabilir. Birbirlerinden ayrıları nekadar çok zaman geçerse iki dil arasındaki benzeyiş noktaları o kadar çok ayalır; öyle ki binlerle seneler evvel aynı dili konuşan iki insan grubu şimdi hiç bir yakınlığı anlaşılmayan ayrı lisanlar konusur olur. Bu tafsilatı vermektен maksadımız teferruata verilmesi lazımgelen ehemmiyet üzerine dikkati celb etmek, külli benzeyişler aramanın gayriilmi olduğunu bir kere anlatmaktır. Bu noktayı tespit ettikten sonra, sıra ile, fonejik (sesler sistemi), morfoloji (şekiller sistemi), sintaks (nahiv), ve leksikoloji (lügat) mukayeselerine başlayalım.

I. Sumerce ile Türkçenin fonetikleri arasında benzeyişler.

Mukayesede Langdon ün pek müteber bir eser olan Sumerce gramer ve leksiğini esas tutuyoruz.

1. Sumercede türkçenin sekiz vokalinden yedisi vardır. Yalnız "ı" sesinin mevcudiyeti henüz tespit edilmemiştir; fakat bu vokal bütün Ural-Altay lisanlarında inkişaf etmiş değildir, mesela mongol, tonguz, fino-ugrien lisanlarında yoktur.

Bu yedi vokal sumercenin küneiform (çivi ucu biçimii) yazısında yalnız dört işaretle yazılmakta ise de bu işaretlerin ikişer yazıldığı mevkilerin en ahenk içabının tetkikinden sonra, Langdon, o dört işaretle a, e, u, ü, o, ö, i seslerinin yazılabildiğini kanaat getirmiştir.

2. Vokallerin gerek türkçe ve gerek sumercede boğazdan, kapandı ile, telaffuzu yoktur. Malumdur ki sami lisanlarda "ayın" denilen harfın işaret ettiği ses böyle bir telaffuzla çıkar. Sumercede "ayın" sesi yoktur, bu suretle de vokalik sistemi türkçeye benzer.

3. Bizim ağla, değir-deyirmen, soğuk-sovuk gibi kelimelerimizdeki "ğ-y", "ğ-v" yarı vokal seslerin sumercede de mevcudiyeti anlaşılıyor.

4. Her iki lisanda "f" sesi yoktur. Türkçedeki fırıl-fırıldak, fış-fışkır-fışkırmak gibi sözler sonradan onomatope olarak lisana girmiş, ve aile teşkil edebilmiştir.

5. Türk lisanlarının bütün diş, diş etleri, ön ve arka damak sesleri sumercede vardır. Arka damak sesinin burundan okunması (sağır kef dediğimiz ses ki ba-

zı türk gruplarında çok barizdir) da hususi bir işaretle gösterilirdi. "L" sesinin de bizim iki telaffuzumuzdan başka burundan da bir telaffuzu işaret edilirdi. Bu gibi inhirafların nasıl inkişaf ettiği tabii şimdiki halde tespit edilemez.

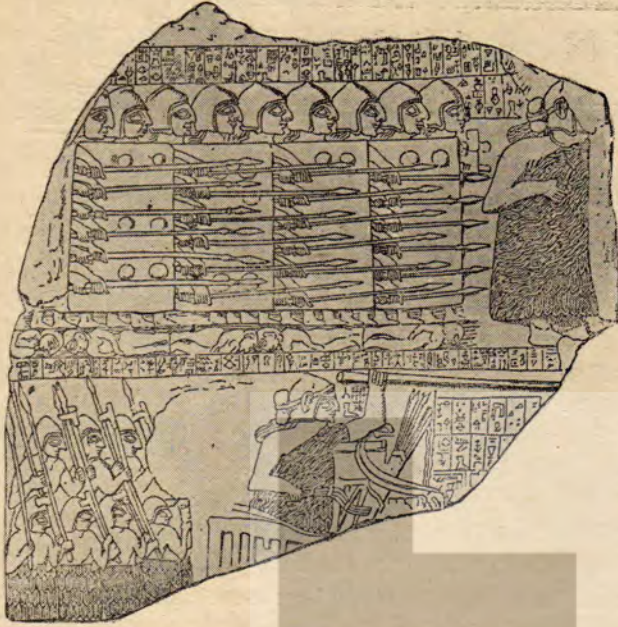
Konson (samit) sesler sisteminde ehemmiyetle kayd olunabilecek bir fark görülüyor ki o da türk lehçelerinde yaygın bir surette görülen "Ç" sesinin sumercede işaret edilmemiş olmasıdır. Fakat alimler "ş" sesinin işareti ile bu sesin de yazılmakta olduğuna ihtimal veriyorlar. Samilerin fonetiğinde mevcut olmayan bu ses yabancı lisanlardan alınan kelimelerde bulunduğu zaman "ş" ile söylenir ve yazılır (Arapların şavış = çavuş, şabuk şabuk = çabuk çabuk dediği malumdur.) Bu görüşün ileride, yeni tetkiklerle, tahakkuk edeceğini umit ediyoruz. İleride göreceğimiz üzere, sumercenin "ş" işareti ile yazılmış bazı kelimelerinde bu harf ç sesi ile okunacak olursa etimolojik benzeyiş de daha ziyade göze çarpar (misal : eş : eç = üç).

6. Her iki lisanda bir konson grubu ile başlayan kelime yoktur (böyle bir grupta başlayan yabancı kelimelerde iki konson arasına bir nevi i-ı vokalini getirdiğimiz malumdur). Bu fonetik vasıf başka lisanlarda d^p vardır, fakat muhtelif diğer fonetik vasıflarla beraber sistemi tamamlayan kimetli bir karine sayılır.

7. Yedinci ve en mühim vasıf **ahenk** tir. Lisaniyatta bu hadiseye *assimilation vokalik* "**vokallerin benzeşmesi**," denilir. Bu hadise bütün türk dillerinde varsa da inkişaf derecesi ve istikameti itibarile muhtelif Ural-Altay lisanlarında muhtelifdir. Bizde bile İstanbul şivesinin ahengi ile Anadolunun muhtelif şivelerindeki ahenk arasında fark vardır; mesela İstanbulda (a, e) ile biten son hecelerden sonra gelen dar lahikaların vokali (ı-i) olduğu halde Anadolunun bazı yerlerinde (u, ü) olur (geldim: geldüm, kaldım: kaldum, gibi).

Vokallerin benzeşmesi (ahengi) hadisesi, sumerçe henüz bilinmezken, Ural-Altay lisanlarına münhasır sayılıyordu. Sumerce keşf olunup onda dahi bu hadisenin mevcut olduğu görülmüş, ve alimlerin ilk dikkati bu cihete çevrilmiştir. Hakikaten bu hadise sumerceyi, fonetikçe, türkçenin mensup olduğu lisanlar ailesine ehemmiyetli surette yaklaştırmaktadır.

Vokallerin benzeşmesi bir kaç surette olur, en umumi — eklentilerle beraber — aynı kelimedede yalnız *ince* (ön) veya yalnız *kalın* (arka) vokallerin bulunmasıdır. Sumercede de ahengin bu umumi sureti müşahede olunmaktadır (mesela *gur + in* den *gurun* veya *girin* (yeniş), *eş-us* ten *uşuş* veya *uçuş* (otuz) hasıl olmuştur; fakat bütün mürekkep kelimelerde bu kaynaşma

Ak-babalar Sütunundan bir parça (Luvr müzesi).

tam olarak vukua gelmiş değildir, bizde olduğu gibi; tasrifte ahenk daha kat'i görünüyor).

Sumerce'nin bazı fonetik vasıfları daha vardır ki, türkçeye nisbetle daha fazla inkişaf etmiş görünürler. Son sesin düşmesi (apokop) bunlardandır. Türk lehçelerinde en ziyade damak seslerinin kelime sonlarında düştüğü mâlumdur, sumercede ise m, n, s, l gibi sesler de düşer ki bu hadise sebeble bir çok kelimeler arasında **homofoni** (ses esliği) hasıl olmuş, bir çok tek heceli kelimeler muhtelif mânalara delalet eder olmuştur. Baş seslerinin de düşmesi sumercede çok görülür. Bu sebepten ve tarihi inkişaf ile husule gelen ses yıpranma ve tebedüllerinden dolayı kelimelerin etimolojisine intikal etmek son derece müşkül olmakta, belki de az çok bir cebr ile lüzumundan fazla etimolojik benzeyişler te'sisine mahal bulunmaktadır.

II. Kelime teşekkülü ve tasrif

İki lisanın kelime teşekkülü tetkik edilince de bazı mühim benzeyiş noktaları görülür.

1. Hemen daima tek heceli olan asli madde çıplak "nu," olarak bütün aile ve tasrif içinde, aynen muhafaza olunur. Her iki lisanda son sesin eklenti ile birleşirken bazı cüz'i değişmelere uğradığı uğradığı görülürse de umumi seciye asli maddenin çıplak kalmasıdır. Sumercede aynı kök seslerden ayrı ayrı vokallerle fiil ve isim maddeleri teşkil etmek vardır, fakat bu maddeler tasrif ve terkipte artık bir "**flexion**," a uğramazlar. İgi mü sü = gözüme (gözümün önüne: igi = göz, mü = benim (-üm), sü: - e li me'ul edatı).

Filin tasrifinde bazı binalar (mesela mechul) başa getirilen eklenti ile olur, fakat madde yine değişmez (gar = yaptı, bagargar = yaratıldı: cemaat hakkında).

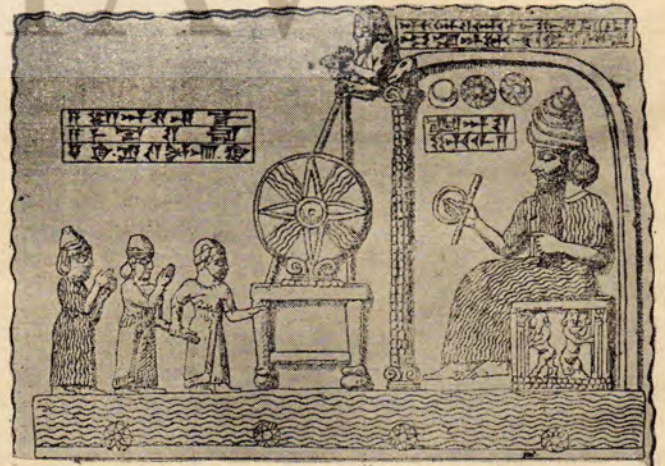
Son eklentileri ile olan tasrifte madde "**çıplak**" kalır: sig mu (bağlarım), sig zu (bağlarsın, vs.).

2. **Müzekker ve muennes teşkili.** Her iki lisanda müzekkerlik ve muenneslik şekilleri yoktur. İnsan ve hayvanlarda tabii olarak cinsiyet melhuzdur; bunun tefriki her iki lisanda aynı suretlerdedir: ya erkek ve dişi için ayrı isimler kullanılır (lu — erkek, geme = kadın, sigga = teke, uz = keçi, en = bey, han, nin = hanım, vs.); yahut türkçede olduğu gibi, "erkek" fertler için **nitag**, "dişi" fertler için "**sal**" gibi determinatifler kullanılır (**sil nitag** = erkek kuzu, **sal sil** = dişi kuzu) bu tâyini sözcükler görüldüğü gibi isimden evvel de sonra da getirilebilir: bu hususta sumerce bizim Mehmet molla, ve molla Mehmet gibi gruplarımızın teşkiline benzer. Ahmet bey ve bey amca, Fatma hanım ve hanım teyze gruplarıyla de mukayese olunabilir.

Diğer determinatifler.— Sumercede eşyanın balık, ot, zehirli mahluk, kuş, şehir, memleket... gibi makulelerini de gösteren determinatifler vardır. Bu tasrihin çok mânablık "polisemi" hadisesinden ileri geldiği aşikârdır. Lisanda bir kelime hem bir nevi balığa, hem bir nevi sebze, hem bir nevi kuşa... delalet etmiş olsa ve bu gibi kelimelerin sayısı çok olsa, onları karıştırmamak için tâyinlerine hizmet edecek bazı lafızların işaret gibi kullanılmasına ihtiyaç hasıl olur. Sumercede az evvel anlattığımız gibi baş ve son seslerin düşmesinden **homofoni** (eş seslilik) ve aynı sebepten **polisemi** (çok mânalılık) geniş mıkyaasta vardır. Bundan dolayı geniş mıkyaasta makule determinatiflerinin istimali lazımdır. Aynı teşkil aynı sebepten çince ve japonca gibi lisanslarda da vardır. Fakat biz de bu gibi iki mâmalı isimlerin makulesini tâyin için terkibe müracaat ederiz. Mesela **barbunya** ismini söylediğimiz zaman ne kast ettiğimizi anlatmak için "barbunya fasulyası," veya "barbunya balığı," izafetlerini teşkil ederiz.

Determinatiflerin istimal tarzı iki lisanda farklıdır: bizde grubun ikinci ismi determinatiftir (barbunya'nın ne olduğunu gösteren ikinci isimdir: balık, fasulya), sumercede bunun aksı vakî olmaktadır; fakat bu da kat'i değildir, cinsiyet determinatifleri gibi makule determinatiflerinin de hem başa hem sona getirildiği yerler vardır (Kadingirra ki = Babil şehri: "ki," şehirlerin determinatifidir).

Sumercede determinatiflerin girmediği gruplar daha

Bir tablet. Nabu-apal-iddine ait (Britanya müzesi).

ziyade tavsifi terkiplere benzer; bizim taş bina, taş köprü mahiyetinde, şekilsiz terkiplerdir. Bu terkiplerin asıl standartı determinatifin evel gelmesi şeklindedir. Bunun da nasıl bir inkişaf istikametini tâkip etmiş olduğunu anlamamız mümkündür; **standart** isimlerinin başa getirilmesi bizim de aşına olmadığımız bir istimal değildir. Mesela aynı isimde olan iki şahsı tefrik için her birini tâyine hizmet eden ismi biz de başa getiririz: Yeğen Hüseyin paşa, Damat Hüseyin paşa, v.s.

“Barbunya,, aldığı söylenen birine ne aldığı tâyin ettirmek için sorulan “balık mı, sebze mi? sualine kendisi “balık barbunya, veya sebze barbunya,, diye cevap verebilir.

İşte sumerdece bir çok isimlerin başına bir determinatif in getirilmesi “çok mânalılık = polisemi,, den doğmuş böyle bir zarurettir. Görülüyor ki sumercenin ilk bakışta türkçenin nahvine muhalif gibi görünen bir hususiliğinin de bizim lisanî anlayışımıza uygun olduğu izah olunabilir.

Terkip usulile isimler teşkili. — Sumerdece, türkçede olduğu gibi, iki isimden ve bir isimle bir sıfattan teşkil edilmiş isimler (ve sıfatlar) pek çoktur. Bizde *ağabey, üstbaş, önyak, baş-parmak, altın-kuyruk, baş-çavuş* gibi iki isimden; *kara-yel, murdar-ilik, toplu-ine* gibi sıfat ve isimden yapılmış mürekkepler mevcut olduğu gibi sumerdece de, belki daha fazla miktarda, mürekkep isimler vardır:

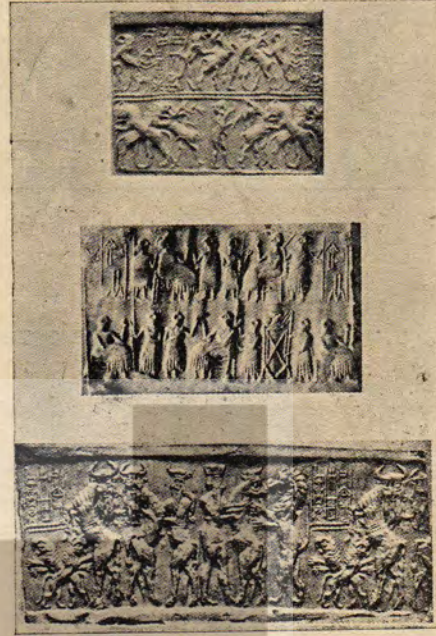
- ur-sag* = reis, başboğ (ur = er, sag = baş);
- sag-mu* = yıl başı (sag = baş, mu = yıl);
- e-gal* = saray, mâbet (e = ev, gal = büyük);
- lu-gal* = kral (lu = adam, gal = büyük), vs.

Bunlarda yalnız, determinatifler de olduğu gibi, mâ-kûs bir tertip sırası tâkip edilmiştir.

Baş lahikalarile isim teşkili. — Sumerdece böyle bir teşkil tarzı vardır, ve ilk bakışta türkçenin terkip usulüne muhalif görünür, fakat bunun da mahiyetini ve inkişaf istikametini anlamak mümkündür: bunlar hakikatte birer izafet grupundan başka bir şey değildir; baş lahikaları (prefiks) gibi görünen lafızlar mânalı isimlerdir. Mesela *kral: lugal* dan yapılan *nam-lugal* ismi krallık demektir; fakat *s. nam* bizim -lik eklentisi gibi mustakil mânadan mahrum değildir; “*keyfiyet*” mânasını ifade eden bir isimdir. Bir çok mürekkep isimlerin teşki-

Bir ustuvane mühür (Luvr Muzesi).

Üstuvane Mühürler (Ur sülalesine ait).

line gire gire *morfem* (lahika) mahiyetini almıştır. (Bizim de çiçeklik ile gülhane mürekkeplerindeki -lik ile hane aynı mahiyette lahikalar değildir; -de ile hakkında edatlarını mukayese ediniz).

Sumerdece *nig-nin* lafzı da *şey-nenk* (*) mânasına gelen bir isim olduğu halde mürekkep isimlerin terkbine girer; bu mürekkepler de iki isimden hasıl olmuş, izafî mahiyettedir.

Sumerdece müstakil mânası olmayan bazı sesler de mürekkepe isimlerin terkbine girer, fakat muayyen bir delaletleri olmadığı için hakikî bir morfem sayılmazlar. Mesela laticenin *im-in*-prefiksi selb için, *re-* prefiksi tekrar içindir; hangi isimde görülürse zihin onun mânasına derhal morfermin delaletini nakl eder. Halbuki sumercenin kullandığı sesler münferit bazı kelimelerde görülür, kategori teşkil edecek bir delalet ve istimalleri de yoktur. Bizdeki *vazgeçmek* fiilinde görülen *vaz* hecesi bunlara benzer; muayyen bir delaleti yoktur, başka bir mürekkebin de terkbine girmez.

Görülüyor ki tasrif ve kelime teşkili cihetinden iki lisan için aynı menşeden değildir, hükmü verilemez; yalnız çok eskiden, belki 10 bin sene evel, aynı lisanı konuşan gruplar birbirlerinden ayrılmış, garba ve cenuba giden grupta kelimelerin sondan ve baştan aşınması, seslerin dudaktan ve ön damaktan çıkarılması gibi fonetik hadiseler geniş mikyasta husule gelmiş, homofoni ve polisemi doğmuş, bu sebepten mâna tasrihi için determinatifler kullanmağa luzum görülmüş, nahvi bazı yenilikler meydana çıkmıştır.

Benzeyişler mense birliğine delalet ettiği kadar benzemeyişlerin izahı da menşe ikiliğinin kabulüne zaruret olmadığını ispat eder. (*Mukayeseye devam olunacaktır.*)

(*) *nenk* eski türkçedir.

DÜŞÜNCE VE DUYGU ÇİÇEKLERİ

Söze ve Sözü Eyi ve Fena Kullanılmasına Dair

Wagner (La Vie Simple) den

ESKİDEN insanların konuşmak ve anlaşmak için daha mahdut vasıtaları vardı. Haklı olarak düşünülebilirdi ki fikirleri yaymak vasıtaları çoğaltılabilirse bilgi ışıkları da o kadar çoğaltılmış olur.

Milletler bir birlerini daha eyi öğrenecek ve daha çok sevecekti, aynı memleketin vatandaşları millî hayatın bütün menfaatlerini daha eyi anlayarak daha sıkı kardeşlik bağlarıyla bir birlerine bağlı olduklarını duyacaktı. Hem de şöyle muhakeme etmeye ne mani vardı: iki ışık bir ışıktan ve çok ışık iki ışıktan fazla aydınlatır; o halde gazeteler ve kitaplar ne kadar çoğalırsa olan biten daha eyi anlaşılacaktır. Bundan daha aşikâr ne olabilirdi! Heyhat! bu muhakeme yalnız yayma cihazının kuvvetine ve hassalarına dayanıyordu, fakat her şeyde amillerin en ehemmiyetlisi olan insan hesaba katılmıyordu. Bir de görüldü ki, dillerini ve kalemlerini en ziyade kuvvet ve meharetle kullanmak sayesinde, düşünceyi yaymak vasıtalarından en fazla istifade edenler safsatacılar, iftiracılar, şarlatanlar oldu. Bunun neticesi olarak zamanımızda yaşayanların kendi zamanları, kendi memleketleri ve kendi işleri hakkında doğru bir şey öğrenmeleri imkânsız hale geldi.

Ne kadar çok gazete okunursa görüş vuzuhu o kadar kayıp olur. Öyle günler oluyor ki insan bütün gazeteleri okuduktan sonra şöyle bir neticeye vasıl olur: «yahu! dünyada kronik yazan bir kaç gazeteciden başka doğru adam kalmamış!» halbuki bu kronikçiler de bir birlerini yiyorlar; öyle ki manzaraları *yılanlar kavgasını* andırır: bu sürüncü muzur mahluklar her şeyi yiyip bitirdikten sonra kendilerini de yerler ve meydan da iki kuyruktan başka bir şey kalmaz!

Bu umumî halin neticesi sözü alçaltılma sıdır. Söz, her şeyden önce, onu alçak bir alet gibi kullananların gözünde alçalır. Her şeyde yalnız kendilerini haklı ve yalnız kendi haklarını hörmete layık görmek hırsına müptela olanlar için artık hörmət edilecek söz kalmaz. Kendi dusturları olan “doğru değil kârlı olan şeyi söylemek”, kaidesile herkes muhakeme etmeye başlar, bu da onların cezası olur olur. Ne hazin vaziyet!

... Ruhunda haysiyet ve şeref hissini saklamış bir insan için saf ve inangaç adamları söz ve yazı hokkabazlarının aldattığını görmek kadar isyan ettirici bir şey yoktur. Bir tarafta saf halkın teslimiyeti, samimiliği, doğruyu öğrenmek arzusu; o bir tarafta bu safiyetle eğlenen hilekârların şaklabanlığı. Fakat yalancı ne dereceye kadar aldandığının kendi de farkında değil; istismar ederek yaşadığı sermaye halkın emniyetidir, ve halkın emniyetine muadil bir şey varsa ancak hainliğe kurban olduğunu anlar anlamaz hiss ettiği emniyetsizliktir. Halk, saflığının istismarcılarını bir zaman tâkîp eder, fakat sonra, güler yüzlü inangaçlığı nefret şeklini alır; ardına kadar açık duran kapılar aldattıcının yüzüne şiddetle kapanır, dikkatle dinleyen kulaklar sağır kesilir, ve o zaman o kulaklar yalnız fenalığa değil eyiliğe de kapalı kalır. Sözü büken ve alçaltanların da cinayeti burada, halkın emniyetini sarsmadadır. Halkın emniyeti, kredisi ki malî krediden bin kat daha kıymetli ve daha mühimdir. Para ve malî kıymet sahtekârları gibi söz ve yazı sahtekârları da kahr olsun, çünkü söylenen ve yazılan her şeye karşı umumun îtimatsızlığını uyandırırılar.

**

ŞİMDİ güzel söz ve uslu meftunlarına da bir kaç sözüm var. Şüphesiz edebiyata müp-

tela olanlara, güzel cümlelerden zevk alanlara müahaze tevcih edilmez. Kendim de söylenmesi lazım gelen şeyin hiç bir zaman luzumundan fazla eyi söylenmiş olmayacağı fikrindeyim. Fakat bundan üstlerinde en ziyade tevellüf ve tasannu gösterilen sözlerin en güzel söylenmiş ve yazılmış sözler olacağı hükmü çıkarılmamalıdır. Söz şeylerin ifadesine hizmet etmelidir, fakat sözün süs kuvetile şeylerin

kendilerini unutturup yerlerine geçmesi caiz değildir. Büyük şeyler en basit surette ifade olunmaktan kazanırlar, çünkü o halde oldukları gibi görünürler ve bütün takdir sözlerindeki san'ata değil, şeylerdeki ehemmiyete gider. Basit söz kadar kuvetli ve ikna' edici söz olmaz. Kutsi heyecanlar, zalim acılar, büyük fedakârlıkları vücudada getiren iptilalar olur ki bir bakış, bir jest, bir haykırıyla, en güzel tertip edilmiş ibarelerden daha eyi, ifade edilir. Kimse manevi hayatında şu prensipe daima riayet etmekten ne faydeler elde edeceğini tasavvur edemez: hislerinin ve kanaatlerinin ifadesinde sadık, iddiasız, basit olmak! İşin esası burada..

Güzel sözlerin tehlikesi müstakil bir hayatları olmadadır. Mansiplerinin prestiji ile, mesuliyetsizce vazifelerini ihmal edebilen yüksek rütbeli eski idare ricaline benzerler.

* * *

... Edebiyat ve her türlü san'at için temenni ettiğim esas basitliktir. Basitliği anlamada ve duymada her kes müsavidir, bu itibarla basitlik birleştiren seciyedir. Ancak basit

edebiyat ve basit san'at umumî, halkçı ve millî olabilir.

Edebiyatçıları ve san'atkârları basitliğe davet ederken maksadım yanlış anlaşılmasın. Halk için adi, bayağı bir edebiyat ve bir san'at yaradılınsın, demek istemiyorum. Basit başka bayağı başkadır; edebiyatın ve san'atın basiti olur ama bayağısı olmaz.

Ben isteyorum ki servet ve yüksek tahsil erbabına münhasır olan bugünkü edebiyat ve san'at yerine umumun, bütün halk tabakalarının, bütün milletin anlayacağı, heyecanla zevkine varacağı bir edebiyat ve bir san'at yaradılınsın.

Basit bir san'atın doğmasına amil olacak ilhamların kaynağı insan kalbinin derinliklerindedir, bu derinliklerde bütün insanlığın kalbi hemen hemen müsavidir. Bu derin, beşeri duyguları ifade edecek halk dilinin kaynağı da basit ve kuvvetli bazı şekillerdedir. Lisanın bu basit şekilleriyle insanlığın esaslı hislerine tercüman olmak mümkündür. San'atın kuvveti, gerçekliği, büyüklüğü, ölmezliği bu-

KÖYÜMÜN GARINDA

*Bir ıslık dağdan dağa bir ip gibi gerilir,
Tüpleri diken diken bir kedi halindedir
Toprak camlariyle parlayan köyün garı.*

*Nasıl birden fırlarsa bacalardan leylekler,
Duman, beyaz hatlarla birbirlerine ekler
Yolun dönemecini çizgileyen çamları.*

*Belinden iki parça olup kopacak gibi,
Sırma ceketli, beyaz çoraplı uşak gibi,
Boyalı bir işaret yol gösterir tirene.*

*Yene lokomotifin pancordan giren isi,
Kırletir masadaki bir tabak patatısı;
Gar şefinin köpeği tirene havlar yene.*

*Parmaklığa tüneyen bir horoz, sakın, uyur;
"Yarım saat tevakkuf" deye bağırın me'mur
Musikî istîdadı bulur kendi sesinde.*

*Silerek alındaki toza karışan teri,
Teneke saksısında açan karanfilleri
Ateşçinin çırağı kökler penceresinde.*

*Gişe önünde sıra bekleyen köylü dayı,
Dostuna târif eder kışın bağ budamaydı,
Laf açar uzun uzun köydeki bereketten.*

*Köylü kadın çıkışır me'mura gürlereyle;
Daha eyi dinlemek maksadiyle bir, ördek
Kafasını çıkarır kolundaki sepetten!*

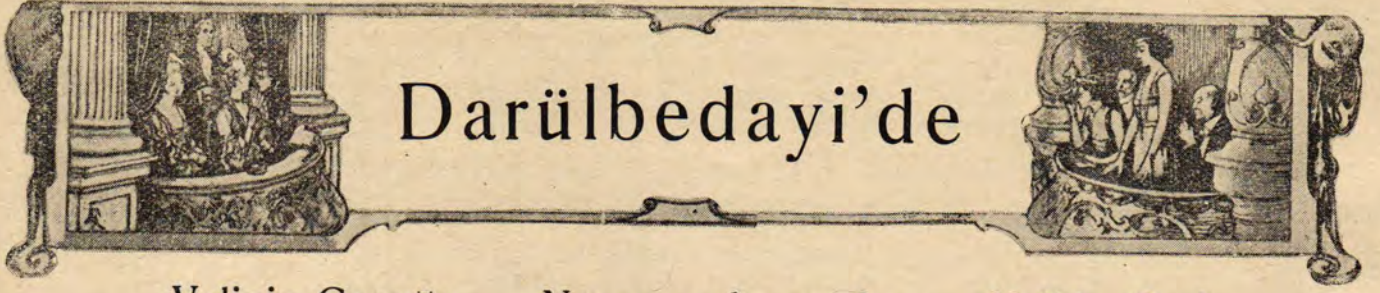
SABRİ ESAT

nunla kendini gösterebilecektir.

Acaba bu basitlik ideali ruhlarında güzelin kutsi alevini duyan genç san'atkârları müncezip etmezmi? Kendimin san'atkârlık namına hiç bir iktidarım yok, fakat mensup olduğum halk yığınları namına sedamı yükselterek bağışlamak hakkını kendimde buluyorum:

Edebiyatçılar, san'atkârlar, hep unuttuğunuz halk için çalışınız, basit san'at eserleri vücuda getiriniz.

Darülbedayi'de

Velinin Çocuğu — Namussuzlar ve Ayı — Kalbin Sesi

Yazan: YAŞAR NABI

DARÜLBEDAYI' mevsimin üçüncü temsili olarak İ. Galip beyin Laurent Doillet den nakl ettiği Velinin Çocuğu isimli komediyi oynadı. Mevzu' iytibariyle tamamen bir dram olan eser komedi ve biraz da vodvil gibi oynandı. Lakin bir facia gibi de temsile edilebilirdi.

Birinci karısının kendisine ihaneti üzerine ondan ayrılmış olan ecza fabrikatörü Veli Cemal, ablasının tavsiyesiyle Cevza isiminde bir kadınla evleniyor ve onun amamı olan yeğenini de yanına me'mur alıyor. Lakin bu izdivacın beşinci ayında Cevza dünyaya bir çocuk getiriyor. Cevza, evlendiği zaman gebeliğinden haberi olmadığı ve kocasını da sevmeye başladığı için ondan ayrılmak için kâfi bir sebep olan bu hadiseden çok müteessirdir. Diğer taraftan Cevza yı ciddi bir aşkla seven Veli bu kara haber üzerine derin bir ye'se düşüyor, lakin arkadaşlarının kendisini izdivacından evvel Cevza ile münasebette bulunmuş, ve oğlunun hakikî babası telakkî ettiklerini görünce bu yanlış zannı idame ettirerek ve çocuğun kendinden olduğunu kabul edip sevdiği karısından ayrılmamak ve rezaletten kurtulmak istiyor; fakat zekâ ve bilgisiyle mağrur cahil şirret bir kadın olan hemşiresi bu temayül karşısında isyan ediyor, ve göya ailesinin namusunu lekeden kurtarmak gayretiyle onu, ayrılmak için avukata muracaat etmeye nihayet mecbur ediyor. Yalnız kardeşinin karısından ayrıldıktan sonra mal ve mülkünü satarak hicret edeceğini ve bu suretle kendi çocuklarının mirassız kalacağını öğrenince derhal manevreyi değiştiriyor ve kardeşini o kadar ısrarla ayılmaya teşvik ettiği karısıyla barıştırıyor.

Eserde en kuvvetli tip Velinin kız kardeşi Melek rolüdür. Eğer eserdeki diğer şahsların seciyeleri de aynı kuvvetle çizilmiş olsaydı «Velinin Çocuğu» na çok muvaffak bir eser deyebilecektik.

Eser bu haliyle de fena değil, fakat bir şaheser de değildir. Piyeste ta'kib edilmiş bariz bir fikir vardır, bu da aile efradından birinin çok sev-

diği bir akrabasının, onun lehinde çalışıyorum zannile ve sırf cehaletinden dolayı, nasıl betbaht ettiğini göstermektir. Melek hanım tipi aramızda daima tesadüf ettiğimiz tanıdık bir siyama te'siri bırakıyor ve bu rolü oynayan Halide hanım da en muvaffak tiplerinden birini yaratıyor. Nispeten daha güç, ve karakteri daha muğlâk, tipi daha az bariz olan Veli rolünde Galip çok müşkülât çekti zann ederim ve a'zami randımanını veremedi, maamafi rolünü aksatmadı da. Oğuz rolünde Vasfi Rıza güldürmeye çalıştı, lakin bu ifrat, eserin fikir cephesini biraz sarsmadı değil. Bedia hanım birinci perde ile üçünü perdede birbirine pek az benzeyen iki kadını yaşattı, ki bu fark fazla barizdi, maamafi buna, biraz da rol iycabı mecburdu.

NAMUS ve Velinin Çocuğundan sonra Namussuzlar bu sene oynanan namus telakkîsinin tahlili üzerine kurulmuş eserlerin üçüncüsüdür: Gerolamo Rovetta isimli bir italyan müellifinin yirminci asır bidayetinde yazmış olduğu «Namussuzlar» Bedrettin tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

«Namussuzlar», hadiselerin ve taliin kurbanı olarak bu sıfatı kazanmış ma'sum insanların müdafasını tez olarak almış içtimai bir eserdir. Bâzan namus mefhumunu her şeyin fevkinde tutan bir insan bile hadiselerin sevkîyle bir cürüm irtikâb edebilir, herkesin nazarında namussuz damgasiyle lekelenmiş olan bu adam bâzan yüksek bir vicdan sahibidir. İşte Namussuzlar piyesindeki Charles Moretti de böyle bir adamdır. Orlandi isiminde bir banka direktörünün yanında çalışan Charles ev hesaplarıyla uğraşmadığı için sürdükları müreffeh ve biraz da müsrif hayatın kendi kazancıyla te'min edildiğini zann edecek kadar safdil bir adamdır

ve karısına tam bir emniyet beslemektedir. Lakin karısı Elise yine hadiselerin kurbanı olarak kurnaz ve ahlâksız bir adam olan Orlandi nin metresi olmuştur. Ve ailenin bütün hesaplarını tesviye eden de odur. Bir kaza neticesi Orlandi ağır surette yaralandıktan sonra alacaklıların eve hücum etmesi üzerine Charles birdenbire bütün acı hakîkati öğreniyor ve deli gibi oluyor. Lakin karısının yanında bir dakika izzeti-nefsini koruyabilmek için kendisine emanet edilmiş bir para ile karısının borçlarını ödeyor, ve emanet paranın diğer kısmını da, kazanmak ümidiyle oynadığı borsa oyunlarında kaybediyor. Artık tamamiyle bir çıkmaza girdiğini ve pek yakında tevkîf edilerek «namussuz» lekesiyle damgalanacağını bildiği için karısını ve çocuğunu bırakıp kaçıyor.

Velinin Çocuğundan iki sahne

Mevzu' güzeldir, Namussuzlar süssüz, sert ve kuru bir lisanla yazılmış realist bir eserdir. Tiplerin hepsi hayattan alınmıştır ve canlılıklarını el'ân muhafaza etmektedir, etrafımızda hâlâ Charles ler, Orlandi ler, Elise ler, Pepino lar görmek daima mümkündür. Temsil, Charles Moretti rolünü oynayan H. Kemal beyin heyecan sahneleri müstesna, muvaffaktı ve bütün sar'atkârlar rollerini aksatmadan oynadılar.

NAMUSSUZLAR la beraber oynanan 1 perdelik «Ayı» isimli komedi meşhur rus hikâyesici ve Rusların Maupassant ı denilen Anton Çekof un eseridir. Temaşa sahasında yazdığı eserler lehte ve aleyhte büyük gürültüler koparmış, bununla beraber pek çok lisana tercüme edilmiş olan Çekof un eserleri her şeyden evvel tamamiyle mahallidir ve mahalli âdet ve an'anelerin gülünç taraflarını gösterir. Ayı kadın haleti- ruhiyesiyle, biraz kabaca, alay eden bir komedidir.

Kocasının ölümünden yedi ay sonra hâlâ onun matemini tutan ve kendisini eve kapayarak hiç bir yere çıkmayan Helen, alacaklısı olan Stepanoviç isminde kaba, sert ve haşin bir adamın izdivaç teklifini redd edemeyerek onunla evlenmeye razı oluyor. Kadınların evlenmeye olan kuvvetli meyilleriyle istihza eden bu komedide hizmetçi Luka rolünü oynayan M. Kemal birinci plandaki rolleri geride bırakacak bir kuvvet gösterdi. San'atkârı bu birkaç cümlelik rolündeki muvaffakiyetinden dolayı ne kadadar tebrik etsek azdır.

Namussuzlar gibi Ayı yı da türkçeye çeviren Bedrettin beydir, ve bu eserlerin her ikisi de tercüme kokusu hiss edilmeyecek kadar güzel bir lisanla türkçeye nakl edilmişlerdir.

MIS Florence Barclay in ingilizce bir romanından André Binon tarafından Le Rosaire is-

miyle fransızca'ya adapte edilen piyes fransız sahnelerinde büyük bir muvaffakiyet kazanmış olduğu gibi ecnebi memleketlerde romanın aslından ziyade bir şöret ve rağbet kazanmıştır. İşte Mükerrrem Alaettin hanım tarafından güzel bir lisanla türkçeye adapte edilen «Kalbin Sesi», Le Rosaire piyesinden nakl edilmiştir.

Darülbedayi'in bu sene temsil ettiği ve «Mum söndü» müstesna, hep aynı çeşniyi haiz dört eserden sonra oynanan Kalbin Sesi bambaşka bir tarzda yazılmıştır. Ve dört realist eserden sonra gelen bu hissi dram, sahnemizde çok alkışlandı ve büyük bir rağbet kazandı. Beş sene evvel türkçeye adapte edilmiş olan ve beş senedenberi Darülbedayi' kütüphanesinde uyuklayan bu eserin temsili ne sebeple bu kadar uzun müddet te'hir edildi? Bunu anlamak mümkün değildir, çünkü bu beş sene zarfında bu

(Devamı 74 üncü sahifede)

Yazan: NAHİT SİRRI

AHMET Sedat bey, oğlu Cemil in resim tahsil etmek üzere Paris güzel san'atlar mektebine gitmesini pek de istememiş, fakat eocuğun ısrarı üzerine buna razı olmak mecburiyetinde kalmıştı. Türkiyenin şimdiye kadar yetiştirdiği en büyük ressam olduğunda ittifak edilen Ahmet Sedat bey, oğlunda bir gün kendi şöhret ve kudretine erişecek bir istiydat ve kabiliyet görmeyordu. Pek küçük yaşından beri resimle uğraştığı halde, Cemil liseyi bitirip Paris e hareket ederken henüz esaslı bir va't veren hiç bir şey vucuda getirmiş değildi. Fakat ne kadar çalışırsa çalışsın pek mütevazı' bir ressam olarak kalacağını; senelerden, şöhretlerin bu büyük katilinden kurtararak atıye brakılacak hiç bir eser vucuda getiremeyeceğini kabul edemeyordu. Babası ile aralarında birkaç kere şu şekilde sözler geçmişti:

— Oğlum, başka bir mesleğe girmeye niçin istemeyorsun? Ailen içinde bir ressam ismi bulunması kâfi değilmi? Sen de ismini başka bir sahada yapsan daha güzel olmazmı?

— Ben sizin sahanızda mütevazı' bir isim yapmağı da başka bir sahada büyük bir nam brakmağa tercih ediyorum. Benim mütevazı' bir isim bile yapamayacak kadar kabiliyetsiz olduğuma hükmetmek için biraz daha beklemeli değilmisiniz?

Bu son cümleyi o kadar acı bir ses ve eda ile söyleyordu ki, Ahmet Sedat bey ısrara cesaret etmedi ve Fransaya gitmesine razı oldu. Biraz daha ısrar ederse, müstakbel şan ve şöhretinin babası tarafından kıskanıldığına onun hükmedeceğini anlamıştı.

Cemil Paris e gittikten sonra, kendisini himaye ve nezaretine tevdi' etmiş olduğu pek meşhur bir Fransız ressamına bir mektup yazmış, ve bu zat kendisine de vaktiyle hocalık ve hamilik etmiş olduğu için ona derdini tamamiyle dökerek demişti ki: «Ben oğlumun maattessüf vasat bir san'atkâr bile olamayacağından korkuyorum. Şöyle böyle bir ressam bile olamamak şartıyla ressam olmağa ise ne luzum var! Bahusus ki pek içli bir çocuk. Erişmek istediği dereceye varmak için sarf edeceği gayretlerin semeresiz kaldığını görmekten teknil ömrünce betbaht olacak deye düşünüyor ve korkuyorum.

Hükümlerimde aldandığıma, oğlumun beni geçeceğine ve hiç olmazsa benim dereceme yaklaşacağına beni emin etseniz çok bahtiyar olurum, üstadım...»

Fakat Eransız ressamı ona bu saadeti veremeyecekti. Diyordu ki:

«Büyük adamların çocukları san'attan ve fenden siyasete kadar hangi sahada babalarına erişmişlerdir ki, siz oğlunuzun kendinizden büyük ve hiç olmazsa kendinize müsavi bir ressam olmasını arzu ediyorsunuz! Büyük Napoleon un oğlu yirmisinde veremden ölen zavallı bir çocuktur. En büyük musikînaslardan biri olan Wagner in oğlu sade babasının hatırasına hizmetiyle tarihe geçiyor.

Göte nin oğlu bir isim yaptımı? Rubens in, Vandayk in, Mikelanjin, Françhals in oğullarını tanıyormuyuz? Büyük kudreti uzun nesillerce Allah yalnız bir adama veriyor ve bu adamın öyle büyük olması için kendinden evvel ve sonra gelen batinlar her kabiliyet ve kuvveti o talî'ye vakf ediyor, terk ediyorlar.

Siz ki şöhreti memleketinin hudutlarını senelerden beri aşarak beynelmilel olmuş bir adamsınız, oğlunuzun sizin derecenizi bile aşacağına nasıl ihtimal veriyorsunuz, iki oğlumdan birini mühendis diğerini de doktor yaptım. Ressem yapaysaydım, kendilerinden ancak hem baba ve hem oğlun eyi ressam olamayacakları düsturuna bir misal zikr etmek maksadiyle bahs edilecekti! Hayır, Cemil de büyük bir istiydat görmüdim. Ne hatları çizmekte, ne renkleri kullanmakta hiç bir şahsiyeti yok. Senelerce ve inat ve hırs ile resme çalışmış her genç bu kadarını yapabilir. Lakin o sizin oğlunuzdur ve mademki onu siz bana tevdi' ettiniz, Paris deki ikametinden âzami istifadeyi te'min etmesine bütün gayretimi sarf edeceğim.» Bu mektup bilmediği hiç bir şeyi kendisine öğretmemiş olmakla beraber, Ahmet Sedat beyi yine çok mahzun etmişti.

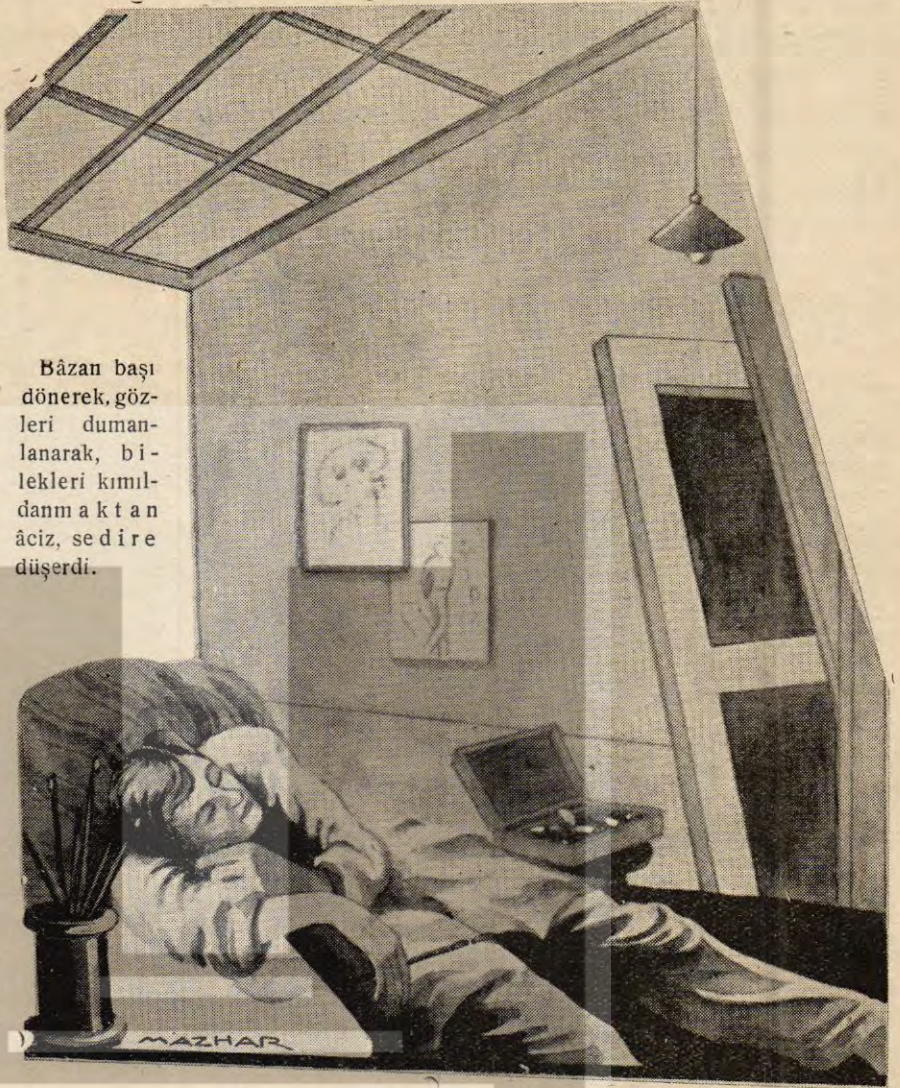
PARİS DE Cemil dört sene kaldı ve bu müddet zarfında şehrin en eski ve en sakin bir yerinde, Sen nehri üzerinde bulunan iki adadan Senlüvi adasında oturdu. Avrupanın en eski şehirlerinden biri olan Paris in bu en eski ve sakin kö-

şesinde, büyük geniş pencereleri nehrin üzerine açılan iki odalı küçücük bir apartmanı vardı. Senlüvi adasında ne ressamların ve artistlerin gürültülü ve eğlenceli ömürlerinden, ne de iş adamlarının hummalı hayatlarından sahneler görülür.

Bu, sokaklarından tramvay ve otobüs geçmeyen, otomobile nadiren geçen ve sokaklarında asırlar gûya ki uyuyan bir yerdir. Dar, loş ve sessiz sokaklarında dolaşırken insanın kendisini o hayat, servet ve velvele dolu Paris de zann etmesine imkân olmaz. Ve Cemil işte bu adadaki atelyesinden hemen daima ya mektebe, ya da resim müzelerine gitmek üzere ayrılarak, üç sene büyük bir sebat ve inat ile çalıştı. Bâzan başı dönerek, gözleri dumanlanarak, bilekleri kımlıdanmaktan âciz, sedire düşüp dinlendiği olurdu. Artık son senesi idi. Bu sene imtihan vererek mêtzun olacak ve İstanbul a dönecekti. Lakin çalıştığı en büyük eseri henüz ikmal etmemişti. Onu bir türlü titiremiyor, ne kadar çalışsa mevzuundaki kudret ve azamet için bu sâyini az buluyordu. Belki bir sene sonra, yâni vatanına döndükten sonra bitirecek ve Paris in büyük resim sergisine İstanbul dan yollayacak, yahut kendisi getirecekti. İsteyordu ki, bu eser babasının eserlerini de geride bırakacak, solduracak bir şey olsun.

Herkes ona: «Büyük bir ressamın oğlu babası kadar büyük bir ressam olamaz ki!» demişlerdi. İsteyordu ki, başı dönerek ve gözleri dumanlanarak aylardan beri çalıştığı resim, o sözlere kat'i bir cevap teşkil etsin. O sözleri, o sözlerdeki amansız hükmü yerlere geçirsin.

Evet, babasının büyük bir ressam olduğunu inkâr etmeyordu. Nasıl inkâr edebilirdi ki, onun umumi bir şöhet kazanmış eserleri Avrupa memleketlerinde kâşışılmakla da kalmamış, en büyük kabiliyetleri çeken Amerikadaki resim galerileri de onun tablolarına rağbet göstermiş, kendisine birçok milyarderler tarafından hassatan siparişler verilmişti. Hayır, Türklerde de garp milletlerindeki aralarında büyük artistler yetişeceğini ispat etmiş olan bu babanın pek yüksek kıymetini inkâr etme-

Bâzan başı dönerek, gözleri dumanlanarak, bilekleri kımlıdanmaktan âciz, sedire düşerdi.

yordu; onunla müftehirdi. Fakat dünyanın binbir manzarası karşısında, renklerin hesapsız tenevvu'ları ve ilahi cilveleri karşısında aynı hayranlığı, aynı heyecanı, aynı huşuu duymayormu idi? O da saatlerce, bilekleri bitap kalıncaya kadar, başı dönünceye ve gözleri dumanlanıncaya kadar eserine çalışmayormu idi? O da ismine ressamlık denilen ilahi san'at huzurunda derin ve mutlak bir hürmet duymayormu idi? Böyle çalıştıktan sonra aynı payeye erişmek onun da hakkı değilmi idi?

Atelyesinde bütün bir divarı baştan başa kaplayan muazzam bir eser hazırlıyordu. Engin bir denizde ufuktan güneşin doğmasını ve yükselmesini gösterecekti. Güneş en taze renkleriyle ufaktan yükselir ve tatlı bir rüzgârın nûvazişleriyle denizin sathı yer yer ürperirken, dört tane peri kızı da sabah güneşiyle bir renkte elbiseler giyinmiş ve başlarına aynı renkten çiçekler takmış oldukları halde çıplak ve şeffaf ayakları sulara değmeden, yavaş yavaş yükselen güneşe doğru ilerleyeceklerdi. Baharın, gençliğin ve tabiatın zaferini mest anlatan ve teb-

cil eden bu resmi, mütemadi bir humma içinde hazırlıyor, İstanbul a gelirken tabloyu hiç olmazsa işin yarısını bitirmiş bir halde getirebilmek için Paris in her zevkından kendisini mahrum ediyordu, uykusuzluğa, baş dönmelerine ve gözlerini gittikçe bürüyen karartılara ehemmiyet vermeden çalışıyor, çalışıyordu...

**

CEMİL dört ay evvel güzel san'atler akademisinden mezun olarak Paris den ayrılmış, İstanbul a

dönmüş bulunuyordu. Tablosunu bitirmesine çok bir şey kalmamıştı. Onu Paris de kimseye göstermemiş, İstanbul a döneli de çalıştığı atelyeye hiç kimseyi sokmamıştı. Herkes, ancak bitmiş olduğu zaman görecekti. Aynı hummalı gayretle çalışıyordu. Bu tabloyu bitirdiği gün ölse bile gam yemeyecekti. Henüz yirmi-beş yaşında idi. Ölümün onun için çok uzak olması lazımdı, ve zaten de ölümü belki çok uzaktı. Fakat kendisini tehdid eden bir ölüm, başka bir ölüm, daha hazin bir ölüm vardı: gözlerinin ölümünden çok korkuyordu. Gözlerinin, gittikçe kuvvetten düşen, gittikçe daha dumanlı gören,

gördüğü dumanlar ve karartılar gittikçe artan gözlerinin ölümünden çok korkuyordu. Paris den ayrılmak üzere iken hakikati mutlaka anlamak ihtiyacını duymuş, büyük göz doktorlarından birinin ziyaretine gitmişti. Can çekişen hastalara bile ümit vermeğe tababet mecbur olduğu için bu adam vaz'iyeti tekmil fecaatiyle anlatmamış, fakat demişti ki: « — Gözlerinizi hiç yormamalısınız. Günde en fazla yarım saat çalışabilirsiniz! »

Yarım saat. Halbuki o yarım saat değil, günde on saat oniki saat çalışmakta devam ediyordu! Geceleri uzun bir çalışmadan ölüm terleri dökerek, başı zonklayarak, gözlerinin önünden dakikalarca her şey âdeta silinerek sedire düşüyor, Kandilli deki yalı en derin bir uyku içinde uyurken o saatlerce uyanık kalıyor, düşünüyordu. Kör olmak.. Renklere çıldıran, renklerle mest olan, renklerin kasidelerini levhalarına ebediyyen koymaya çalıştığı hayatına

Heykeli gibi hareketsiz, Ahmet Sedat Bey onu dinliyordu. Cemil elini karşı tarafa uzatarak bağırdı : — Bak, baba, yaptığım resme bak !

yegâne gaye yapan adam için bu ne müthiş ceza idi!

Kendisini tehdid eden korkunç felaketi babasından gizliyor, onun yanında iken daima neş'eli görünmeğe çalışıyordu. Hakikati bilse, Ahmet Sedat bey tabii müdahale edecek, onu çalıştırmayacaktı. Ve o zaman eseri bitmeyecek, en uzak istikbalere ismini götürecek olan eseri bitmeyecekti. Hayatının son günlerine kadar yarım gören, fena gören az gören bir adam olmak içinmi hiç bir eser vermemeğe, hiç bir şey olmamağa katlanacaktı! Bir eser, karşısında nesillerin hayran ve mest kalarak seyr edecekleri bir eser vermek bahasına gözlerini feda ediyor, belki birkaç ay sonra başlayacak bir körlük içinde teknil hayatının geçmesine rıza gösteriyordu...

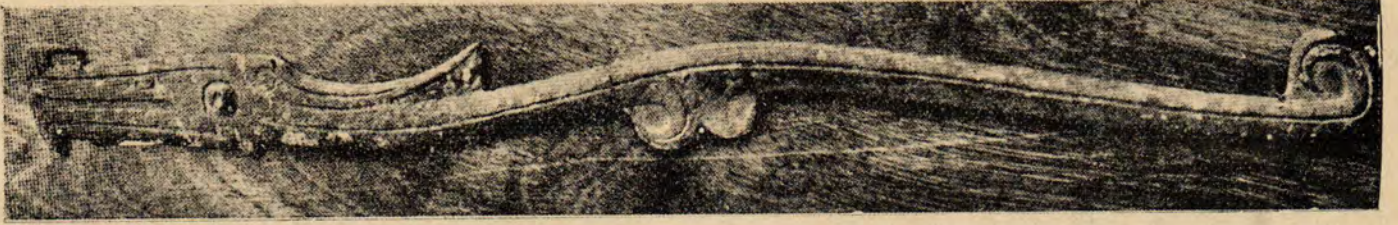
(Devamı 71 inci sahifede)

Foto : NIYAZI

MUHİT in İlavesi

MEHTAPTA İSTANBUL

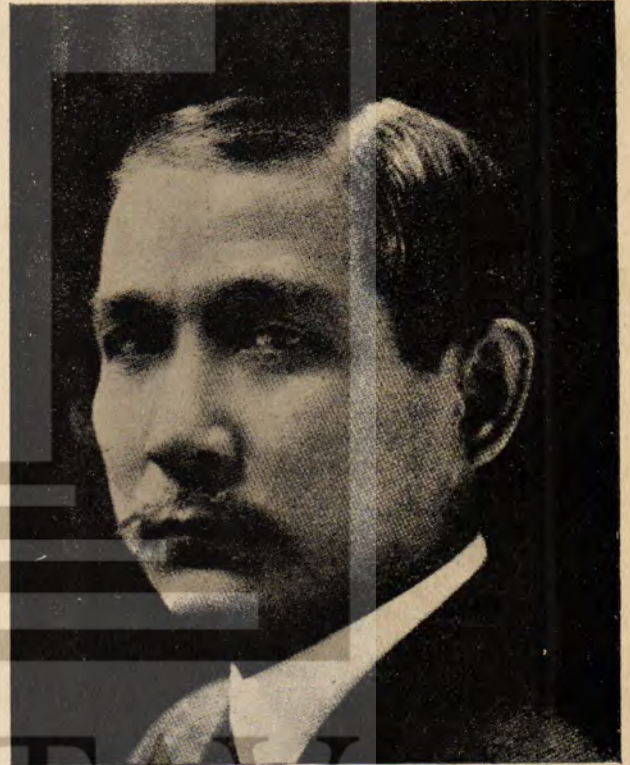
Çin San'atı

Çin Nasıl Bir Memlekettir ?

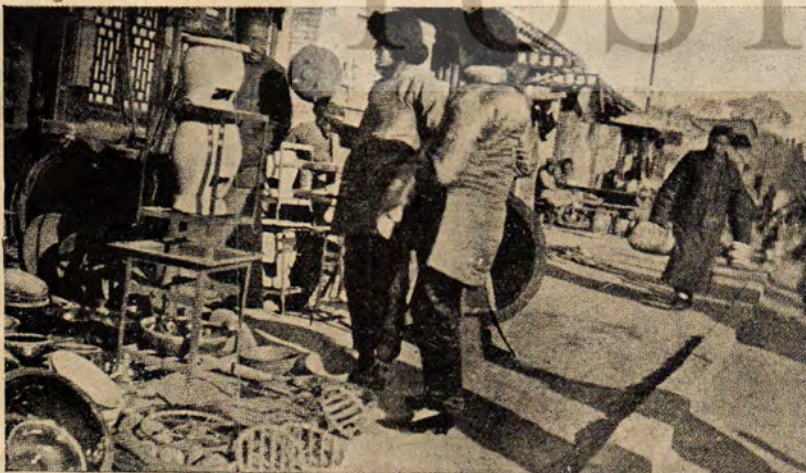
SON senelere kadar Çin hakkında edinilebilen fikirler çok nakıs ve çok yanlıştı; fakat artık Asyanın şarkında 11.000 kilometre murabbı sahasında, kendi başına koca bir kıta ve 450 milyonluk bir milli Cumhuriyet teşkil eden bu memleket bir çok ilmi ve ciddi tetkiklerin mevzuu oluyor, eski medeniyeti ve bugünkü siyasi ve içtimai vaziyeti bütün dünyanın gözlerini üstüne celb ediyor.

Çin medeniyeti şimalden cenuba üç büyük nehrin (Sarı ırmak, Gök ırmak ve cenupta Si-kian) suladığı coğrafi birliği haiz gayet geniş bir saha üzerinde çok eskiden beri inkişaf etmiş, ve şimalden Mançuri ve Kora ya cenuptan Tibet e ve Hindiciniye, deniz cihetinden Japonyaya yayılarak yedi sekiz yüz milyonluk beşeriyet kütlelerinin malı olmuştur. Yunan ve Roma medeniyetlerinden daha eski olan bu medeniyetin başlangıcı ve kaynağı henüz ilmi hakikatlar sırasına geçmiş değildir. En eski vesikalar onu her halde İsa dan evvel 2000 seneye kadar iysal ediyor.

Bu medeniyetin orijinal olmadığı son senelerde Çinde ve muhtelif Asya memleketlerinde yapılan hafriyatta vukua gelen keşiflerden anlaşılmıştır. Çin medeniyetinin Sumer medeniyeti ile münasebeti ve ondan hiç olmazsa iki bin sene kadar yeniliği tahakkuk etmiştir. Son senelerin keşifleri bütün Asya ve Avrupa medeniyetlerinin ve

SUN - YAT - SEN : Çin Cumhuriyetinin müessisi.

PEKİN de pazar yeri.

bu meyanda Çin medeniyetinin orta Asyadan yayılmış olduğunu vuzuh ile göstermektedir. Çin san'atına tahsis edilen bu makalede Çinin ırk ve medeniyetinin menşei ile meşgul olmak fikrinde değiliz. Yalnız Çin san'atında mühim bir mevki' işgal eden Dragon (ejderha) ile Anka (feniks) kuşunun Mesopotamya (Sumer) medeniyetinden İran yolu ile, yabancı bir san'at unsuru olarak, Çine girdiği hakkında son senelerde salahiyyetar alimlerce kanaat hasil olduğunu söylemekle iktifa edeceğiz.

Çini Büyük Okyanus, vasi' çöller, yuca dağ silsileleri başka memleketlerden ayırmakla beraber Çinliler çok eskiden jonk (kayık) ları ile Asyanın bütün cenup sahillerini dolaşıyorlar; Hindistana, aşağı Mesopotam-

yaya (Basra körfezine), Kızıl denize, Mısır'a kadar gidiyorlar; kendi şark sahillerinden ise Kora ve Japonyayı tamamiyle medeniyetlerinin têsiri altında bulunduruyorlardı. Kara cihetinden de Türkler ve Mongollar, ticaret veya harp vasıtalarıyla, Çin ile daimi münasebette bulunuyorlar ve Çini Siberyaya, Mançuriye, Yakın Şarka, Kafkasa, Anadoluya, Mesopotamyaya birleştiriyorlardı.

Bronzdan san'at eserleri :

Çin san'at eserlerinin en eskileri bronzdandır. Başlangıçta bronzdan yapılmış eşyanın üzerinde hayvan ve insan resimleri bulunmak lazım gelir. Halbuki Çin bronzlarının en eskilerinde Dragon (ejderha) ve Anka (feniks) resimleri vardır. **L'art vivant** mecmuasında d'Ardenne tarafından yazılmış bir makalede bu resimlerin orta Asyadan Çine geçtiği ve bunun da Mesopotamyadan Karadenize ve buradan Ural ve Altaylara kadar yayılmış bir medeniyetin din ve san'at tezahürlerinden olduğu söylenmektedir. Son senelerde İranın Luristan vilayetinde yapılan hafriyattan çıkan eserler arasında iki ejderha ile mücadele eden bir insanı tasvir eden biri bulunmuştur; bu insanın imdadına ise dört ayaklı keçiye benzer hayvanlar geliyor. Böyle bir timsalde zerdüştinin insanı *eyilik* ve *fenalık* (hayru-şer) kuvvetlerinin arasında kalmış olarak gösteren prensipleri okunabiliyor. İşte böyle dini bir esastan çıkan bu tasavvur gide gide s:n'atta tezyini bir unsur halini alıyor. Çine de o suretle intikal etmiş olabilir.

İranda *eyilik* ve *fenalık* suretinde tahayyül edilen iktidar ikiliği Türklerin dini esaslarında *gök* ve *yer* olarak tasavvur edilmiştir. Orhon kitabesinin baş tarafı insanı mavi sema ve kara toprak arasında yaratılmış

olarak temsil ediyor. Aynı dini ve kevnî tasavvur Çinde de vardır. Bu ikilik ile İranın hayru-şer ikiliği arasında tam bir münasebet görülüyor: semanın yağışı (eyilik), toprağın kuraklığı (fenalık). Ejderha Anka timsali aynı tasavvurun

Beyaz damarlı yeşil zemin üstüne işlenmiş bronz vazoz.

başka bir muhitte husul bulmuş bir tezahürüdür. İranın san'at eserlerinde keşf olunan hayvanlar Sarmat namı verilen san'atın eserlerindeki hayvanlarla münasebettar bulunuyor; Sarmat san'atının izleri ise orta Asyadan Karadenize ve Çin hudutlarına kadar yayılan bütün bir kıt'a üzerinde tákib edilebiliyor.

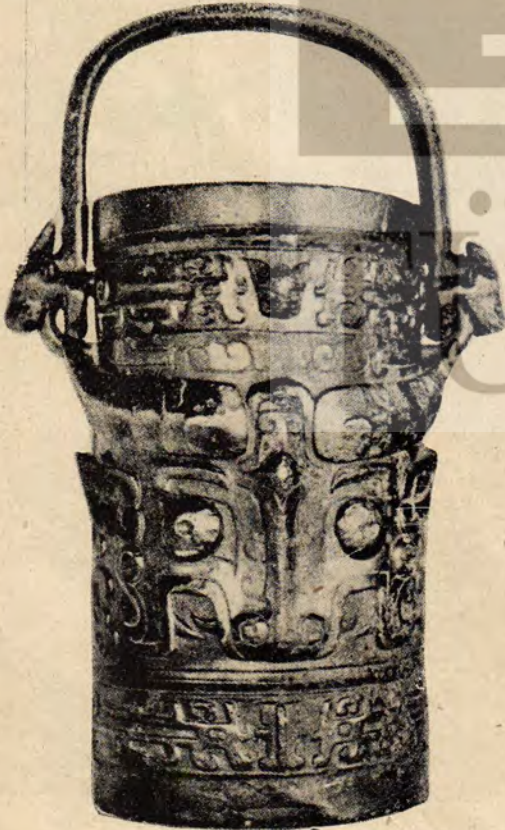

Büyük Kartallar Kulesi.

Bu muhtasar ma'lûmattan anlıyoruz ki Çin san'atı menşe' itibariyle bütün Asyanın san'atından ayrı olarak mutalea edilemez.

Çinin bronzdan yapılmış vazolarında insan resimlerine pek nadir ve müstesna olarak tesadüf olunur. Çinin sırf ahlaki ve felsefi olan din sisteminde insan ilahi hiç bir mevkî tutmaz. Çinde tanrıya insan sureti verilmeyebilir ve insan tanrı suretinde yaratılmış tasavvur olunmaz. Çinin bronz san'atına o na-

Açık mavi ve yeşil zemin üstüne işlenmiş bronz vazoz.

dir insan tasvirlerinin ne suretine intikal ettiği ma'lûm değildir. Bu eserlerdeki insan suretlerinde Çinli tipinin vasıfları yoktur: gözler mail değildir, dudaklar ise kalındır. Bunların henüz menşei anlaşılmamıştır.

Daha iptidai bronzlarda ise ne hayvan ne insan tasvirleri vardır. Bunlar umumiyetle ağır, kaba ve kullanışı güç şeylerdir.

Pagodalar :

Çinde ve Hindistanda her mâbedin yanında bir de pagoda vardır. Bunların içinde Buda'nın veya büyük bir azizin kalıntılarında (bekayasından) bir şey bulunur, burası bu suretle bir ziyaret yeri oluyor. Pagodalar çam ve fıstık ağaçlarının tabaka tabaka ve yukarıya doğru kıvrık dallarıyla aldıkları güzel hey'etleri temsil eden taş binalardır. Tahkik ile anlaşıldığına göre Çin çok eskiden çam ve fıstık ağacı ormanlarıyla örtülü idi. Çin milletini teşkil ettiği rivayet edilen ilk 100 aile (semiye-klan) ve bunların şu'beleri yerleştikçe ormanlar açılıyor, meskenler etrafında bu ağaçların en güzellerinden, en ulularından tek tük brakılıyordu. Mâbetler, mezarlıklar hariminde dahi bu ağaçlar bulunurdu. Tıpkı bizde servi mezarlık ve mâbet ağacı olduğu gibi Çinde fıstık ağacı kutsi ve uhreyi bir hal kazanmıştı. Daha sonraki devirlerde bu kutsi ağaçları andıran bu binalar, pagodalar (stupa) inşa edilmiştir.

Kahve rengi ve yeşil zemin üzerine işlenmiş bir bronz vazı.

Pagodaların çatı ve kat uçlarında, tam kıvrık yerlerinde küçük çanlar bulunur ki dallara konan ve öten kuşları temsil ederler.

Pagodaların dört köşesinde yine Dragon ları (ejderhaları) buluruz. Bir farazyeye göre ejderhalar vaktiyle Çinin bataklıklarında yaşayan kelerlerin (Sauriens) tasvirinden başka bir şey değilmiş. Bataklıklar sislerin, dumanların, bulutların kaynağıdır. Bu yerler esatiri devirlerde ejderhaların hükmü altında tasavvur edilmiş. Buradan Çinin mitolojisinde ejderha güneşle mücadele

ŞANGHAY da bir pagoda

eden bulutların timsali olmuş. Pagodaların üst köşelerinde bulunan bu canavarların mücessem suretleri güneşle, ateşle, yıldırımla, toprağı tehdid eden kızgın tehlikelerle mücadele etmeye mêmur sayılırdı, demektir. Bu efsanevi akîdenin aslı *hayru-şer mücadelesi* dir ki, az evvel gördüğümüz gibi hariçten, Orta Asyadan gerek Çin ve gerek Asyanın diğer memleketlerine geçmişti. En büyük ihtimal, Sumerlilerin en eski devirde bu akîdeyi aşağı Mesopotamyaya getirmiş ve efsanevi müessesenin buradan İrana ve meşhur "ipek yolu" ile Çine geçmiş olmasıdır.

Fuhrmann bu münasebetle Çinde birkaç bin sene-den beri *paratoner* hakkında efsanevi bir fikrin mevcut olduğunu kabul etmek lazım geldiğini söylüyor.

Çinde resim :

Çinde san'atlar *görme, işitme, tutma* san'atları (resim, yazı, tiyatro, musikî, heykel, oyma...) deye üç kısma ayrılır. Bütün bu san'atlara memleketin dini, felsefesi, ahlâkı hakim olmuştur. San'at eserleri felsefenin, ahlâkın akîdelerine uygun vasıflar almış ve bu vasıfları binlerce seneler muhafaza etmişlerdir. (Memleketin felsefesi, dini, ahlâkı ise coğrafi vaziyetten, zırai ve iktisadi sistemden, bu sisteme uygun gelen siyasi ve içtimai nizamdan hüsule gelmişti).

16 ncı asır kadını portresi.

Çinin dini tamamiyle felsefi ve ahlakidir. Kosmogonie (kâinatın yaratılışı) müşahedelerine, gökle yer arasında daimi hareket esaslarına isitnad eder. Bu daimi hareketten daimi ahenk doğuyor. Bu daimi hareket ve daimi ahenk felsefesinin Çinde ilk mümessili Avrupalıların Konfücius dedikleri Krongtse (hakim) dir (İ.Ö.552 - 419).

Daha sonra Çine Lao-tse nin metafiziği de hakim olmuştur. Bu büyük filozof Konfücius dan daha ileri giderek kâinatta ahengi, hakikat yolunu (Tao) hareketsizliğe iysal ediyor. *Doludan evvel boşu, vardan evel yoku* tesavvur ederek hareketsizliği hikmetin sonu sayıyor.

Bu felsefelerin san'at üzerine tésiri pek büyük olmuştur: Çin san'atındaki şahsiyetsizlik, şëniyetsizlik, hareketsizlik bu esastan ileri geliyor. Orada san'atkâr ilahi cevhere en yakın olan varlık sayılıyor. Eserlerinde kâinatın ahengini, hakikat yolunu, hareketsizliği (sebatı, değişmezliği) aks ettirir. Arızı ve hadis hareketlerin san'atta gösterilmesi bir nakisedir. Çin san'atkârları eserlerinde derin düşünmeyi, ruhun kayıtlarından kurtuluşunu aks ettirirler. Çinde hakim olan san'at prensipini Fu-Nu Eu isminde san'atkâr bir Çinli, **L'Art Vivant** mecmuasında muhtasar surette böyle tespit etmektedir.

Bu san'atın hıristiyanlık akidelerinden kaynak alan Avrupa san'atından farklı olması tabiidir. Allah ile insanı aynı surette tasavvur eden bir san'atta bütün insani ihtiraslar ve iptilalar aks ettirilmek esastır.

AVRUPA san'atkârlarından Çin levhalarını derin bir samimiyetle takdir edenler var. Bunlardan biri olan Abel Bonnard aynı mecmuada Çin tablolarından derin bir hayranlıkla bahs ediyor:

"Garp âleminin maddi gılatından muztarip olan ruhumuz Asyaya, önüne açığı kurtuluş ve uçuş ufuklarından dolayı, derin bir muhabbet bağlar. O san'atların bâ-

Sandalcı kız.

Ördekler.

zı yüksekliklerinde kendimizi, benliğimizi, kayıtlardan azade olarak buluruz. Hiç bir insan eserinden asla aşığı kalmayan o san'at mahsulleri arasında hele bâzı Çin levhaları vardır ki onlara faik hiç bir şey tanımıyorum. Muhayyilem önünde canlandırdığım bu tabloların bâzılarını tasvir etmek isterim :

"İşte *Ming* devrine ait, bir saray kadınının portresi; buna onun tayfı demek de mümkün : ayakta, kenarı siyah son derece solgun bir penbe kostüm içinde, başı IV Lui devrine ait (*Fontange*) denilen kadın bonelerine benzer bir serpuş ile süslenmiş; muhteşem ve biraz hemşireleri İspanya enfantlarını ve Avusturya arşidüşeslerini andırıyor; unutulmuş binbir kadın inceliğini tahayyül ettiriyor. Onda insan eski sarayların ruhunu görüyorum zann eder. Tasvirde o derece ketum, o derece saklı, o derece silik bir şey vardır ki bâzı teferruatın birden farkına varılmıyor. Genç kadın beyaz benekli kurşuni bir yelpaze tutuyor ki göz evvela seçemiyor, ve kavradığı anda, insan, mahfazasından çekilip çıkarılan meçhul bir şey karşısında duyulan hayretin zevkini tadıyor.

"İşte karla yüklenmiş dağlar, baştan başa donmuş ağaçlar, neş'esiz mesafeler temsil eden bir peyzaj; bana kışın donukluğunu bundan daha ziyade hiss ettiren bir şey hatırlamıyorum. Bir köşesinde iç tarafı bir kandilin ışığı ile sararmış ve kızarmış bir pavyon keşf ediyorsunuz; dikkatle bakılınca içinde oturmuş bir şahıs, bir hakim, bir tabiat temaşacısı görürsünüz ki bütün bu manzara sanki onun ruhunun bir aksidir..."

Çin san'atının Avrupaya te'siri :

Avrupa ilk defa olarak Çin hakkında İtalyalı meşhur seyyah Marko Polo nun seyahatnamesinden ma'lû-

Çinde izdivaç merasimi [Boucher nin eseri].

mat alabilmiştir. Sonra portekizliler denizden yeni bir **İpek yolu** açmışlardı. Fakat yelkenlilerle Ümit burnundan dolaşarak edilen seyahatlar o kadar uzun ve güçlü idi ki gidip gelenler son derece azdı; ve uydurma tasvirler kolayca şöhret kazanıyordu. Bu devirde Çin dünyanın en acayip, en inanılmaz, en akla sığmaz memleketi olarak tanılmıştı.

Şairler mizahi manzumelerini, temaşa yazıcıları en acayip piyeslerini Çin mevzu'ları üzerine yazıyorlardı; ressamların en moda tabloları bir muhayyel Çin hayatının türlü türlü manzaralarını temsil ederdi. On beşinci Lui devri, Pompadur kadının zevki ve maddi menfaati têsiriyle, Çin san'atının en fantezist bir mâkesi olmuştu.

1700 de Fransa Kralı ve saray halkı *Çin Kralı* ismi verilen eğlenceli bir piyesin temsilinde hazır bulunmuştu.

Watteau bu Çin zevkini Fransız san'atına aşıladi.

Çiçek dürbünü [Ka-leidoskop].

her şeyde görüldü. Aşk asrının rokoko mobilyelerinde daha fantezist, daha kapris dolu bir zevk vardır ki Çin san'atı menşei olmak üzere kabul edilmektedir.

Boucher, üstadı Watteau dan sonra

Çin zevkının Fransaya ve Avrupaya [istiyasını] kolaylaştırmıştır.

Pillement, Huet de bu devrin Çin gustosunu temsil eden ressamlardır.

Balık avı [Pillement in eseri].

Çocuk ve San'at

Ruhیات Müderrisi MUSTAFA ŞEKİP

İNSAN, tabiattan bir parça olmak ve tabiat içinde yaşar gibi görünmekle beraber *insanlığının iycabı* kendisine daha birçok dünyalar yaratmıştır. Hem de bunlar ister hakîkî, ister hayali, ister yanlış, ister güzel, ister çirkin, ister gerçek, ister batıl olsun hep kendi eseri olduğundan her birine karşı bir ana şefkati ile mütehassis olmaktan vazgeçemez. Çünkü onlarda kendisi, kendisinde de onlar vardır. (Medeniyet) dediğimiz bu insan dünyaları ustûre, din, sihir, san'at, ahlâk, hukuk ve ilim kıymetleri halinde ma'nevi muhitemizi teşkil etmiş ve her biri kendi kıymetleriyle yaşanmıştır. Buna sebep de insanlığın kendi *tamamiyeti* dairesinde yaşamaya olan ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın hudutları nedir? Görülen ve duyulan zaruret dünyasından özlenen, tasavvur ye tahayyül edilen imkân ve hürriyet dünyalarına kadar gidebilen bir ihtiyacın hudutlarını sarahatla ta'yin etmeye imkân yoktur. Fakat muhakkak olan şu ki biz sadece menfaat ve zaruret dünyasında yaşamakla kalmıyor, hürriyet, imkân, his ve heyecan dünyalarını da istiyor, yaşıyor ve yrratıyoruz. Bu iktidarımız olmasa yer yüzünde yerimiz de olmazdı. Dilimizi, san'atımızı, hattâ ilmimizi de yaratan biziz. Bunlardan hiç birisi kendi ken-

dilerine ezelden mevcut ve hazırcaçık bulunmuş şeyler değildir. Bugünkü en müspet ilimlerimiz bile *bizim ilimlerimizdir*, yoksa kâinatın mutlak bir ilmi değildir. Çünkü biz kâinatı değil ancak dünyamızı bilebiliyoruz. Dünyamızdan maksat da küçücük bir peyki olduğumuz güneş manzumesini ihtiva eden binnispe küçücük bir âlemdir; ve bu husustaki bilgilerimiz de ihtiyaç, deneme, tecrübe, muhayyile ve aklımızın mütemadi ve karşılıklı faaliyetleriyle günden güne teşekkül ve tekemmül eden ve fakat daima bunlarla mukayyet ve bunlar nispetinde olan *mahsur* ve *nispi* bir bilgidir. Hakikat böyle olduktan sonra artık ilmimizin yarattığı dünyayı, geçen asırda olduğu gibi, bütün bir dünya gibi kabul etmeye imkân kalmamıştır. (İlimcilik) denen bu cereyanın hakim olduğu zamanda bütün kıymet dünyaları nerdeyse silinecek hayaletler zann edilmiş, san'at da Spencer in ta'biriyle bir (çerez) menzilesine indirilmişti. Halbuki san'at faaliyeti ile ilim faaliyeti arasında mevzu' farkı değil, ancak usul farkı vardır. San'at-

kâr mevzuunu bütün melekeleriyle ve bunların tam bir ahenk ve vifakı içinde yaşayarak tam muşahhas olarak ifade eder. Alim ise aynı mevzuu sırf zihni bir zaviyeden tetkik ve zihni senbollerle mücerret olarak ifade etmeye uğraşır. Birinde his, fikir ve irade; nefis ile şey yekvucut olmuş ve öylece telkînî bir surette aks ettirilmiştir. Diğerinde ise yalnız şey, yalnız mücerret fikir istihdaf edilmiştir. İnsan denilen mahlûk sadece mücerret bir varlık olsaydı ilmin yarattığı mücerret senboller dünyasında pek a'lâ rahat edebilirdi. Fakat ne yapalım ki onun duymak ve yaşamak isteyen temayülleri hayatının köklerini teşkil ediyor.

* * *

BU kısacık tahlil gösterir ki san'ata olan ihtiyaç ve san'atkârlık insanın ta kendisidir, ve ma'nevi muhitimizi teşkil eden kıymet dünyaları onun en tabii ve zararui ihtiyaçlarının eseridir. Vakıta her insan san'atkâr olmaz. Fakat yaratılan şeyleri ergeç anlamayan, duymayan, normal bir insan da yoktur. Oyun aynayan çocuk biraz da oyuna olan iştihasına göre rolünü yaratan ve buna küçücük bir edebiyat katan bir aktör gibidir. Hattâ iptidai kavmlerin pandomimalı harp ve av dansları gibi oyunlarında da san'atın çekirdeğini görebiliriz. Bununla beraber bütün menşeler mes'elesi gibi bu mes'ele de çok su götürür. Fazla olarak aynı menşe'den gelen şeyler - İnsan, hayvanat ve nebatatta olduğu gibi - zaman ile birbirlerinden çok farklı mahiyetler iktisab edebilir. Oyun ve san'at da bunun gibidir. Binaenaleyh oyun ihtiyacı ve oyun faaliyeti ile san'at ihtiyacı ve san'at faaliyeti ayrı ayrı şeyler olmuştur denebilir. Vakıta oyun da, san'at da bize ayrı ayrı birer dünya yaratırlar. İkisinde de iç, dışa hakimdir. Fakat san'atın yarattığı dünyada bütün insanlığımız görünür; bütün çıplaklık ve yükseklikle-

rimizle bizi bize aks ettiren san'atın elbette ki oyundan çok daha geniş ve güzel bir rolü vardır, ve buradaki güzellik bizim tamamîyetimizin bir hakikatı olduğu için hakikatların da en zenginidir. San'atta sarf edilmediği hiç bir faaliyetimiz yoktur. Bütün varlığı işleten bir ihtiyaç artık bütün varlığa tercüman olmak ister... İşte san'atın azameti ve yüksekliği buradadır. Vakıta san'at da oyun gibi yaratmak sevincidir; fakat san'atın yarattığı dünya, oyun dünyaları gibi basit ve fani değildir. Kendine mahsus nizam ve kanunları olduğu için bizi *istigraka* sevk eder; oyunun yaptığı eğlenme, oyalanma, avunma, teşekkür ve tekevvün etmenin fevkinde olarak kendimize telkîn eder. Onunla bütün beşeriyet kendisini dinler ve kendisinde dinlenir.

San'at ihtiyacının tezahurları istigrak halleriyle belli olur. İstigrak ve idrâk arasında fark vardır. Mesela çalan bir saatin darbelerini saymaya dikkat ettiğimiz zaman idrâk halindeyiz; fakat bunların ahenkli teakup ve vahdetine daldığımız zaman istigrak içindeyiz. Burada, ruhumuzun bir parçası olan sadece zihin değil, bütün ruh bir vahdet ve ahenk halinde çalışmaktadır.

* * *

ÇOCUK, nefisini şeyden ayıramaz. Bu sebepten ruhunu eşyaya karışmış bir halde hiss eder ve bu hal ona çok cazip ve güzel bir şahsiyet verir. Çocukların bütün güzellikleri de buradan gelir. Çocukluktaki bu tabii istigrak halini - ki onbir yaşına kadar devam eder. - Vaktinden evvel idrâk dünyasına haps etmeye uğraşmak çocuğu vakîtsiz yürütmeye zorlamaktan farksız değildir. Yürüme çağı gelmeden yürütülmek istenen çocukların bacakları çarpıldığı gibi tabii istigrakı zorlanan, masal, hikâye ve hayal dünyasından tecrid edilen çocukların da ruhları sakatlanır. Bundan

korunmak için bir annenin nasıl çalıştığını dinleyelim :

"San'atın ne demek olduğunu ve san'ata olan ihtiyacımızı dokuz senelik anneliğim esnasında bana çocuklarım çok samimi bir kanaat ve vuzuh ile öğretti.

Farkında olmayarak onların güzel ve tatlı sualleriyle, önüne geçilmez arzu ve inhimâkleriyle san'atın ruhlarımızda nasıl doğduğunu ve nasıl yaşamaya başladığını duydum ve anlamaya çalıştım.

Onlardan aldığım küçük küçük, nokta nokta ışıklar ne bir tez, ne de bir düstur ifadesine kâfi gelebilir.

Fakat bu ışıklar insanda öyle kanaatler doğurur ve besler ki...

COCUKLARIM, doğdukları günden iytibaren, ruhlarında gizli olan yekpare san'at duygusunu perde perde açarak ifham etmeye başlamışlardı. Fakat ben, bu perdelerin

sıyrılışından korktum; o perdelerin arkasında sezilen müphem bir şey vardı; bu san'at kıvrıntılarının ana heyecanını aramakla müteheyiç olmaya başladım. Ve bu sıyrılan perdelere, kendi elimle müdahale etmek vazifesiyle yüklü olduğumu anlıyordum.

COCUKLARIM, doğdukları günden iytibaren muhabbetleriyle ve muhab-

betimizle bize karışıyorlar; neş'eleriyle ve neş'emizle hayatın zevkini tadıyorlar; oyunlarıyla ve oyunlarına iytinamızla hayat ve cemiyete intibak ediyorlardı. Fakat, san'at onlara ne lazımdı?..

ANNELİK tecrübelerimin neticesi bana, insan ruhunun daimi bir ahenk içinde mevzun, akıp gittiğini ihsas ediyordu. Bence irsi bir kudretle ses, renk, şekil ve bunun şuurileşmiş bir kademesi olan lisandan mürekkep bir ahenk ihtiyacı nüvesiyle doğan insan, dünyaya gelir gelmez bunları arayıp bulmaya çabalıyordu. Bu ahenk, ruhunun nefes alışması demek oluyordu. Çocuk ve insan bu ahengi duymakla kendini dinliyor, yaşıyor ve bu ahengi duymakla hayatın harici ve müzmin savletlerinden kurtulup hakiki huzura ve dinlenişe varıyordu...

BU suretle, san'atı, insan ruhlarının ve çocuklarının kendine çevrilerek dinlenme anları add ediyordum.

Yetişmiş insanların, zekâ ve görgü ile mevcelenmiş, harenlenmiş ve bugünkü mütakâmil şekline, şubelerine ayrılmış, san'atını daha yakından anlamakla beraber, onun çocuklarına göre en saf ve tabii şekillerine de kolaylıkla inebiliyordum...

EN asabi ve ızdıraplı doğan bir yavrucuk bile, hırçın feryatlarla kıvrandığı sıralarda ekseriya güzel ve ahenktar bir ninninin mevzun havasına kendini teslim ediveriyor.

Çocukların san'at nüvvelerinin birinci perdesi, doğar doğmaz ilk ünsiyet peyda ettikleri sesler ahengine karışmakla açılır. Bunun için, ninnilere, küçücük şansonlara çocuğumuzun ekmek kadar ihtiyacı vardır.

Bir buçuk iki aylık bir çocuğun renklerle alâkası ne güzel bir şiiirdir...

Ferah, neş'eli ve bariz renkler, ve bunların bolluğu içinde sarhoş olur.

Üçüncü derecede söz ve hareket ahengine meclup oluyorlar. Masallar, şarkılar, manzumeler, danslar ve estetik oyunlarla, bu meyli, en mütakâmil edebiyata kadar çıkarabiliriz.

Çocuklarıma daima küçük, güzel şiirler okurum. Ve tabiatın şîrini bulmaya çalıştırırım. Mesela, onları her zaman, güzel bir mehtapla, bir çiçekle, bir kuşla kendi düşüncülerine göre ma'nalandırarak alâkadar ederim.

Oğlum daha üç yaşlarında iken bir gece mehtapta gezerken, ona:

— Ne cici aybaba, oğlum, pırıl pırıl, dedim.

Aybabanın güzelliğini birden o kadar kuvvetle duydu ki:

— Anne onu kucağıma versene, dedi.

Bu isteyişte ne samimi, ne bedii bir şiir savleti vardı.

Yaşı ilerledikçe bu isteyişi günden güne şuurileştirmeye çalıştım. Ona bu mevzu' üzerinde küçük şiirler okuyor, hayali hikâyeler anlatıyor, mükâlemeler yapıyorum. Bugün, mehtap güzelliğinin, oğlumun ruhunda bütün şa'saa ve edebiyatıyla yaşadığını muzafferiyetle görüyorum.

Yine mesela: kuşlar ötüşürken; onunla baş başa verir, dinleriz.

— Ne güzel ötüyorlar değilmi, Şaman... derim.

Bu sualimle onun birdenbire bütün alâkasını, zevkini uyandırırım. Edebi şuuruna inmek için ise, derhal bu cümlemin arkasından şunu da ilave ederim:

— Acaba ne konuşuyor, ne anlatmak istiyorlar, Şaman?

İşte, deyebilirim ki, bu iki küçük sualle oğlumda kuş mefhumunun da bütün edebiyatı canlanmaya başlamış olur.

Küçük küçük adımlarla bütün harici güzelliklerin edebiyatını dinleyen, zevk duyan oğlum, birden bir gün kendini dinlemeye ve ruhunun edebiyatını yapmaya başlıyor, sekiz yaşını bitirmek üzere iken bir gün elinde bir defter, bana koşuyor:

— Anne bak şiir yazdım.

Aşağıdaki satırcıklarını bana pürâhenk okuyor.

Koşmak.

"Koşuyorum, koşuyorum ama hızımı alamıyorum. Zann ediyorum çok az koşuyorum. İsteyorum ki her şeyden çok koşayım."

Kırlar

"Benim canımdır bu kırlar. Dünyada hiç bir oyuncak buna benzemez. Hepsini fırlatırım bir kenara, çıkarım dağlara."

*
**

Kânunu-Evvel

Ölü bir kuş kanadı gibi düşen yapraklar
Yerlerin kederine sarı bir perde oldu;
Kalpleri şebnemlerin göz yaşlarıyla doldu.

Bürünüyor bir günlük kokusuna topraklar,
Tabiatın her yeri korkunç bir sükûnetle
Dinliyor bir rüzgârın sesini huşunetle.

Rüzgârların sinirli hırçınlıkları için
Ağlamaktan kurudu yaşları yaprakların,
Kör kelebekler gibi üstünde toprakların.

Her tarafta bir göğüs hıçkırdı derin derin...

VAHDET GÜLTEKİN

BUGÜNKÜ insan edebiyatının en küçük ve basit numunesi olan masalların da, annelerin çok ehemmiyet vereceği bir mevzu' olduğuna dikkat etmemiz lazım gelir zann ediyorum.

Bir masal söylenirken çocukların gözlerine dikkat edilirse parlaklıkları insana âdeta korkunç bir his verir.

Masalı dinleyen bir çocuğun gözlerinde şahlanan bir insanlık ve bir bediilik haykırır. Masallar, daima eyelik ve güzellik şîriyle hakikatı mezc eder, çirkinliği ve fenalığı öldürür bir ma'nada olmalı.

Masalların bir ayağı san'at ve hayal ihtiyacında ise diğer ayağı da çocuğun fikir ve mantık ihtiyacındadır.

Masallarla çocukların birçok içtimai hükümleri teşekkül eder. İlk masallar daima çocuğun şahsiyetine ait ve benzer mevzu'lar etrafında tertib edilmiş olmalıdır.

Hareket ve şekil güzelliğini, daima hoş, mevzun hareketleri seyr ederken duymaya başlıyorlar. Musiki ile birleşen bedii danslar çocuklarımızı mest ediyor.

Şekil güzelliklerini anlamaları da, aşikâr bir surette hiss edilmeden, gizli gizli pek güzel inkişaf ediyor. Çocuk, yavaş yavaş, pek bariz olarak, güzel insanları çirkin insanlara tercih etmeye, güzel oyuncakları kapıp çirkin oyuncakları atmaya başlıyor. Vasitasıyla güzel binalar, köprüler, evler yaratılan meşhur yapı oyuncaklarını bu meyl ile çok seviyorlar. Oğlum, beş altı yaşında iken bu tahtalardan bir oturuşta namütenahi güzellikte binalar yapardı. Bu temayül, bir gün, yetişkin insanlardaki heykeltraşi ve miymariye kadar yükseliyor.

(Devamı 75 inci sahifede)

Tiyatro San'atkârlarımız

M. Kemal San'at hayatını ve telakkilerini [anlatıyor.

BİZDE tiyatro ile biraz alâkadar olup da genç aktör M. Kemal i tanımayan ve takdir etmeyen kimse bilmem ki var mıdır? Dram, piyes veya komedilerde aldığı en ehemmiyetsiz bir rolde bile canla başla, bütün dikkat ve kuvvetini sarf ederek oynayışının san'at aşkını ve her aldığı rolde gösterdiği büyük muvaffakiyetler de san'at kabiliyetini herkese teslim ettirmiştir. M. Kemal Hamlet de ve Onikinci Gece de, Deyyus da ve Merakî de ve bunlar gibi daha ne kadar eserde ve bilhassa komedilerde rollerini harika denecek bir kudretle oynayan san'atkâr şüphesiz ki tiyatromuzun en ilk saftaki ve en dikkate layık siymalarından biridir. Daha pek genç yaşta, bir müddet evvel sahneye muvakkaten veda' ettiği zaman herkes bu haberi teessürle karşılamış ve tiyatromuzda onun braktığı ta'miri kabil olmayan boşluk derhal göze çarpmıştı. Şimdi sıhhi şeraiti daha müsait olduğu için san'atkârı tekrar sahnede alkışlamak fırsatına nail oluyoruz. O, her şeyin fevkinde tuttuğu san'atı için sıhhatini bile tehlikeye koyarak yeniden çalışıyor. Ve temaşa san'atının güçlüğünü anlamak için de Kemal in san'atına nasıl bütün mevcudiyetini verdiğini görmek kâlidir.

Büyük san'atkârı "Muhit" kari'lerine tanıtmak istedim. Darülbedayiin kütüphane odasında ve temsilin başlamasına yarım saat var. M. Kemal, piyeste rolü olmadığı halde bermu'tat tiyatro binasından ayrılamamak tadır. San'atkâra sahneye nasıl intisab ettiğini sordum Anlatıyor:

— Temaşa sahasında ilk seyr ettiğim şey karagöz olmuştur. Babamla gitmiştik ve bir yahudi oynatıyordu. Perde üzerinde karagözü ışıklağıyle horoza benzetmiştim ve ödüm kopmuştu. Böylece karagözün bende ilk braktığı his korku oldu. Sonra seyr ettiğim ilk ciddi eser bir Yunan hey'etinin temsil ettiği "İstanbul un Fethi"

isimli bir pandomina oldu. Hiç unutmam o akşam fenerlerini taşıyacak yerde pandomimaya gittiğim için büyük annemden de dayak yemiştim. O zaman altı yedi yaşlarında var yoktum.

Seyr ettiğim bu ilk pandomima benim üstümde büyük bir te'sir braktı. Evde onları taklid ederek kendi kendime pandomima oynardım. Girit den İstanbul a onbir oniki yaşlarımda geldim, ve geldiğim zaman hiç türkçe bilmezdim. Gelenbevi sultanisinde okudum ve tahsilimi Vefa da bitirdim. Mekteplerde verilen bütün temsillere ben de iştirâk ederdim. Sonra tiyatroya gitmeyi pek severdim, bu suretle Donanma cemiyeti heyetini, Manakyan ve K. Hasan ı seyr ettim. Ciddi olarak ilk defa sahneye Türk ocağında çıktım. Reşat Nuri nin Baber Şahın Seccadesi isimli bir komedisini oynadık. Ertesi sene Türk gücü menfaatine Millet Tiyatrosunda verilen temsile iştirâk ettim. Babam gazetede benim sahneye çıktığımı okumuş, fena halde kızdı ve beni eyden kovdu. Ertesi sene de Reşat Nuri nin delaletiyle ve aktör mülazımı olarak, yirmi lira maaşla Darülbedayie girdim. Ondört sene oluyor zann ederim. Profesyonel aktör olarak ilk defa sahneye Reşat Nuri nin Kalbin Gençliği isimli

M. Kemal Bey.

adapte eserinde çıktım. Kadı Köyündeki şimdiki Hale ve es'î Apollon binasında oynayorduk. O zaman trupumuz zayıftı, arkadaşlardan bir kısmı Yeni Sahnede çalışıyordu. O akşam, hiç unutmam, bir vak'a oldu. Ben, sıramı bekleyerek kulisten eğilmiş, sahneyi seyr ediyordum. Arkamda da ermeni aktrislerden Mannik hanım varmış... Uzun boylu bir kadındı. Bir aralık, birdenbire başını kaldırıncaya başımdaki sert şıllık fesim şiddetle onun çenesine çarptı. O da bir feryat koparak enseme bir tane indirdi: O hızla sahneye fırladım. Profesyonel aktör olarak ilk sahneye çıkışım işte böyle oldu.

— San'at telakkileriniz?

Genç aktör coşuyor, bu sual onu mızrapla dokunmuş gergin bir tel gibi ihtizaz ettiriyor:

— Tiyatro san'atını ben bir ibadet ve tiyatro bina-sını bir ma'bet telakkî ederim. Tiyatro mefhumu bende mü'minlerin Rabbaniyet telakkisi gibi sırla dolu, muazzam bir şey hissini bırakır ve bu iytilarla da her muazzam ve sırlı şey gibi bende korku hissi uyandırır. Temsil esnasında huşu' ve korku hiss ederim. Yaptığım hareketler ma'nasız, ağzımdan çıkan sesim fena gelir. Bu meslekte çok çalışmak, çok didinmek ister. Tiyatronun kutsiyetini istihfaf edenlerden, san'at parazitlerinden nefret ederim ve san'atkar için *ortayı* anlamam, ya hep, ya hiç! Sonra bir aktör hiç bir zaman kendisine güvenemez ve bilgisine iytimad edemez. Çünkü temaşa san'atı tıpkı tıp ilmi gibi mütemadiyen bir istihale geçirmekte, mütemadiyen tekâmül etmektedir. Binaenaleyh daima dünyanın yeni creyanlarını ta'kib etmek ve san'at inkılaplarından haberdar olmak lazımdır.

— *Tiyatromuzu nasıl buluyorsunuz?*

— Şurası muhakkak ki bizde tiyatro diğer san'atlarımızın hepsinden ileridedir. Ve az zaman içinde çok terakkî etmiştir. Bizi bu hedefe vasıl eden de Türk aktörlerinin san'at aşkı, fedakârlığı ve yorulmak bilmez çalışmaları olmuştur. Hiç bir milletin san'atkarları bu kakar mütahammil değildirler. Günde iki saatlik mesaiyi bile fazla bulan Fransızlar orada *İstanbul Sokaklarında* filmi çevirirken sabahtan akşama kadar, sekiz saat fasılasız çalışmamız karşısında hayret duymuşlardı. Bütün vasıtasızlığa ve bütün hucumlara rağmen tiyatromuz bugün inkâr edilemez bir varlıktır.

— *Üzerinizde en fazla te'sir bırakmış olan eserler?*

— En başta Şekspir in Onikinci Gece si olmak üzere Hamlet, Molière in Mürai si. En fazla hoşlandığım mo-

dern san'attan ziyade klasiklerdir. Düşündüren ve hikmeti olan eserlere bayılırım ve böyle eserlerde oynamayı tercih ederim. Bâzıları rollerin ehemmiyetini uzunluğu ve kısalığıyla ölçerler. Halbuki bütün rollere aynı derecede ehemmiyet vermek lazımdır. Geçen sene intişar eden bir Alman eserinde bazı büyük piyeslerin muvaffak olamamasının sebebi tahlil ediliyor. Mesela İbsen in Yaban Ördeği ndeki ilk nazarda ehemmiyetsiz görülen Madam Surbi rolüne temsilde ehemmiyet verilmemiş olduğu için piyesin muvaffakiyetsizliğe uğradığı söyleniyor.

— *Aktörlerimiz hakkındaki fikirleriniz?*

— Eski aktörlerimiz içinde Fehim efendiye hayranım. Onun son zamanlarına yetiştim. Kendisini Kuş Tüyü, Üç Şapka gibi eserlerde gördüm.

— *Arkadaşlarınız içinde beğendikleriniz?*

— Yok, bunu sormayın. Yalnız şu kadar söylerim ki kadın arkadaşlarımdan sahneye çıkmakla gösterdikleri fedakârlık ve san'at aşkını çok takdir ederim.

— *Sinema: tiyatro münakaşalarına dair fikirleriniz?*

— Bence sinema hiç bir zaman tiyatronun yerini tutamaz ve kanaatimce sesin ilavesi sinemayı daha fazla muvaffakiyetsizliğe götürecektir. Çünkü sessiz sinemada, gördüğümüz resimlerin hakikaten canlı insanlar olduğunu tevehhüm etmeye çalışarak yalnız gözlerimizi aldatıyorduk. Şimdi ise gözlerimizle beraber kulaklarımızı da aldatmaya mecbur oluyoruz. Ve bu aldanmaya çalışmak bizi yoruyor. Büyük san'atkarları bile sinemada filimlerde değil aktüalite olarak seyr etmeyi tercih ederim. Hem sessizlik sinemaya beynelmil bir mevki' vermişken sözün ilavesiyle sinema millileşmeye ve inkısama mecbur kalmıştır ki

M. Kemal B. Klod Farer in Harp dramında Vikont Hirata rolünde (1926)

M. Kemal B. Halit Fahri Beyin Baskın Komedisinde imam rolünde (1924).

bu da onun kuvvetten düşmesine sebep olacaktır.

(Devamı 78 inci sahifede)

TAYYARECİLERİMİZ

Mithat Bey

Heyecanlı uçuş hadiseleri anlatıyor.

Bağdat dan Hemedan a.— Kıbrıs a.— Çöl üzerinden Süveys e.

BUNDAN onaltı sene evvel, Adana da ilk tayyareciyi görmüştüm.

Muhit kari'lerine heyecanlı hatıralarını nakl etmek için ricada bulunduğum Mithat bey, anladım ki, ilk defa gördüğüm tayyarenin pilotu ve zabıtidir. Kendisi ile karşı karşıya oturduğumuz ve tayyaresinin yanına yaklaşmadığımız vakitleri hatırladım ve ta o çocukluk devrine döndüm,.. Bundan Onaltı sene evvel... Meğer zaman ne çabuk geçermiş... O zamanki genç ve levent tayyareci - maşallah - hâlâ o gibi... Fakat benim başım mihnet sazının beyaz tellerini toplamış !...

Mithat B. lutufkâr bir tevazu' ile anlatıyor :

— Esasen tayyarecilik baştan başa heyecandır. Ben size bir iki vak'a anlatayım :

Um um i harpte bir zamanlar Bağdat da idim. He-

Mithat Bey.

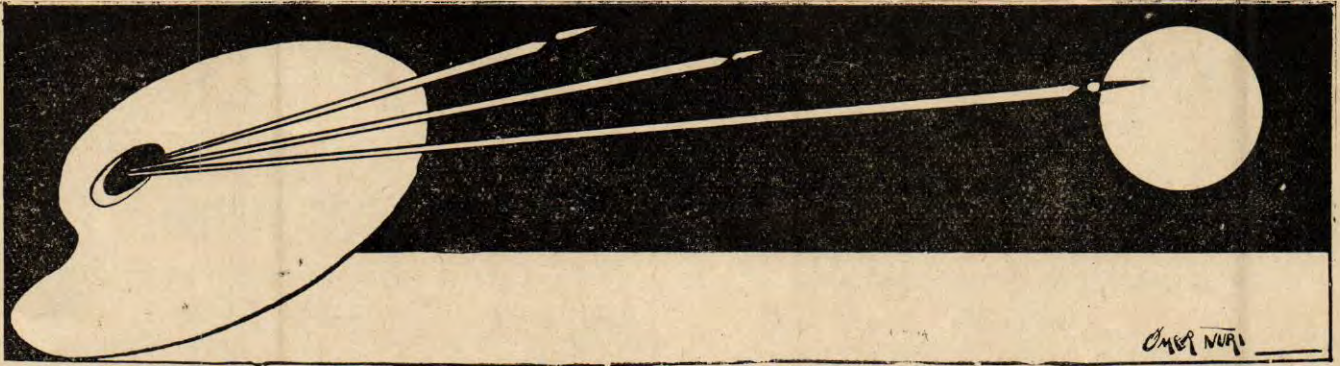
medan a kadar uçmak icab etti. O zamanın kuvvetsiz motörleri ve basit tayyareleri ile bu başarılması güç bir işti. Fakat emir almıştım, uçacaktım. İran erazisindeki yüksek dağları muhayyilemin gözü önünde küçülterek bir sabah erkenden Bağdat dan hareket ettim. Ger manşah istikametinde uçuyor ve Piyere vadisini tâkib ediyordum. Bir saat kadar uçuktan sonra 2500 metre yükseldim. Altta kalan dağlar kelle şekerleri gibi bir manzara almıştı. Karşımda simsiyah bir dağ perdesi semaya mürtesem düşüyordu.

Bu heybetli manzara karşısında bulunurken müş'ir motörde bir ârıza olduğunu kaydetti. Bu ârızayı bulamadım. Yere inemezdim, her taraf dağdı. Arızasına rağmen işleyen motörle Girit denilen geçide geldim. Burada İranın ilk dağ perdesini yırtıp i-

Mithat Beyin Almanyada tahsilde iken, Hava müsteşarı Muzaffer Paşa ve arkadaşları ile birlikte alınmış bir resmi.

(Devamı 76 ncı sahifede)

Müstakîllerin Sergisi

Yazan: **ELİF NACI**

MÜSTAKÎL ressam ve heykeltıraşlar... Bugünkü nesil san'atkârlarından bir grup, eski Türk Ocağı binasında eserlerini teşhir ettiler. Bu eserler, şimdiye kadar zairlerin görmeye alıştığı bir tarz ve şekilde değildi. Bu eserler şimdiye kadar görülen, bilinen ve ezberlenen resimlerin ifade tarzlarına göre büyük bir değişiklik, bir aykırılık arz ediyordu.

Elif Naci Bey.

teşkil eden zairelerin gözlerinde ve dudaklarında bâzı müphem istifhamlar belirdi. (Niçin?) diyorlardı, (niçin bu ağaç, bu kadın, bu yollar, tabiatta ve görmeye alışığımız resimlerdeki ağaçlara, kadınlara, yollara benzemiyor?) Hattâ onların bâzılarının acemice olduklarında ittifak edenler bile bulundu. Ben burada bu (niçin) lerin cevabını verecek değilim. Sadece bu deği-

Bu eserler karşısında hemen hemen ekseriyeti şikâhın sebeplerini kısaca izzah edeceğim.

Bugünün san'atkârı; hayat şeraitinin değişmesinden, ömrü-tabiinin kısalmasından mütevellit bir zaruretle muhtasar ve veciz söylemeye, ifadesine

(Devamı 75 inci sahifede)

[Hale Asaf H.]
Burhan Ümit Bey in portresi.

[Elif Naci Bey]
Küfür.

Borca Yemez Sıtkı Efendi

Yazan: VAHDET GÜLTEKİN

BASIK evlerin arasında akşam olmuştu. Pencere-lerde birkaç sönük ışık kendini gösterdi. Mahal-lerin meydanlığında oynayan çocuklar :

Evli evine,
Köylü köyüne;
Evi olmayan
Sıçan deliğine...

teranesiyle dağıldılar.

Sıtkı efendi yemeğini yemişti. Penceresinin önüne geçti; çerçeveyi koyacak menteşe kırılmış, düşmüştü; kafesi kaldırmak için kullandığı değnekle camı açtı. Kafesi, orada bulunduğu eski bir kalem kutusunun kapağı üzerine kaldırdı. Kahvesi yastığın üzerinde soğuyordu. Tütün paketinden kalın kir cıgara yaptı, kehribar ağız-lığına taktı. Gözleri semada uzayan, kıvrılan bulutlarda, çakmağının fitilini açtı, cıgarasını yaktı. Bütün bunlardan sonra :

"Hey... hey... hak!..." diye uzun bir esnedi. Cıgara-sından bir nefes çekti, kahvesinden bir yudum aldı. Cı-garasının dumanları kafesin deliklerinden kaçışırken so-kağı görebilmek için başını biraz kıstı. Kapının önünden geçenler, köşe başındaki elektrikten aldıkları birkaç çiz-giyle biraz seçilebiliyordu. Çarşafı bir genç kadın, başı-nı kaldırarak Sıtkı efendi yi her zamanki yerinde aradı :

"— Naptın Sıtkı efendi?"

"— Hamd olsun kızım; eyi deyelim de eyi olalım."

"— Hep öyle, efemba.. Napiyor Zehra H. teyzem?"

"— Eyi, ne yapısın..."

Kadın bir "Allaha ısmarladık" deyerek yoluna de-vam etti.

Sıtkı efendi elindeki fincanı yastığın üzerindeki ta-bağa braktı, biten cıgarasını ağızlığından üledi. Ağızlı-ğını da fincanın yanına koydu.

Eyiden eyiye gece oluyordu. Bir rüzgârın önünde koşan bulutlar havayı daha çok karartıyorlardı. Sıtkı ef-en-di nin gözleri endişeli, bulutlara takılmıştı: Acaba yağ-murmu vardı?

"— Akşam şerifler hayr olsun, Sıtkı efendi!

Sıtkı efendi nin başı birden bulutlardan yere indi:

"— Hayr olsuuun... azizim. No? Bu akşam böyle... erkenden...?"

"— Ne yaparsın... Zaten dükkânı kapayorum..."

"— Yok canım?... Neden?"

"— İşte öyle... (Bu cevaptan Sıtkı efendi bir şey anlamıştı.)

"— Ya! demedimmi ben sana?... Neyse, hayırlısı olsun.

"— Öyle; hayırlısı Allahtan..."

Biraz durdular. Sokaktaki adam yürüyecekti.

"— Bana bak, Mehmet Ali efendi.

"— Buyur.

"— Gel bir şey yapalım... Sen benim sözümü din-lemezsün ama, belki bu sefer "Haydi!" dersin... Ben diyorum ki... Fakat şimdi sırası değil; akşam vakti. Ya-rın sabah gelirmisin sen bize... Sabah kahvesine?"

"— Hay hay... Rahatsız etmezsek..."

"— Gel işte o zaman görüşürüz... Hadi şimdi güle güle..."

"— Eyvallah!"

Sokaktaki gölge yürüdü, burundaki ışığın altında vazih bir şekil aldı: Bu, kısa boylu, sivri ucu ile yeri gösteren kasketiyle başı önünde, orta yaşlı bir adamdı. Köşeyi dönerek kayboldu. Sıtkı efendi de penceresinden içeri çekildi. Rüzgâr çoğalmış ve hava serinlemişti. Kafesi indirdi; kalem kutusunun kapağı ile, camı kaldırdığı değneği değiştirdi; bu değnekle kafesi yukarı kadar aç-tı, camı kapadı, köşeye çekildi.

Demek Mehmet Ali ef. dükkânını kapayordu, ha?.. Ona kaç kere söylemişti: Veresiye verme.. Bu mahal-le halkı kimi işçi, kimi me'mur: İşten çıkardılarını, borçlar ne olacak? Yanacak, değilmi? Öyle ama, bunu Mehmet Ali efendi ye anlatamıyordu ki.. Canım... vere-siye de vermezse kim alacakmış.. Almasın efendim, pa-ra vermedikten sonra, hiç almasın, daha eyi. Mes'ele kâr etmekmi, yoksa kâr, ziyan aramadan mal satmak-mı? Doğrusu Mehmet Ali efendi nin müşterisi çoktu ama, işte zavallı adam bu akşam dükkânı kapamağa ka-rar vermişti.

Ay, karşıdaki damın silueti üzerinden bulutlara yük-seldi; gök yüzü biraz aydınladı; bulutların kaçıştıkları görüldü. O zaman Sıtkı efendi fikirlerini hatırladı:

Evet, onu yarın sabah kahvaltıya çağırması. Bir şey teklif edecekti, kabul edileceğini zann ediyordu. Kendisinin bu işte menfaati yoktu ama hem bakkala, hem de halka acıyordu.

Mahallenin halkı çoğu işçi idi. Hele bu mevsim-lerde herkesin evine girmesi, altı buçuk, yediye bulur-du. Bu zamandan sonra yemek yapılacak, karınlar do-yacaktı. İşte o zaman bakkalın önü dolardı. Gündüz si-nek avlayan bakkal gece olunca, kimsenin evinde bu-lunmayan 8 numara bir lambanın altında, sağına döner, soluna döner, kasasının başında durur, tartar, hesap eder. Velhasıl müşterilerine güç yetişirdi. Cüdüz birkaç çocuğun: "Kabak çekirdeği, leblebi, karamela..." diye saatte bir duyulan ince seslerinin vızıldadığı açık bir tek kanat cemeğin önünde bu sefer, kalınlı, inceli: "Elli dirhem zeytin yağ... — Beş kuruşluk gaz... — Elli dirhem pirinç, beş kuruşluk tuz... — Yüz paralık çay, elli

Mehmet Ali efendi, veresiye muamele yapmadığını, müşterilerine söylemekten büyük bir mahçubiyet hiss ediyor, fakat Sıtkı efendi onu daima cesarete sevk etmekten geri durmuyordu.

dirhem şeker..." deyen sesler Mehmet Ali efendi'yi harekete getirirdi. Nihayet bir saat sonra birdenbire müşteriler kesilir, Mehmet Ali efendi dükkânını kapar, karanlığa dalardı. Bu zamana kadar gece epeyce ilerlemiş bulunuyordu. Onun için bu akşam bakkalın ezandan ancak bir saat sonra gittiğini gören Sıtkı efendi "No? böyle erkenden?" diye hayret etmişti.

Ay bir bulutun arkasından çıkıp da Sıtkı efendi'nin kendisine bakıp bakmadığını aradığı zaman onu pencerede bulamadı. Yandaki odada ışık vardı. Zahir yatmıştı..

Bulutlar çoğaldı, ay yine kayboldu.

SITKI efendi mahallenin oldukça zengini sayılırdı. Mütekaat bir bahriyeli idi; mütevazı bir ihtiyardı. Bir karısından başka kimsesi yoktu. Gençliğinde, arkadaşları Beyoğlundan aşağı inmezlerken o evinde annesi ile beraber yaşardı. Bu ihtiyar kadını da kaybedince kendi gibi ağır başlı bir kızla evlendi. İşte bunca zamandır beraber yaşamışlardı. Tekâüd edildiği zaman hiç de esef etmemişlerdi; hallerine tevekkül ediyorlardı; "Otuz iki çocukla mağaraya kapanmamışlardı ya! Çocukları olmamıştı. Bir bakıma göre de isabet olmuştu. Fakat ihti-

yarlıklarında ellerinden tutanları olmayacaktı: Allah kerimdi!..

İki ev sahibi olmuşlardı. Birisini Aksaray da yangına vermişlerdi. Şimdi oturdukları evin de iki odası onların; öteki odada bir kiracı vardı: İhtiyar bir kâtip: Dairesine biraz uzakçaydı ama, kiranın ucuzluğu için, burasını tercih etmişti.

Sıtkı efendi'nin yirmi lirayı güç dolduran tekaüt aylığı vardı. Evden aldıkları kira ile yirmi altı buçuk lirayı buluyorlardı. Hamd olsun aç kalmıyorlardı: bakkala borcu yoktu, ekmekçi de ay başında boğazına sarılmıyordu. O, borç nedir, bilmezdi. "Borç, derdi, balık oltası gibidir: bir kere insanın boğazına takıldımı çıkmasının imkânı mu'cizeye bağlıdır." Mahallede bakkala en aşağı üç, dört lira borcu olmayan hemen hemen kimse olmadığı için Sıtkı efendi herkesin hayretini mucip olmuştu: geliri de pek yoktu ama bu adam hiç borç etmeyordu. Ona bu sebepten: "Borca yemez Sıtkı efendi" derlerdi.

Sıtkı efendi hayatında kaç kere sıkıntıya düşmüştü: fakat hiç de meydanlıktaki bakkala müracaat etmemişti: ama yavan, ama yaşık geçinip gidiyordu.

(Devamı 77 nci sahifede)

ŞİİRLER

MAZİMDEN SATIRLAR

Ömrümün uzaktaki mazi mezarlığından
Her gece bin nemli göz emellerime ağlar.
Fezanın hiçliğinden imdat umduğum zaman
Başıma yağar durur sessiz ve soğuk karlar.

Sonbahar taliimin güneşsiz günlerinde
Ararken nasibimi, o bir yıldızdır deye,
Giden yılları bulup yıldızların yerinde
Düşerim günlerimin aktığı boş dereye.

AZİZ FAİK.

YALNIZLIK

Geniş, siyah gölgesi hayatımı kaplayan,
Tepemde kanat germiş bir kartaldır yalnızlık.
Kalb çarpıntıyla günleri hesaplayan
Bir benim, benim olan bir masaldır yalnızlık.

Gördüm yapraklarımın bir bir döküldüğünü,
Baharda yaşamının bilmedim nedir tadı.
Gemi yüzü görmeyen bir limanın hüznünü
Kimsesiz gönlüm kadar hiç bir gönül duymadı.

Bir ayna parçasından başka beni kim anlar,
Bir mum gibi erirken bu bitmeyen düğünde?
Bir kardeş tesellisi verir bana aynalar;
Aynalar da olmasa işim ne yer yüzünde.

CAHİT SITKI

ŞİKÂYET

Her sevginin sonunda bana hicran mukadder,
Her muhabbet can verir, muhakkak göz yaşımda.
Ömrüm bükük boyunla herkesten sevgi bekler,
Kara bahtım her zaman bir tâundur başımda..

Gözlerimde yer eden her acıdan bir nem var,
Ne beni seven biri, ne sevecek annem var,

Sanki koca dünyada kederden başka nem var,
En hoşu göz kapamak dünyaya genç yaşımda..

Ümidimin doğmadan, döküldü çiçekleri,
Yok artık boş gönlümün gelip geçecekleri.
Kendime son bir döşek gibi seçince yeri,
Kederlerim belirsin bir bir mezar taşımda..

EMİN HALİL

GURBET GECELERİ

Siyah renkli alevde eridi magrur dağlar,
Bu yerin gecesinde ademin gölgesi var.
Camdaki hayalimle yine kaldım yalnız ben.
Can veren hislerime şimdi göz yaşım kefen...

Kaç akşam böyle gamlı kaç gece böyle öksüz,
Gözlerim kandil olur arar ah.. bir bildik yüz..
Dalarım en nihayet derdim gibi geceye,
İki sırdaş sarılır yatarız ışık deye!..

SAİM NEZİH

SONBAHARDA SULAR

Karanlıklar içinde gittikçe derinleşti,
Gölgelerle el ele veren perişan sular..
Bir ölüm sükuniyle sahillere yerleşti,
En umulmaz bir anda içinden taşan sular..

Gönlümüzü sarınca en zaif bir yerinden,
Stırılır sonbaharın siyah gecelerinden,
Bahs eder uzun uzun o bitmez kederinden,
Gönüller diyarını bir hızda aşan sular.

Gecelerle beraber bize gelmektesiniz
Garip bir lisan gibi anlaşılmaz sesiniz
Söyleyiniz söyleyin gündüzün neredesiniz
Bize her akşam üstü en çok yaklaşan sular?.

ŞEVKET HIFZI

Princess Der Ling den

DOĞAN güneş altın şualarını pencerenin kafesinden Parlak Zümrüt ün yatak odasına gönderiyordu. Küçük çayhanenin sahibi genç kız uykusu arasında kımıldadı ve derin bir soluk aldı. Uyanmanın bileğindeki kalemle oyulmuş yeşim taşı bileziğin üstünde latif güneş şuaları parıldıyordu. Genç kız tekrar kımıldadı ve tembel tembel gece yarısı kadar siyah abanoz renkli, kelebek kanatları kadar biçimli kirpikler altında gizlenmiş gözlerini açtı. Parlak Zümrüt hafifçe döndü ve geceleyin açık braktığı yatak odasının kapısına doğru baktı: bütün gece buradan gelen bülbül sesleri ona ninni söylüyor, aşığı olduğu küçük çiçek bahçesinden yayılan kokular teneffüs ettiği havayı dolduruyordu.

Genç kız kuşların şakrak ötüşleri arasında, burnu çiçek rayihalarıyla dolu, bütün varlığı ile neşeye ve hayata hararetle bir arzu duydu ve derin derin içini çekti. Nazarı bileğindeki bileziğe düştü. Bu nefis mücevher, burun deliklerinden yeşil alevler saçılan yeşil bir ince ejderha suretinde oyulmuştu; Parlak Zümrüt için bu, mazinin senbolü idi, o mazi ki babası sarayda büyük bir mevki' sahibi idi ve onlar için dünya, içinde neşe ile yaşanacak mes'ut bir yerd. Çoktan beri babası sürülmüştü. Malları hacz edilmiş, ailesini menfasına beraber almağa kendisine müsaade olunmamıştı. Parlak Zümrüt ve ağabeyisi Çing San hayatın ağır yükünü omuzlarında taşımak üzere yalnız kalmışlardı. Babasını bir irade ile menfaya göndermiş olan imparator çoktan beri ölmüştü, oğlu onun yerine memlekete hükümrân oluyordu. Çing San şimdi bir nefer gibi orduda hizmet ediyordu, çünkü babasının uğramış olduğu ceza oğlunun asilzadelere mahsus rütbeleri ihraz etmesine mani' idi. Ağabeyisinin de himayesinden uzak kalan Parlak Zümrüt içine atıldığı ümitsiz vaziyette küçük çayhaneyi açmaktan başka çare bulmamıştı. Şimdi çayhaneden ve yeşil

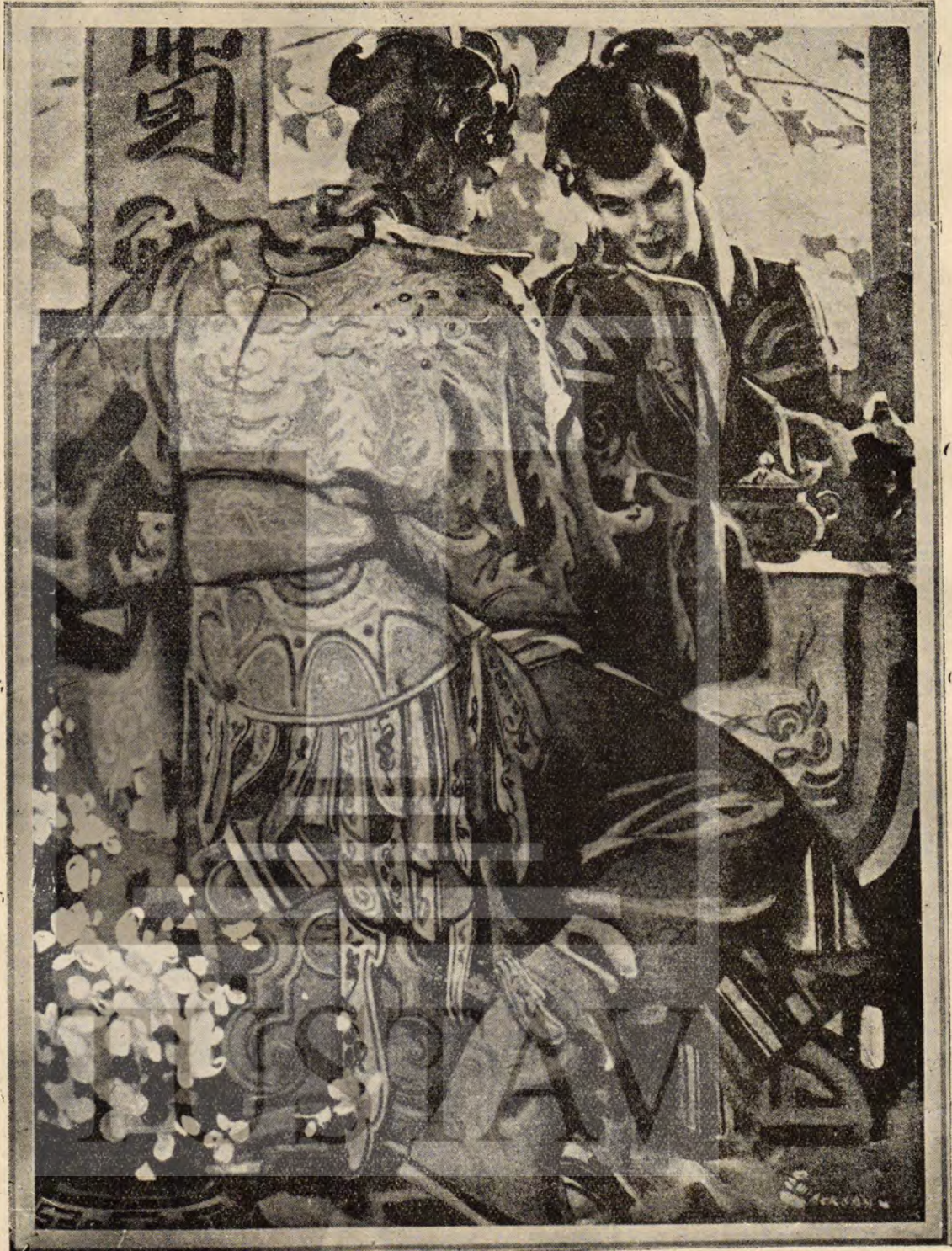
bileziğinden başka hiç bir şeyi yoktu; bu bilezik henüz ikbalde olan babasının hatırı için, imparator tarafından kendisine doğum gününde hediye edilmişti. Böylece mes'ut günlerin bir timsali olan bu mücevher onda hüznün verici hatıralar uyandırıyor.

Çayhaneyi, bir hizmetçiye maaş veremeyecek kadar fakir olduğu için, kendi çeviriyor; kendi demlendirdiği çayı ve kendi eliyle pişirdiği çörekleri müşterilerin önüne yine kendisi götürüyordu. Babasının zamanında ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmazken şimdi bir çayhane kızı gibi çalışmağa mecbur olması ona inanılmaz derecede ağır bir yük görünüyordu.

Parlak Zümrüt küçük yatağından sıyrıldı ve gündüz tuvaletine başladı. Siyah saçlarını firketelerle, beyzi çehresine müstesna bir kadro olacak surette, tuttururken kristal aynasını ipek kordonlarından tuvalet masasının üstüne atmıştı. İtina ile kaşlarına daha siyah bir cila vermiş, pembe tırnaklarının rengini tazelemiştir. Sabah tuvaleti biten Parlak Zümrüt kendi bahçesinde yetişmiş muhteşem çiçeklerden birine benzeyordu. Çay salonundan, ilk müşterinin girdiğini haber veren ince zil sesi geldi. Parlak Zümrüt tekrar içini çekti. Çayhaneye gelenler vaktiyle nasıl bir adamın kızı olduğunu düşünmeyorlardı bile. Onlar kaba, gürültücü insanlardı ve işitmeğe alışmamış olduğu tâbirlerle konuşurlardı.

PARLAK Zümrüt müşterisinin hizmetine koşmak mecburiyetinde idi, fakat yine çay odasına gitmeye cesaret etmiyor, sanki ziyaretçinin beklemekten usanarak çıkıp gitmesini temenni ediyordu. Nihayet ayaklarını sürüyerek içeri girdi. Erkenci ziyaretçiye muhteriz bir tetkik nazarı atınca hayret içinde kaldı: o dükkâna gelen mu'tat kimselerin hiç birine benzemeyordu. Elbisesi babasının giydiği elbiselerden de daha zengin göründü; fakat her halde bir

saray adamı, bir mabeyinci bu fakir çayhaneye gelmeye tenez-zül etmezdi. Yabancı adam ayağa kalktı, kocaman yenleri içinde ellerini çırparak ve rukûa vararak genç kıza merasimle selam verdi. Parlak Zümrüd ün hayreti kat kat arttı, çünkü buranın mu'tad ziyaretçileri böyle bir nezaket gösterecek kadar terbiyeli insanlar değildi. Kalbi iftihar içinde, kendini bir an için babasının evine gelen şanlı ziyaretçilerden birinin karşısında zann etti. Güçlkle: «Hakir çayhanem teşriflerinize müşerref oldu» deyebildi.

Sabah tuvaleti biten Parlak Zümrüt Kendi bahçesinde yetişmiş muhteşem çiçeklerden birine benzeyordu.

Yeni gelen cevap vermeden tekrar yerine otururken, murassa' yelpazesinin arkasından alâka ile ve dostça genç kıza bakıyordu.

Parlak Zümrüt gidip çay ve çörek getirdi. O hâlâ hiç bir lakırdı söylememişti. Parlak Zümrüt de imparatorluğun en mahcup ve terbiyeli bir kızı gi-

bi paravanın arkasına çekildi, oradan en büyük bir tecessüs ile misafirini tetkik etmeye başladı.

Kendi kendine: «Hangi lutufkâr rüzgâr onu benim çayhaneme getirdi? diyordu, o başkaları gibi değildir, bu aşikâr bir şey. Fakat niçin biçare kalbim onun burada bulanmasından bu derece büyük bir iftihar duyuyor?»

Yabancı çayını bitirdiği zaman Parlak Zümrüt paradan bahs etmek istemedi. Fakat o borcunu ödemek için elini uzattı ve Parlak Zümrüt, yanakları mahcubiyetten yanarak, uzatılan parayı kabul etti. Uzun bir an gözlerini kaldırıp yabancıya bakamamıştı. Yabancı da ona bakmayordu. Onun gözleri bileğindeki bileziğe ilişmişti. *Parlak Zümrüt* ün bütün vücudu bu mücevherin delalet ettiği mâna yabancı tarafından anlaşılacak korkusu ile titreyordu. Bu yeşim taşı ejderha bilezik yalnız bir yerden : saraydan gelebilirdi. Müşteri bir çayhane kızının ne suretle böyle bir mücevheri elde etmiş olduğuna şaşmış, düşünceli görünüyordu. Verdiği para bir ihsan denilecek kadar cömertçe idi. Ayrılması da tıpkı ilk görüşmesi gibi diz çökerek iyfa edilmiş bir selamla olmuştu.

Güzel, çok güzel, hattâ ağabeyisi Çing San kadar güzel olduğu şüphesizdi; fakat ondan evvel de çok güzel erkekler görmüştü ve hiç biri kalbinin böyle şiddetle çarpmasına sebep olmamıştı. Zengin bir elbise ile geyinmiş olduğunu da müşahede etmişti, şüphesiz kendi mansıbı da yüksekti; fakat bundan ona, Parlak Zümrüt e ne oluyordu? Bu derece içtimai halinden uzak bir adama niçin bu kadar alâka gösteriyordu?

Ertesi sabah da, yine öyle erken, çayhaneye daha kimse gelmeden gelmiş, Parlak Zümrüt le yalnız kalmıştı. Diz çökerek selam verdikten sonra hayırlı sabah temenni etmişti, sesi hafif, muhteriz ve musikî gibi tatlı idi. Parlak Zümrüt ona çay ve çörekler getirdi; onun gözleri bugün de hemen bileziğe gitti.

«Münasebetsiz ve saygısız bir sual saymazsanız» dedi «şu yeşim bilezik hakkında sizden ma'lûmat almak isterdim: İmparator tarafından edilmiş bir hediyedir, yoksa yanlıyormuyum?»

Parlak Zümrüt titreyordu. Yabancı niçin kendi ailesinin mazisine taalûk eden bu timsal ile alâkadar oluyordu? Fakat artık hakikatı, biraz da muhatabının daha ziyade alâkasını celb edecek surette, anlatmağa kendini mecbur gördü.

«Evet efendim, saraydandır, dedi; doğduğum gün imparator hazretleri tarafından pederime benim için ihsan edilmişti. Zatı-şahanenin kuyumcu başısı tarafından hâkk edilen yazıya lutfen bakmak istermi-

siniz? İşte uzun ömür senbolü *Şu* ile bahtiyarlık senbolü *lu* ve ikisi arasında benim ismim; Parlak Zümrüt.»

Yabancı bu ismi tekrar ederek ilk defa görüşülüyormuş gibi ayağa kalktı ve genç kızın önünde eğildi:

«Parlak Zümrüt, ne güzel isim, fakat sahibinin kendisi kadar güzel değil; onun kadar güzel hiç bir şey olamaz; bu acizin böyle söylemesine müsaade ediniz, çünkü ağzından çıkan sözler kalbinin ve gözlerinin tercümanıdır. Ancak bir noktanın sırrını sormama ruhsat veriniz; doğum gününüzde bu nefis mücevherin imparator tarafından pederinize verildiğini söylediniz, halbuki imparator ancak sizin yaşınızdadır?»

«— Bugün ejderha tahtında oturan imparator hazretlerinin pederini kast etmiştim.»

«— Şimdi de bu âciz bendeniz hayret içinde kalıyor; nasıl oluyor da imparatorun böyle bir gözdesinin kızı bir çayhanede bulunuyor?»

Bu sözler Parlak Zümrüt e hayatının felaketini hatırlattı. Ve ne yaptığına farkına varmadan, bu yabancı adama kederlerini anlatmağa kaşladı:

«Ben de vaktiyle böyle bir çayhane kızı olacağımı, bütün buraya yemek ve içmek için gelenlerin ağız kokusunu çekmek ızdırarında kalacağımı aklıma bile getirmeyordum. Pederim sarayda, imparatorun iytimadını ve herkesin hürmetini kazanmış bir adamdı. Fakat yükselen mevkii ona çok düşman kazandırdı, öyle düşmanlar ki yine dost yüzü ve dost sesi ile onunla görüşürlerdi. Bunlar iftiralar ettiler ve pederimin nefyine, benim de ağabeyimle beraber bu felaketli hayata düşmemize sebep oldular. Ağabeyim Çing San da bugün bir büyük zabıt olabileceken orduda basit bir nefer olarak hizmet ediyor.»

Yabancı adam bütün sempati kesildi: «Fakat hiç şüphe etmem ki, dedi, birisi genç imparatora anlatmış olsa bu haksızlığa razı olmayacak, hakikatı olduğu gibi ağzınızdan işitmek üzere sizi huzuruna kabul edecek.»

Parlak Zümrüt sesinde acı bir mâna ile: «Artık iş işten geçti, dedi; babam Türkistana sürüldüğü andan beri sükûtu muhafaza ediyor ve biz ihtiyarlık bir yandan, ızdırıp ve keder öbür yandan, onun çoktan vefat etmiş olmasından korkuyoruz.»

(Bitmedi)

Y A R I Y O L

Otuz Yaşı, İnsan Ömrünün Yarısıdır.

Bu Yaşa gelince, hayat hakkındaki telakkileriniz ne şekil alır?

OTUZ yaşına bastığım gün pek ehemmiyetli bir şey olmadı. Ancak şimdi orta yaşlılar sırasına girmek üzere olduğum için bu yaşın muhasebesini görmek isterim.

İnsan otuz yaşında vücudunun fizik hudutlarını hisseder. Günde kaç cigara içebileceğini ve ne gibi idmanlara iktidarı olduğunu bilir. Zihninde tasarlayıp hazırladığı bir işi görmek için bile enerjisini idare etmek lüzumunu anlar. Çalışa çalışa muhtelif işleri görmede nefesine iytimat kazanır, fakat müşkül kararlar verirken bu iytimadın çok daha fazlasına ihtiyacı olduğunu hiss eder.

Hususiyle bir mücadeleye girişmek zarureti anlarında nefse iytimat ihtiyacı artar. İster hesaplarını iyi yapmış rakipleriyle, ister gazeteler veya mahkemelerle mücadelenin cereyan etmesi melhuz olsun, insanda, neticeden korkmaktan ziyade sizi mücadeleye sevk eden amillerin sakat olması veya karşınızdakilerin kasten hileye sapmış bulunması ihtimallerinden bir reaksiyon husule gelir. Bu, safdilane görünüyor, fakat söylemeye cesaret ediyorum ki iş hayatına yeni atılanlar kendilerine ve kendi hasımlarına o kadar emniyet etmemelidirler.

Dostlarımdan biri bana demişti ki: « Otuz yaşında insan anlamaya başlar ki âlem kendisini geçindirmeye mecbur değildir. » Kendi tecrübelerime göre mektepten çıkmayı ta'kib eden senelerde gençlerin çoğu hallerinden memnun kalmazlar. Tutabildikleri iş tamamiyle arzu ettikleri gibi çıkmaz, ve tabii olarak aldıkları ücret veya maaş da yüksek olmaz. Zarurete boyun eğerek devam ederler ve bir gün ilerlemek fırsatının zuhur edeceğinden az çok emin görünürler. İzdivaç ile ve aile kurmak ihtiyacı ile işler değişmeye başlar. Kira veya taksit ödemeleri teahhura uğrar, sigorta ve tasarruf ise mübrem bir ihtiyaç olur. O zaman işlerine daha sıkı sarılırlar ve üstlerine almış oldukları mes'uliyetli işlerde muvaffakiyet göstermeye başlarlar. İnsan için, kabiliyeti hakkında edin-

diği ilk kanaat kadar « ambisyon » unu tahrik eden kuvvetli âmil yoktur. Bu ilk şahsi iktidar hissi ve sıkıştırıcı para ihtiyacı gayet cüz'î bir zamanda genci « yolcu » halinden çıkarırlar, hakikî ve iytimada değer bir işçi haline kollar.

KABİLİYETİ ne olursa olsun, mektepen sekiz on sene sonra, evli bir genç, ana baba yardımına güveni olmazsa veya miras yememiş ise gemisini fırtınalardan kurtarmak mecburiyetindeki kaptana benzer. Böyle bir zaruret altında çalışan genç otuz yaşlarında artık orta halli bir maişet te'min etmiş olur. Fakat ücreti veya maaşı artmış olsa da milli paranın satın alma kuvveti azalmış olabilir, kendisinin ve karısının medeni ihtiyaçları ise basitleşmemiştir. Şimdiki hayat insanı öyle bir lüks iptilasına götürüyor ki kollejden çıkmış bir genç, o yaşa gelince, bir otomobili olmak, tahsili ile mütenasip bir kulübe devam etmek, spor ve sinema biletleri için para ayırmak, yazın sayfiyeye çıkmak ve bir radyo satın almak lazım geldiği fikrindedir. Bütün bunlar her günkü zaruri masraflara ilave edilince yekûn kazancın hududunu aşar.

Fakîr olmak ayıp sayılan bu memlekette para kazanmak çok ciddi bir mes'eledir. Ve bana öyle geliyor ki ne derece ihtiras ile kazanç yollarına atılır ve muvaffak olursak, kolleji terk ederken ruhumuzdaki basitliği, temizliği o derece yakın ve erken kaybederiz. Alicenaplığımızdan bir şey, eyi işlere duyduğumuz tehalük ve heyecandan bir şey eksilir. Hayat artık şahsi menfaati hesaba katmayan bir spor olmaktan uzaklaşır. Biz artık hayat sporuna zevk için, bir amatör gibi, karışmıyoruz; para kazanmak için, bir profesyonel gibi atılıyoruz.

İnsan, kim ne derse desin, hodgâmlıktan kurtulamıyor. Ben umumdan farklı olmak isterim; vakta aradığım fark eksantriklik farkı değil, şahsiyet farkıdır. Bu şahsiyet farkını

nasıl gösterebilirim? — Hayatımın işlerime ve cemiyetime ait kısmından hariç kalan saatleri vardır, onları hürriyet içinde sarf etmek isterim. Herkes gibi ben de eğlence partilerine iştirâk etmekten zevk alırım. Bütün pazarlarını neden golf oyununa hasr edeyim? Pazar günü ben kendimi her nevi' düşüncelerden âzade hiss etmeliyim. Esasen bütün akşamlarımın mühim bir kısmını muhabereye, kalem ve fırça

ile oynamaya tahsis edebilmeliyim. Daha fazla musiki dinlemeye ve anlamaya, sevdiğim hikâyeyi okumaya, hedefini tâyin etmeyeceğim yürüyüşlere verecek zamana da ihtiyacım var.

Hayatın öyle bir devresine erişmiş bulunuyorum ki dostlar azalır ve o nispette kıymetleri bilinir. Ben dostlarıma hasr edecek zamana da muhtacım.

Otuzumuza bastığımız günden itibaren, yeni mektepten çıktığımız çağa nispetle cemiyetin daha yumuşak, daha mizaçgir uzuvları oluyoruz; ağabeylerimizin meclisinde bulunmaktan lezzet almaya başlıyoruz. Benim için büyüklerimizle olan yarı arkadaşça ve daima hürmet-kârane münasebet çok kıymetlidir.

ZAMANI nerede kullanırsak zaman da ondan ibarettir; ve hayret edilecek bir şeydir ki biz zamanın pek az miktarını gönlümüzün istediği gibi sarf edebiliyoruz. Bir Fransız muharriri yetmiş yaşına gelmiş bir adamın ömrünü ne gibi işlerde tüketmiş olduğunu hesap etmiş, bu hesaba göre o yetmişlik ihtiyar 19 senesini çalışmaya, 23 senesini yatağa, 9 senesini eğlenceye, 6 senesini yemeye, 3 senesini giyinmeye, 2 senesini hastalığa, 2 senesini traş olmaya, 1 senesini de kiliseye sarf etmiş oluyor. İnsanın, serbest olarak kendisine ayrılan zaman, yetmiş senede 5 seneden ibaret kalıyor. Fakat evde bozulan gramofonun veya radyonun tâmirine, çözülen ıskarpın bağını tekrar bağlamaya, gazete okumaya... sarf olunan zamanı da hesap ederseniz bu 5 senenin ne kadarının her günkü mihaniki hayattan tasarruf edilebildiği sorulmaya değer bir sual olarak kalıyor.

Bu zaruretlerden sonra ben istediğim kadar iytiraf edeyim ki «ben herkes gibi olmak istemeyorum, şahsiyetimi tebarüz ettirecek ve beni unutturmayacak işler görmek isteyorum.»

Atlantic Monthly den

Vahşi Hayvanlar

KENDİ KENDİLERİNİ

NASIL

TEDAVİ EDERLER?

LGAZ IN bir yeşil köyünde geçen yaz geçirdiğim günler bende çok canlı hatıralar braktı, fakat bunların en canlısını ihtiyar avcı Mehmet Çavuş un orman hayvanları hakkında nakl ettikleri teşkil eder.

Bu hikâyelerden biri yaralı bir geyiğe aittir. Mehmet Çavuş anlatıyordu:

“Yakın köylerden birkaç avcı toplanmış, köpeklerle geyik avına çıkmışlardı. Ben de o gün ormanda idim. Derenin beri tarafında, bir ağacın altında otururken uzaktan kulağıma hafif bir ses geldi, hemencik bir sığın yürüyüşü olduğunu anladım. O tarafa baktım, yarım saatlik yol uzaktan, dereye doğru güzel bir sığın gelin gibi salınarak geldiğini fark ettim. Hemencik: “Hayvan yaralı” dedim; bir geyik yaralı olunca avcılardan uzaklaşmağa savaşı, su aşırı bir yere çekilip orada saklanmak ister. Arkasından avcılar da köpekleriyle sökün ettiler. Hayvan, çalılar, küçük ağaçlar arasından dereye doğru ilerliyor, beni daha görmeyordu. Kendimi eyice sakladım, ürkmesin de suyu geçsin deye. Kovalayanlar handa ise yetişecekti. Arada yüz kulaç yer kalmıştı. Geyik suya atıldı, yüzerek bir kayanın arkasına çekildi. O beni görmemişti, ama ben bir sicim kanın omuzundan aşağı aktığını fark etmiştim.

Kanadı kırk bir yabani hindi.

Köpekler de benim yanıma kadar yetişmişti. Tüfeğimle boşa ateş ettim, köpekler geri çekilsin deye. Bakıtım ki geyik suyun öte yakasına geçmişti. Artık köpek-

lerden de avcılardan da korkusu kalmamıştı. Orada insan ayağının basmadığı koytu bir ağaçlık yere çekilmişti; hastanede yatar, dinlenir gibi, o da orada günlerle, yarası eyi oluncaya kadar yatmış, dinlenmişti.

Orman hayvanları kendilerine göre doktorluk bilirler, yaralarını eyi ederler. Bu doktorluğu nasıl biliyorlar? Şaşılacak şey. Yaralı geyik yarasını yalar, temizler, güneşte kurutur. Hele hiç kımıldamaz, yarasını depremez. Ama yalnız geyikler değil, bütün orman hayvanları öyle. Bu hayvanlar iki bölüktür, bir bölük kanatlı, bir bölük de kanatsız. Kanatlılar yaralanınca işleri pes olur. Uçamazlar, avcının veya köpeğin eline düşerler. Ama çokluk kurtulurlar, bir tarafa çekilirler. Kendilerini eyi ederler.”

Mehmet Çavuş, bunun üzerine başka bir hikâyeye geçti:

“Bir gün de ormanın dağlık bir yerinde idim, yüksek ağaçlar altında. Başımın üstünde tik, tik bir ses işittim. Yukarıya baktım, yüksek ağacın üstünde kocaman bir yaban hindisi gördüm. Tuhafıma gitti, bu koca kuş neye uçmuyordu? Daha dikkatli baktım, bir kanadı sarkıyor. Yaralı, uçamıyor. Orada nasıl eyi olacaktı? Kanadının kırık yerini nasıl bitiştirecekti? Bilemem. Ama başka kuşların bunu da becerdiklerini bilirim.

Birkaç sene evvel yaralı başka bir kuş görmüştüm. Dalın üstünde öyle bir konmuştu ki kanadının kırık yerleri birbirine yaklaşıp bitişiyordu. Yiyecek aramağa giderken yaralı kanadı yavaş yavaş arkasına birleştirirdi. Görerseniz, insandan fazla dikkat ediyor, yarayı kurcalamamağa çalışıyordu.”

Orman hayvanlarının her türlü işlerini bütün ömrünce âdeta alimlere mahsus bir dikkatle müşahede altına almış olan Mehmet Çavuş'un bildikleri şaşılacak şeylerdi. O bu mevzu' üzerine şunları da anlatıyordu:

“Hayvanlar hasta oldukları zaman ilaç da yaparlar.

Kullandıkları ilaçlardan biri miydeye eyi gelen, miyde rahatsızlıklarını eyi eden yeşil otlardır. Onlar bu otları tanıyorlar, gidip onlardan yiyorlar, eyi oluyorlar.

“Ormanın bu yabani çocukları arasında cerrahlık yapanlar da var. Tilkiler, su fareleri, ada tavşanları yaman cerrahlardır. Kapanda tutulan ve kırılan bacaklarını keserler, atarlar. Bu cerrahlığı birbirlerinin yardımıyla yaparlar.

“Kendi gözümle gördüm, ihtiyar bir ada tavşanı dişleriyle başka bir tavşanın ayağını kesmişti. Bunlar ana ve yavru idiler. Yavru kapana tutulmuş, inilderken anası imdadına koşmuştu. Bir su faresinin de kapandan kendi

bacağını kemirerek kaçtığını görmüştüm. Bu farelerden üç bacaklılarına çok rasgelmişimdir. Öbür bacakları böyle kemirilmiş, eyi olmuştur. Bu sakatlara öbürlerinin ağaç tırmanma gibi işlerde yardım ettiklerini de gördüm...”

Mehmet Çavuş'un bütün anlattıkları hakikaten çok düşünülecek şeylerdi. Bir kere daha bizim hayvan âlemi ile olan sıkı münasebetimizi derin derin anlamış oluyorum.

* * *

Bir geyik, yarasını tedavi ediyor.

Persefon

Türk şi'rinde ilk Yunani eserdir ve müellifi Salih Zeki beydir. Kadim devirlere ait esatiri resimlerle müzeyyendir baştan başa efsanevi bir aşk macerasını zevkle, şiirle, heyecanla ve içten gelen duygularla anlatan yüz sahifalık bu kıymetli manzum kitabı suhûlet kütüphanesi basmıştır.

Fiati 50 Kuruştur.

Dr. Douglass, gezdiği yerlerde rasgeldiği harabelerin tahta aksamında tetkikat yaparken.

(Aşağıda)

Muhtelif zamanlara ait ma'den kömürleri.

Eski Ağaçlar

Hakîkî Hava Rasathaneleri

Ve Tarihi Kitabelerdir.

KEŞİFLER metod dahilinde, devamlı olarak uzun senelerce aramak ve gördüklerini anlamak kabiliyetinde olanlara nasip oluyor. Buna yeni bir misal A. Douglass isminde bir doktorun 30 senelik mesaisi gösterilebilir.

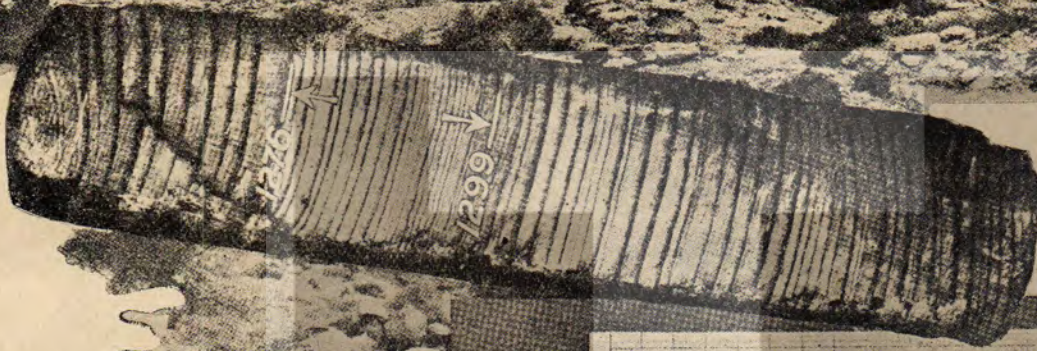
Herkes bilir ki ağaçlar seneden seneye birer haşebi halka ile gövdelerini kalınlaştırırlar. Bu malûmattan şimdiye kadar edilen istifade pek mahduttur, ancak ağacın maktından ve halkalarını saymaktan kaç yaşında iken kesildiği anlaşılırdı. Fakat Dr. Douglass bundan çok daha fazla neticeler aldı, hakîkî keşiflerde bulundu:

Evvela şunu tahkik etmiştir ki fazla yağmurlu senelerin halkaları ile kurak senelerin halkaları arasında fark vardır; sene ne kadar yağmurlu ise halka o kadar kalın, kurak olduğu nispette de ince olur. O halde yüz iki yüz senelik ve daha ziyade ihtiyar bir ağaç yetiştiği mahallin hakîkî bir hava rasathanesi hükmündedir. Maktâ üstünde sulak ve

kurak yıllarını saymak, bunların devrelerini (*Cycle*) bulmak tamamiyle mümkündür.

Fakat Dr. Douglass ın keşifleri bundan ibaret kalmamıştır: o aynı mahallin yüzlerle ağaçları üstünde tetkikler yaparak aynı senelere ait halkaların muhtelif (fakat cinsleri aynı) ağaçlarda mümasil bir bünye gösterdiklerini anlamıştır. Âdetâ *zaman*, parmağının izini ağaç maktâ'larına basmış da bize bir sicil bırakmış gibidir.

Bunun üzerine doktor Douglass için aralarında elli, yüz ve daha ziyade senelik bir ömür farkı olan ağaçların maktâ'larını yan yana eklemek ve birkaç asırlık bir maktâ' cetveli vücuda getirmek mümkün olmuştur; otuz sene, aynı maktâ'ın yüzlerle mahallinde araştırmalarına devam etmek sayesinde oniki asırlık ağaç halkaları mîkyasını yapabilmıştır. Bu mîkyas o mîntaka için son derece kıymetli bir hava rasathanesi kuyudatı vazifesini görüyor. Yeni Meksiko mîntakasına ait olan

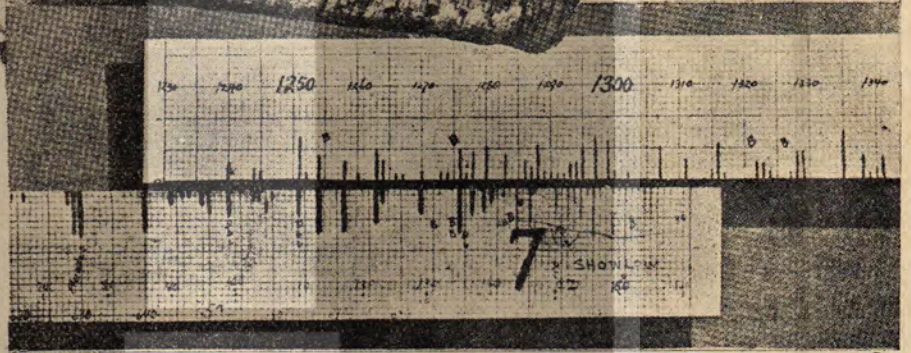
Aralarında 50 veya 100 senelik ömür farkı olan ağaçların makta'larını yan yana ekleyerek vücuda getirilen birkaç asırlık bir mîkyas.

Dr. Douglass bir ağaç üzerinde makta' tetkikatı yapıyor.

sonra yine yirmi senelik bir kuraklık devresi geçmiştir ki bu afetten dolayı o havalideki ehali şehir ve kasabalarını terk ederek dağılmıştır.

Doktor Douglass istikşaf ettiği mîntakadaki hababelerin rasgeldiği parçalarında kasaba ve şehir-

Dr. Douglass'ın otuz sene çalışarak vücuda getirdiği oniki asırlık ağaç halkaları mîkyası.

bu mîkyastan anlaşılıyor ki son Ehli-Salip muhareresi zamanında Amerikamın o havalisinde yirmi sene süren fevkalade bir yağmur bolluğu olmuş, ondan

lerin inşa tarihlerini de tespit edebilmiştir. Şimdi bu kâşif orta Amerikamın ormanlarındaki meşhur kırmızı ağaç üzerinde araştırmalar yürütüyor ve üç bin senelik bir hava rasatları tarihini te'sis edebileceğini ümit ediyor.

Ma'den kömürü tabakaları içinde kerasin ve parafin sayesinde muhafazalı kalan kütüklerin tetkikinden de fennen istifade edilebileceği ümit ediliyor.

İşte pek basit bir ma'lûmdan, herkesin bildiği bir şeyden, ağaçların senelik halkaları ma'lûmundan metot, ikdam, sebat sahibi bir adamın ne kadar kımetli keşiflerde bulunabileceği meydandadır. Demek ki isteyen ve metotla, sebatla çalışacak kabiliyette olan herkes için bir şey keşfetmek ve insanlığa hediye bırakmak imkânı vardır.

Tarihi Fıkralar

Barère in bir san'atkârı kurtarışı

Barère.

Louis David.

Houdon.

VOLTAİRE (Volter), Rousseau (Ruso), Diderot gibi on sekizinci asır alimlerinin heykellerini yapan büyük san'atkâr Houdon Fransız inkılabının tedhiş devrinde iydamdan ancak Barère in zeki bir müdahalesiyle kurtulmuştur.

Heykeltraşın karısı kocasının şüpheliler arasında yazılmış, tevkif edilmek üzere olduğunu öğrenerek, çılgın bir halde, dahiliye nazırı olan Barère in şefaatinin istihama koşar. Konvansiyon meclisinin bu yumuşak a'zası:

— Madam, der, Houdon u kurtaracak bir çare görsydim onu kullanmaktan çekinmezdim. Fakat David bir kere kafasına koymuş, kendisinden başka bütün diğer san'atkârları iydam ettirmek istiyor. Mecliste kudretini bilirsiniz. Şu anda hiç bir heykeltraş, hiç bir ressam hayatından emin sayılmaz.

Madam Houdon bu cevaptan ümidini kesmiş bir halde ayrılmak üzere iken Barère onu tekrar yanına çağırır:

- Şimdi kocanız ne yapıyor?
- Nemi yapıyor?
- Evet, nasıl bir san'at eseriyle meşguldür?

— Timsali bir eserle: İymanı düşünür bir halde tasvir eden bir eser.

— İymanı mı, bak bu çok fena. Fakat heykelin temsil ettiği figür nedir?

— Elinde bir kâğıt tutan ve ona bakan bir kadın.

— Bu kadın güzelmidir?

— Evet, çok güzel.

— Öyle ise, madam, kocanız kurtulmuştur. Siz işi bana bırakınız.

Barère koşarak kesiksiz toplanma halinde olan Millet Meclisine gider ve birkaç dakika sonra kürsüye çıkarak:

— Vatandaşlar, der, büyük bir memnuniyetle milletin mümessillerini haberdar etmek isteyorum ki, bütün dünyaca meşhur bir san'atkârimiz, vatandaş Houdon, en büyük bir vatansenlik hissinden ilham alarak ikmal ettiği bir eseri Millet Meclisine hürmetlerle takdim ediyor. Bu eser, vatandaşlar, "Esas kanunu üzerine düşünen hürriyeti," temsil ediyor.

Bu sözler üzerine bütün sıralardan bir alkış tufanı koptu. Entuziazm ile vatandaş Houdon a teşekkür edilmesi re'y altına alındı.

T. A. EDİSON

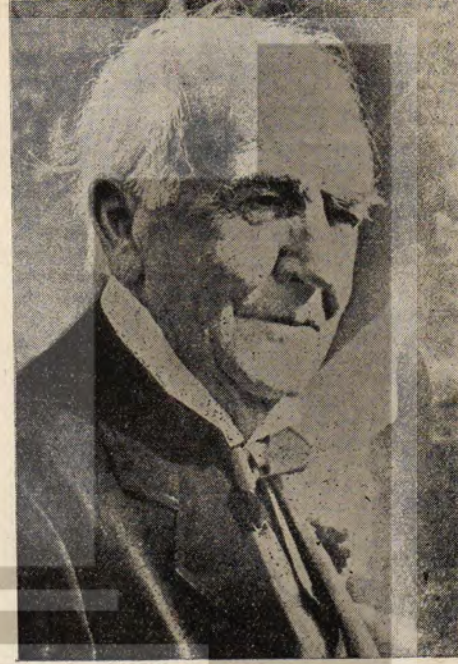
“Dehanın yüzde biri ilham, doksan dokuzu terlemektir”

(EDİSON)

BÜYÜK
Ameri-
ka alim ve
mucidi 18
teşrinivel
de, sabaha
karşı (saat
3,24 de) ve-
fat etti. Sek-
sen dört ya-
şında idi.
Bütün in-
sanlığa bu
kadar fayda-
lı iycatlar
hediye eden
bu meşhur
alimin vefa-
tı yine bü-

Edison 25 yaşında.

Büyük alim son günlerinde.

henüz ilk
heceleri söy-
leyen bir ço-
cuğa benzer-
di. Sayılma-
yacak kadar
çok yerde
tatbikini bul-
an ve elek-
trik medeni-
yetini yara-
tan Edison
olmuştur.

EDİSON
nahif,
son derece
iri kafalı

tütün insanlık için büyük bir matemdir. Edison gibi seksen senelik fen tecrübelerinin en şanlı zaferlerini insanlığın terakkisi için kazanmış dâhilerin fili ölmezliği mümkün olsaydı bundan yirmi otuz seneye kim bilir nasıl bir kültür safhasına ererdik?

Elektrik dünyada, dünyanın yaratılışın-
dan beri vardır: fakat insanlar tarafından keşf
olunması ne kadar yenidir ve Edison, kendi
başına elektriğin tatbikatında bulunduğu yenilik-
lerle bütün medeni âlemin hayatını, mevcut
medeniyetin tek mil safhasını değiştirebilmiştir.
Kanadalı bir muhacir ailesinin çocuğu olan
Edison doğduğu zaman pillerle elektrik cere-
yanları yaratmak hadisesi Galvani tarafından
keşf olunmuş ve S. Morse bu cereyanları tel-
le nokta ve çizgiden yapılmış bir alfabenin
uzağa naklinde tatbik etmişti; fakat bu fen

bir çocuktur, ve memleketi Ohio doktorları
dimağında bozukluk husule gelmek korkusun-
dan bile bahs ediyorlardı. Mektebe, başka ço-
cuklara nispeten yaşı daha ziyade ilerledikten
sonra verilmişti. Hocası da doktorlar gibi ke-
hanet satmış, bir maarif müfettişine bu iri ka-
fanın *boş beyinli* olduğunu söylemişti. Bereket
versin ki annesi tahsil görmüş, kalbi sevgi do-
lu bir kadındı. Çocuğu mektepten çıkardı ve
tahsilini kendi üstüne aldı, çocuğa hemen tah-
sil zevkîni verebildi. Bu tahsil en çok edebi
olmuştu, çünkü fenler ve riyaziye, muallimenin
de sevdiği şeyler değildi. Fakat çocuk çok er-
kenden kimyaya büyük bir heves gösterdi ve
ilk laboratuvarını evlerinin bodurumunda kur-
du. Yaptığı tecrübeler pahalıya oturuyordu,
muhtac olduğu parayı annesi veremediği için
şehirden geçen trenlerde gazete ve mecmua

satarak tecrübelerine devam edebiliyordu. Az sonra *Grand Trunk* hattı üzerinde gazete satmak imtiyazını satın alıyordu ki o zaman ancak 12 yaşında idi.

Edison un bu suretle başlayan tüccarlığı ve bunu tâkîb eden gazete tabi'liği ve daha sonra gelen telegrafçılığı hayatının son derece hareketli ve alâka uyandırıcı fasıllarıdır; onları ayrı yazmağa ihtiyaç vardır, çünkü bu makaleye sığdırmak mümkün değildir.

TELEGRAFÇILIK hayatında vukua gelen bir hadisede gösterdiği müvaffakîyet ilk zaferini teşkil eder. Çok heyecanlı bir iktisadi buhran esnasında borsa havadisini nakl eden telegraf hattının cihazı bozulmuş, her şey durmuştu. Kendi diyor ki:

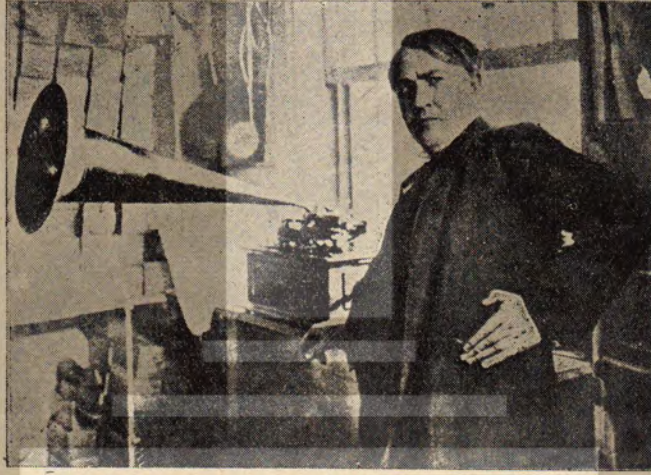
«Cihazı tetkik etmiş, kusuru kolayca bulmuşum. Sayısız zenpereklerden biri kopmuş, çarklar arasına kaçmış, hareketi durdurmuştu. Ben ameliyatçı me'mura, yapacağını söylemek üzere çıkarken şirketin müdürü telaş içinde makine odasına girmiş, bozukluğun sebebini sormuştu. Zavvalı me'mur hiç bir söz söyleyemeyordu. Müdür beni görünce derhal emir verdi: (Cihazı düzeltiniz.) İki saat sonra iş yine başlamıştı.»

Bu muvaffakîyet üzerine Edison 300 dolar maaşla şirketin teknik müdürü tâyin olunmuştu, o zaman yirmi iki yaşında idi.

Az sonra tab' eden telegraf cihazını icad etti; ilk makineyi *Gold and stock* şirketine sattı. Bu şirketin müdürü kendisinden bir cihazın mükemmelleştirilmesini istemişti. Edison birden birkaç iccatta bulunarak hepsini müdüre arz etti. Son derece memnun olan müdür

de genç mucide, birden 40,000 dolar verdi Edison bu münasebetle diyor ki: «Heyecanımdan müdür yüreğimin çarpıntısını duyacak zann ediyordum.»

Bu andan iytibaren mali bir istiklal içinde işlerini mükemmel surette yürütebiliyor, icatları da tevali ediyordu. Bir aralık yeni bir cihazını İngiltereye getirdi ve orada dört telegrafname birden nakl eden *Kuadrupleks* cihazını Londra-Liverpol hattı üzerinde tatbik etti. 1876 da 400,000 dolar sarf ederek New York dan az uzak, Newark da yeni bir laboratuvar têsis etti. O zaman 29 yaşında idi.

Edison ilk gramofon tecrübesinde.

İŞTE buradan bütün medeniyet üzerine derin têsirleri görülen icatlar birbiri arkasından âleme yayıldı. Bu büyük icatlar: telefon, motograf, mikrofön, fonograf, beyaz sıcaklık lambasıdır; ve sinematografa en büyük yardımları dokunan başka icatlardır. Daha az gü-

rütlü icatları da vardır ki medeniyet üzerine têsirleri daha az derin olmamıştır, çimentodan ev inşa etmek usulü, Edison akümülatörü bunlardandır. Nihayet büyük muharebe esnasında ileri sürdüğü meşhur 39 proje geliyor. Bu esnada 70 yaşına basmış bulunuyor. Şöhreti bütün âlemi tutmuştu.

Bütün muvaffakîyetleri arasında ancak bir muvaffakîyetsizliği görülmüştür, o da 1890-1900 tarihlerinde Kanada hududunda işletmek istediği bir mâden teşebbüsünün başka bir yerde daha zengin bir mâdenin keşf olunması üzerine uğradığı muvaffakîyetsizliktir ki kendisine azîm para fedakârlıklarına mal olmuştur.

Edison un, senede 1,000.000 dolar masraf ettiği, muazzam laboratuvarı.

Edison un aldığı ihtira' beratları 7.000 e balig olmaktadır.

COCUKLUĞUNDAN beri bütün hayatı hep tecrübelerle geçmişti, kendi bütün muvafekiyetlerini tatbik ettiği usule ve o usul ile çalışmaya atf eder.

Mükâlemede Edison nazik, sözü vazih ve kat'i, her salahiyettar kimse ile her bahsi münakaşaya hazır; sağır olmasına rağmen dikkatle dinlemesini bilirdi. Fıkralardan ve nükte sözlerden hoşlanırdı, neş'eyi severdi.

Kendisinden, ne kadar kazanmış olduğunu soran birine şu cevabı vermişti: «Aziz dostum, ne kadar kazanmış olduğumu kendim de bilmem. Çok büyük paralar elim geçti, fakat bende kalabilen kısımdan

aldığım kazanç ihtimal şimdiki halde ancak büyük bir şirketin direktörünün kazancına muadildir. Para dehşetle parmaklarımin arasından akıyor, çünkü bütün hayatımda tecrübelerle düşkümdüm ve paralar buraya giderdi. Yalnız laboratuvarım için senede muhakkak bir milyon dolardan ziyade sarf ederim.

«Western Union a iycatlarımdan bazıları- nı sattığım zaman bana 600.000 dolar birden vermek istemişlerdi. Derhal sarf etmemek için bu paranın bana 17 taksitte verilmesini rica etmişim, halbuki az sonra yeni tecrübeler için borçlanmış ve parayı çekmişim.»

Laboratuvarları işlemeyen ve işletilmesi düşünülmeyen darülfünunlar ve fakülteler bundan ibret alsın.

Kediler Yurdu

LONDRA ya gidenler bilirler; Ferdinand Şid sokağında Mrs. Morgan a ait muazzam bir bina vardır. Burası Morgan ailesine ait bir ikametgâh değildir. Bunun hastahane veya bir mektep olduğunu da zann etmeyiniz. Burası meşhur *Kediler Yurdu* dur.

Büyük demir kapıdan içeri girince sırtma elbiseli müteazzım bir kapıcı ile karşılaşrsınız. Çiçek saksılarıyla dolu ve muntazam tarhlarla süslü olan geniş bahçeden sonra evvela yurdun muayenehanesi önünüze çıkar. Burası yurda dahil olacak her kedinin durak yeridir. Müessesenin hizmetinde bulunan iki baytar burada meccanen hastaların ve sakat hayvanların dertleriyle meşgul olurlar. Muayenehanenin yanında muazzam bir hastahane de vardır. Dört büyük salonda adetleri yirmiyi bulan hasta bakıcılar hasta kedilerin yatakları arasında bir rüzgâr gibi gidip gelirler.

Hastahaneden sonra yurdun asıl salonlarına dahil olursunuz. Kocaman bina, hastahaneyi ve mutfığı istisna ederseniz, hep birbirine geçme geniş salonlardan mürekkeptir. Bu salonlarda adedi onbine baliğ olacak miktarda kedi vardır. Hepsi kendilerine tahsis olunan mahalde bir şeyle meşguldürler. Kimisi oyuncakla oynar, bâzıları da gözlerini süze süze etrafla-

rında dolaşan hizmetçilerin harekâtını ta'kib ederler.

Mrs. Morgan ın te'sis ettiği yurda dahil olmak her kediye nasip olur bir saadet değildir. Bunun için evvela terk olunmuş bulunmak, sonra da ihtiyar ve yaralı olmak lazımdır.

Müesseseye ait bir kamyonet her gün sabahdan akşama kadar Londra sokaklarında dolaşarak, ayağı ezilmiş, kuyruğu koparılmış, gözü çıkarılmış kedi arar.

Kamyonet akşama doğru müesseseye döndüğü vakit adedi hiç bir zaman 70 den aşağı düşmeyen yolcularını muayene dairesinin met-haline brakır ve garaja gider. Artık bundan sonra baytarların çalışacakları zamandır. Her kedi ayrı ayrı muayeneden geçirilir. Yaralı ise yarası temizlenir, sarılır; miydesinden rahatsız ise ilacı, kuvvetsiz ise şurubu hazırlanır.

Ve sonra kemali-ihtimam ve şefkatle hastahaneye gönderilir. Mrs. Morgan ın bu hasta ve ihtiyar kediler için ettiği fedakârlık akıllara hayret verir. Bundan iki sene mukaddem dişsiz kalan ihtiyar bir kediye yeniden diş taktırmak için sureti-mahsusada Münih den bir baytar celp olunmuştur.

Hastalığı geçen kediler hastahaneden çıkarılarak (Sıhhatlı kediler dairesi) ne nakl edi-

lirler. Bu dairenin geniş salonlarını yaz mevsimlerinde kırk vantilatör serinletir, kışın on soba ısıtır.

Bu salonlarda büyükçe bir tahta kutunun içine serilen yumuşak bir minderden ibaret olmak üzere her kedinin bir yatağı vardır.

Günün muayyen iki saati yemeğe tahsis edilmiştir. Yemek zilini (Kediler Yurdu) nun misafirleri çok iyi tanırlar. Bütün salonlarda zilin gürültüsü ile birlikte bir miyavlamadır gider. Salonların yemekhaneye bakan kapıları açılınca her kedi birer aç kurt gibi oraya hucum ederler. Fakat hucum eder deyince yemeğin kargaşalık içinde yendiğini zann etmeyiniz. Her kedinin numaralı bir tabağı vardır. Yemekleri buraya boşaltılır ve orada komşusunun tabağı hakkında hiç bir sui-niyet beslemeden yerler.

(Kediler Yurdu) nun yemek listesini öğrenmeyi merak etmez misiniz? Söyleyelim: et ile ıslatılmış tirit, kıyılmış yumurta sarısı, konserve et, kaymaklı sütlaç veya hamur tatlısı.

Hayret edilecek şey değil mi? İnsanlar arasında da bu listeyi kendi sofrasına tatbik için insanlığından geçecek ne kadar zavallı bulunur...

İngiltere kraliçesinin tahtı-himayesinde bulunan kediler yurdunun bir senelik masarifi bizim paramızla 150.000 lirayı mütecevizdir.

İngiliz imparatorluğunun paytahtında Kediler Yurdundan başka iki kedi misafirhanesi daha vardır. Bunlardan birisi bir Leydi tarafından te'sis olunmuştur. İsmi: «Kayp olmuş kediler yurdu» dur. Diğeri ise kral Yedinci Edvard'ın halazadesi Prenses Slezvig Holştayn tarafından kurulmuştur. Bu, diğerlerine nispeten hususi bir mahiyettedir. Sırf bu ailenin, adedi otuzu geçmeyen kıymetli kedileri için te'sis olunmuştur.

Prenses Slezvig Holştayn'ın kedileri içinde Penk isimli bir Ankara kedisi vardır ki 500 İngiliz lirası değerinde olduğu söylenen bu hayvan başlı başına bir daireyi işgal eder. Hizmetinde onu müteceviz kadın çalışır.

Kemalettin Şükrü

Sıhhat-Muvaffakîyet-Saadet

J. Tomine den

Evde Temizlik ve Konfor.

BÜTÜN büyük şehirlerde, cemiyetlerde ucuz meskenler yapmaya büyük bir temayül var. Şehre civar semtlerde yapılan bu şirin, havadar, güneşli evler, iş gücü sahibi insanların ideal meskenleridir. Böyle bir evin geniş ve mümkün olduğu kadar çok pencere olması dikkat ediniz, ve pencereleri gece gündüz her mevsimde açık bırakınız ki hava ve ziya dalgaları evin her köşesine girsin..

Evde mükemmel bir temizlik şarttır.

Mutfak pek hususi ihtimamlara muhtaç bir yerdir: mobilyelerin basit, kolayca yıkanabilir, yerin mermer veya tuğla döşeli, duvarların ıslak süngerle mükemmelen temizlenebilecek surette yağlı boyalı olması lazımdır. Bilhassa sineklerin, tehlikeli hayvanların hucumuna karşı da mücadele tertibatı bulunmalıdır:

«Sineğe, fare gibi, sadece en pis yerlerde tesadüf edilmez, belki evlerimizin en temiz ve en çok ihtimam gören yerlerinde de rasgelinir; ve bunun içindir ki sinek çok tehlikelidir. Süprüntü tenekesinden aptesaneye gider, bulaşıklığa uğrar, sonra tel dolabına geçer, etleri, salçaları, sütü yoklar, tatlılardan ve şekerlemelerden tatmak için yemek salonuna gider. Bir evden ötekine giderek seyahatini genişletir. Ziyaret ettiği hasta odasından çıkarak pastacıya gider. Pastacıdan kasaba geçerken, bir pislik üstüne veya bir veremlinin tükürdüğü balgam üstüne konar... Ve sonra yine yoluna devam eder.»

Süt kâsesine düşen sinek, arkasında milyonlarla mikrop bırakır.

Bu haşarata karşı kendimizi nasıl müdafaa etmeliyiz?

Ma'deni telli bir yemek dolabı, tabaklar üzerine ma'deni kapaklar, sineklerin tehlikesini yarı yarıya azaltan bir tedbirdir.

Fareler ve sinekler en tehlikeli hayvanlardır. Fare, lağımlarda yaşar ve pislik yeyerek geçinir. Farelerin kökünü kurutmak sıhhati muhafaza için en birinci şarttır.

Hayatımızın üçte birini yatağımızda geçiririz; onun içindir ki yatak odalarının çok sıhhi olması lazımdır; bu odalar için apartmanın en geniş, en güneşli ve en havalı dairelerinin intihabı lazımdır.

Pencereler, hiç olmazsa, yarı açık bırakılarak uyumak ve bu suretle havadan a'zami surette istifade etmek elzemdir. Müşterek odalar kadar gayrisihhi bir şey yoktur.

Yatak takımları muntazaman temizlenmiş, güneşlendirilmiş ve havalandırılmış, çarşaflar daima temiz olmalıdır. Gündüzün bulandığımız tozları yatağımıza kadar götürmemek için, yatmadan evvel harici uzuvlarımızı yıkayınız. Çarşaflarınızı, kirlenmeye yüz tuttuğu anda, hemen değiştiriniz.

Odadaki mobilye basit olmalıdır, tozlara ve mikroplara yuva teşkil eden luzumsuz eşyaya yatak odanızda yer vermeyiniz. Halılarımızın tozunu sık sık silktiriniz ve duvar halısı kullanmak iyiyadında iseniz, bunları temizlenebilecek ve hattâ yıkanabilecek cinslerinden intihab ediniz.

Ev eşyasında basitlik temizliği te'min eder; kadının bu husustaki gayretini kolaylaştırır. İntizam ve temizlik, bir evin en zaruri vasıflarıdır. Her şeyden evvel, evde «her şey için bir yer ve her şey yerli yerinde» olmalıdır: bu takdirde basit ve kolay bir çalışma sayesinde zamandan tasarruf edilmiş, titizliği ve asabiyeti intac eden hallerden uzak kalınmış, neşe ve inbısat verici bir istirahat elde edilmiş olur.

Birçok evlerde aptesanelerle pek az meşgul olunur ve bilhassa onların dezenfeksiyonu, ifragatın

(Devamı 79 uncu sahifede)

İnsan Nasıl Yaratıldı ?

Yüzümüzün Şeklini Balıktan Aldık

Tercüme eden: İBRAHİM HOYI

III

MR. MOK— Doktor Gregory, geçen hasbıhalimizde milyonlarca sene evvel suyun yüzüne çıkabilen, hava teneffüs eden iptidai balıkların insanın ecdadı olduğunu söylemişsiniz. Buna rağmen insanın, hiç olmazsa bir çoklarının balığa benzer bir yeri yok. Biz de hiç bir hayvana benzemeyiz. O halde, benzerliğimiz nereden doğdu. Yüzümüzün şeklini nereden aldık ?

DR. GREGORY— Yüzünüzün şeklini nereden mi aldınız?... Bir balıktan. Doğrusunu söylemek lazım gelirse sizin yüzünüzün aslı bir köpek balığının çehresinden başka bir şey değildir. Bu hususta daha fazla ma'lumat vermeden evvel, ben size bir soru sorayım :

Yüz ne demektir, biliyor musunuz?...

MR. MOK— Başın ön tarafı, cephesi.

DR. GREGORY— Bu yüzde yüz doğru bir cevap sayılmaz. Baş, gördüğünüz gibi beyin mahfazası ile yüzden mürekkeptir. Alın yukarı parçanın bir kısmıdır. Kaşlarınızın üst hizasından, kulaklarınızın üzerine kadar bir çizgi çiziniz. Bu çizginin altında kalacak her şeyden tutunuz da ta gırtlak kemiğinin üstüne kadar olan yer yüzünüz add edilir. Bir çokları bu tasnife alının da dahil olduğunu zann ederler. Halbuki değildir. Böyle olmuş olsaydı, o zaman insanın saçları dökülüp de başı çıplaklaştıkça yüzün uzaması lazım gelecekti. Bu kadar ta'rifimize rağmen yüzün *ne demek* olduğunu anlatamadık. Ancak nerede bulunduğunu ta'yin ettik.

MR. MOK— Ben diyorum ki, yüz bâzılarına da felaket getirir.

DR. GREGORY— Bu cevap fen noktai-nazarından oldukça doğrudur. Yüz bütün hayvanların en kıymetli hazinesidir. Onların - kelimenin tam manasiyle - hayatı bununla kaimdir. İnsanlar arasında ise yüz bâzan bir felakettir. Sebebi de onun için yeni vazifeler icad etmemizden ileri gelmektedir.

MR. MOK— Yeni vazifeler mi? Hangileri mesela?...

DR. GREGORY— Evvela eski ve asli vazifeleri tetkik edelim. Yüzde iki şey birleşmiştir.

1— Gıdayı yakalayan bir kapan.

2— Bir alet ki, üzerinde gözler, kulaklar ve burun gibi mürsileleri vardır. Bu aletlerin vazifesi, yüzün sahibine gıdasını avlayacak yerler te'min ve tehlikeli muntakalardan uzaklaşmasını ihtar etmektir.

MR. MOK— Bu söyledikleriniz hayvanlar için varittir. Bizim bu aletlerle olan âlakamız nedir? Hem bu yeni vazifeler ta'biriyle siz neyi kast etmek istemişsiniz.

DR. GREGORY— Biz yüzümüzü tamamiyle insana has olmak üzere, poker oynamak, arkadaş te'min etmek, siyasi nutuklar vermek, ve ne bileyim daha bir çok şeyler için kullanırız. İnsanın dünyaya gelecek en son hayvan cinsi olduğundandır ki, bu vazifeler yenidir. Eğer bir insanın yüzü yukarıda saydığım işler için elverişli olmazsa, o zaman o adamın tali'sizliğine hüküm ederiz. Ve bu sebeplerdir ki, suratın yalnız ve yalnız insanlarda bir felaket arz ettiğini kabul edegelmışizdir. Bir hayvan, yüzü şöyle böyledir diye, asla tali'siz değildir. Çünkü çehresi, ciddi bir surette tahribata uğradığı zamanlar müstesna, daima onun işine yaramıştır.

MR. MOK— O halde, siz ne diye insan yüzünün balıktan geldiğini söyleyorsunuz. Geçen hasbıhalimizde yeğenlerimiz maymunlarla on milyon sene evvel arkadaşlık ettiğimizi kayd etmişsiniz. Binaenaleyh, - zannınca - yüzümüzü maymunlardan almış olsak gerek.

DR. GREGORY— Öyledir. Maamafi, bu çok uzun seneler evvel olmuştur. Mesela, bir adam farz ediniz ki, babasından bir saat tevarüs etsin. Babası da büyük babasından; o da büyük büyük babasından. Bu misali istediğiniz nesil kadar uzatabilirsiniz. O zaman saatin şimdiki sahibine en eski ecdadından intikal ettiğini söylersek, doğruyu söylemiş oluruz değil mi?..

MR. MOK— Elbette !...

DR. GREGORY— İşte biz de yüzümüzü balıktan buna benzer bir tarzda aldık. Siz bir saate

tevarüs edince, o saat size, olduğu gibi, asli heyeti değişmeksizin intikal eder. Yüzümüze gelince: İlk ecdadımız bize yalnız esas binasını bırakmışlar. İlk ecdadımızı istihlaf eden hayvan ecdat zümreleri yüzü ta'dil ederek düzeltmişler, kendilerinden bazı izler bırakmışlar, bazıları ise kayb ettirmişlerdir.

MR. MOK— Pek a'îâ... İlk ecdadımızı istihlaf eden bu hayvan ecdat zümrelerimiz hangisidir?..

DR. GREGORY— Kısaca anlatayım: Maymun yüzünü daha evvelki şebek maymunundan, şebek

maymunu Amerikan sincabından, Amerikan sincabı kertenkeleden, kertenkele de balıktan almışlardır. Bu teselsülü daha iyi anlayabilmek için merdiveni misal olarak alabiliriz. Siz merdivenin en üst basamağında sizsiniz. Maymun sizden bir basamak aşağıda, şebek de üçüncü basamakta ve ilh... durmaktadırlar. Fakat şurasını da anlamalısınız ki, bu saydığım her hayvan, asırlarca evvel yaşamış olan cinslerin bugünkü mümessilleridir.

MR. MOK— Her adımınızda yahut her tasnifinizde kaç senelik bir zaman koyuyorsunuz?

DR. GREGORY— Maymun ve emsali mahlûklar bundan on ila yirmi milyon sene evvel yaşamışlardır. İlk şebek maymunları yirmi ila elli milyon sene evvel; Amerikan sincapları elliden yüz milyon sene evvel, kertenkeleler yüz milyon ila üç yüz milyon sene evvel; balıklar da üç yüz ila beş yüz milyon sene evvel dünyada mevcut idiler. Bunlar muhalâgah tahminler değildir. Bu devrelerin uzunluğunun her biri geçen musahabemizde bahsetmiş olduğum radyum saatiyle ta'yin olunmuştur. O halde, yüzünüzün tamamıyla bir antika olduğuna görüyorsunuz ya?...

MR. MOK— Bu kadar eski ve antika bir yüze sahip olduğumu hiç de bilmiyordum. Yüze malik ilk mahlûkların, balıkların olduğunu söylemek isteyorsünüz?...

DR. GREGORY— Onlar, *insan yüzüne* benzeyen bir yüze malik ilk mahlûklardı. Diğer ilk mahlûkların da yüzleri yok değildi. Fakat onların bizim yüzümüzü andırmıyordu. Onların yüzleri daha ziyade solucan yüzüne benzeyordu.

MR. MOK— Şu

Dr. Gregory nin bahs ettiği hayat merdiveni.

insan yüzünün balık yüzüne benzediği noktalar hangileridir?

DR. GREGORY— Bir insanla bir balıkta, aynı eş yüz malzemeleri vardır. Yüzde bulunan aynı kısımlar, her ikisinde de aynı şekilde yerleştirilmiştir. Her iki yüzde koklayan kısım gözlerin altındadır. Gözler çene kemiklerinin üzerinde, çene kemikleri de beyin mahfazasının altındadır. Yegâne esaslı ayrılık: balığın harici kulakları olmamasıdır.

MR. MOK— Öyle zann ediyorum ki, bu söyledüğünüz daha ziyade şekli bir benzeyiştir.

DR. GREGORY— İş bununla kalsaydı, iddianız doğru olabilirdi. Fakat benzeyiş bu kadarla bitmiyor. Balığın başka balıkları yakalamak için kullandığı, çenedeki kemikler (kılçıklar) bizim de işimize yarıyor. Boğaz kemiğini biz balıklardan tevarüs etmişizdir. Beynimiz, nasıl muhtelif ana kısımlara ayrılmışsa, balığın beyni de tıpkı tıpkısına öyle taksim olunmuştur: Nasıl, şimdi balığa benzediğinize inandığımızı?... Sizi ikna' edebildimmi?...

MR. MOK— Tamamiyle değil. Haydi, balıkla insan arasında bir benzeyiş olduğunu kabul edeyim. Fakat nasıl olur da, balıklar bizim ecdadımız sayılır, bunu el'an anlayamıyorum. Bir insanın surati ayı andırabilir, güzel bir çocuk, bir çiçeğe benzer. Bu bir rabıtayı ispat etmez değilmi?...

DR. GREGORY— Şüphesiz ki hayır. Bir rabıtayı ispat etmemesinin sebebi de, böyle benzeyişlerin muhayyilenizden ma'da başka yerde mevcut olmamasıdır. Hakikî müşabehet bünyevi müşabehettir. Bizim yüzümüzle balık yüzünün birbirine benzemeleri işte bu yapılaştan ileri geliyor. Bünyevi müşabehet neslin bir delili, ifadesidir.

MR. MOK— Neden?...

DR. GREGORY— Çünkü birbirine yakınlığı olduğu anlaşılan hayvanlar, yekdiğerlerine yapılaş cihetinden benzerler. Aksi de doğrudur. Mesela, buldokla Rus kurt köpeğini ele alalım. Sathi surette bakarsak, ikisi de birbirine hiç benzemez. Fakat bir de yapılaşlarını tetkik edersek görürüz ki, şecereleri aynı kurt cinsine dayanır.

MR. MOK— Yapılışları bir olmakla beraber, esasları ne olursa olsun, müstakillen teşkil edilemezlermiydi? Rolls Royce da bir otomobildir, Packard

da, yapılaşları birbirlerine oldukça benzer. Fakat, başka başka fabrikalarda imal olunmuşlardır.

DR. GREGORY— Çok doğru!... Lakin otomobil tarihi bize gösteriyor ki, otomobil esas iyitbariyle, bundan kırk sene evvelki arabanın değiştirilmiş, tekemmül, terakkî ettirilmiş bir şeklidir. Anlayormusunuz?...

MR. MOK— Anlıyorum. Kavrayamadığım, tutduğum nokta sizin, yüzümüzü bilhassa köpek balığından aldığımızı iddia eden tasnifinizdir.

DR. GREGORY— Gayet basit. Çünkü köpek balığı, amudu-fıkarili mahlûkların en cüz'i bir surette değişmiş, ta'dil edilmiş arta kalandır. Bunu başka türlü ifade etmek istersek deriz ki, köpek balığı daha hâlâ, yukarıda bahsini ettiğimiz araba devrinde saymaktadır. İnsan ise medeni bir otomobil terakkisine mazhar olmuştur. Biraz daha farklı anlatalım: Köpek balığı bugüne kadar mevcudiyetinde, yüz de dahil olduğu halde, insan anatomisinin esas binasını taşımıştır.

MR. MOK— Peki köpek balığı yüzünü nereden almıştır?

DR. GREGORY— Belki de solucan cinsi deniz mahlûklarından birinden almış olabilir. Ne gibi bir cinstir, tamamiyle bilemeyoruz. Birçok nazariyeler yürütülmekle beraber, mes'ele el'an muallâktadır. Bildiğimiz bir şey varsa, o da köpek balığının anatomisi ve benzeyiş noktasından diğer amudu-fıkarisiz ecdadımızdan bize daha yakın olduğudur.

MR. MOK— Köpek balığına büyük iltifat doğrusu... Peki mademki, biz köpek balığından gelmişiz. Onun azmanıyız; nasıl oluyor da eski ihtiyar balık hâlâ aramızda bulunuyor.

DR. GREGORY— Bugünkü köpek balığı eski köpek balığı ailesinin muhafazakâr şu'besinin neslidir. Siz ve ben ise terakkîperver şu'besinden inmişiz. Bu tıpkı sizin halk arasındaki vaziyetinizin aşağı yukarı bir aynıdır. Farz ediniz ki bundan yüz sene evvel, fakîr bir gece bekçisinin iki oğlu vardı. Büyük kardeş işinde ileri gitti ve zengin oldu. Diğer fakîr, kıtı kıtına geçinen birisi olarak kaldı. Bugün ise büyük kardeşin halefi büyük bir şirketin milyoner reisi; diğerinin torununun torunu ise hâlâ bir gece bekçisidir. Anlaşıldımı?...

(Bitmedi)

Liseli Kızları

TANIDIĞINIZ kızlardan ve hanımlardan lise tahsil ve terbiyesi görmüş olanlar şüphesiz kafa, düşünüş, etvar itibarıyla vasatın çok üstündedir, fakat vucut ve sıhhatça da öyledir? Bu hususta her halde yatı mektebine devam etmeyen, evde kalan hemşirelerini kıskandıracak bir mükemmeliyette değildirler. Bu yalnız bizde değil, dünyanın en ileri ve en zengin memleketlerinde bile öyledir. Amerikalı bir doktor Amerika Cumhuriyetler Birliğinde kollej kızlarının kafaları kuvvetli olduğunu fakat vucutları umumiyetle sağlam olmadığını ve arkadaşlarından, bu mes'eleyi beraber münakaşa ettiği doktorların da bu fikirde olduklarını söylüyor. Bu kanaati üzerine birçok kollejeri gezerek tetkikatta bulunmuş ve müşahedelerini, düşündükleriyle beraber, en büyük magaziniardan biri olan Good House Keeping e yazmıştır. Biz de bu doktorun fikrini hülasa ediyoruz :

«Kollejlerde kızların sıhhatına ziraat nezaretinin çiftlik hububatının ıslahına sarf ettiği ihtimamdan daha az dikkat edilmektedir. Her sene bu mekteplerden, kansızlıktan, çürük dişlerden, hasta bademciklerden, gıdde sisteminin muvazenesizliğinden, böbrek hastalıklarından, sıskalıktan veya şişkoluktan muztarip bir nesil meydana çıkmaktadır. Halbuki kollejlerde fennen lazım olduğu gibi sıhhatlarına ve tegaddilerine iytina edilmiş olsa bütün bu bozukluk-

Tegaddi fena ve noksathi. - Laboratuvar Sinir sisteminin sıhha

lara bir çare bulunabilir, neslin sıhhati düzeltilir. Kanaatım şu merkezdedir ki kollejer Amerikann müstakbel annelerini zihin ve zekâ cihetinden epeyce teçhiz ettikleri halde sıhhatlerini mühmel brakıyorlar.

Tegaddi fena ve noksan

Kollejlerde yemeklere pek az dikkat ediliyor.

Lezzete ehemmiyet verilmeyor. Her günkü yemeklerin hiç olmazsa biri kızların ağız tadiyle, seve seve yeyecekleri gibi olmalıdır. Sütlu kremalı tatlılar, sebzeler, yemişler eksik olmamalı, «c» vitamini tamam olarak verilmelidir.

Hukümet doktorları sık sık yatı mekteplerinin yemeklerinde bulunmalı ve lüzumlu göreceklere tedbirleri ihtar etmeli, kanunda doktora, tegaddiye ve sıhate riayetsizlikten dolayı mektebi kapatmağa salahiyet verilmelidir.

Sıhhi muayene sathi

Kollejlerde umumiyetle sıhhi muayeneler sathi oluyor. Bir tek doktor, bâzan muavini ile beraber, birkaç yüz kıızı daha eyi muayene etmeye ve sıhhatleriyle meşgul olmaya vakit bulamıyor. Fazla

mızın Sıhhati

san . - Sıhhi muayene tecrübelerine ihtiyacına tekayyüt.

olarak dört sınıfın Hıfzı-sıhhat dersini de aynı doktor veriyor.

Sıhhi muayene çok dikkatli olmak ve her kızla ayrı ayrı, burnunun, dişlerinin, göğsünün, kalbinin, ciğerlerinin, arka kemiklerinin sıhhi vaziyetlerini konuşmak, âdetâ müzakere etmek lazımdır. Bu muayeneler ve müzakereler yalnız mektebe girilirken değil, tahsilin muhtelif zamanlarında ve mümkün olduğu kadar sık tekrar edilmelidir.

Kollejlere, liselere, ve umumiyetle mekteplere lüzumu kadar doktor tâyin etmek ve kızların sıhhatine daha ziyade ehemmiyet vermek ihtiyacı kal'idir.

Laboratuvar tecrübelerine ihtiyac

Sıhhi muayene tam olmak için mutlaka laboratuvara ihtiyac vardır. Laboratuvar tecrübe ve muayeneleri olmadıkça adi sıhhi muayene tababet oyuncağından ibaret bir şeydir.

İdrar, kan, balgam tahlilleri elzemdir. Bu tah-

liller olmadıkça bir kızın hakikî sıhhi vaziyeti tespit edilemez. Mikroskop muayeneleri zaruridir. Bu cihazları tedarik etmeyen mekteplerin açılmasına müsaade edilmemelidir. Göz ve diş hıfzı-sıhhati için ayrı laboratuvar alet ve cihazlarına ihtiyac vardır.

Sinir sisteminin sıhhatine tekayyüt

Talebe nezle olsa veya vücuduna bir az hararet gelmiş olsa doktora gider, o da onu hastahanedeki istirahat etmeye gönderir. Fakat sinir ve ruh rahatsızlıklarına hiç ehemmiyet verilmez. Kız kollej ve liselerinde bir sinir mutahassısının vücudu elzemdir. Bu mutahassısınirlerinden muztarip kızların gerek mektepte ve gerek evde, tahsil ve tâtil mevsimlerinde sıhhatlerine edecekleri tekayyütleri ayrı ayrı tespit eder. Buna dikkat edilmediği için pek çok aileler kızlarının birden bire müthiş sinir ve ruh hastalıklarına uğradıklarını ve tedavi olunmaz hallerde düştüklerini görmekle müteellim olurlar.

Tenasül hıfzı-sıhhati tedris edilmelidir.

Kız mekteplerinde en az ehemmiyet verilen cihet hıfzı-sıhhatin bu bahsidir. Şüphesiz bu dersi verecek muallim hanım çok zeki, vazifesini iyi anlamış olmalıdır. Fakat mutlaka tahsilin bu kısmı ihmal edilmemelidir. »

Tasarruf Haftası Münasebetiyle:

Milli Tasarrufun Pek Mühim Zenginliği İlancılık ve İlanlar

Malı satmak onu yapmaktan daha güçtür.

TASARRUF hemen umumiyetle pek dar bir görüş zaviyesinden düşünülüyor: Herkes muhtemel bir hastalığı, kaçınılmaz ihtiyarlığı, başına gelebilecek kazaları göz önünde bulundurarak bunlara karşı kendini ve ailesini emniyet altına almak ihtiyacını hiss eder. Tasarrufun saikî en ziyade bu gibi şahsi menfaata ait mülahazalardır. Mekteplerde tasarrufun bu nev'i tâlim edilir, bâzı aileler içinde bu nevi' tasarrufun an'anesi kazanılır, cemiyet de bu an'aneyi takdirleriyle teşvik eder. Fakat bu ferdi tasarruftan başka riayeti herkese borç olan bir de milli tasarruf vardır ki ehemmiyeti ferdi tasarrufun kat kat üstündedir.

Milli tasarruf milli iktisadın inkişafını tetmin eden tedbirler demektir. Memleketimizde bu nevi' tasarrufun ehemmiyeti anlaşılmaya başlayalı pek az olmuştur, ve ancak Cumhuriyet devrinin şu son üç dört senesinde bir sis-

tem dahilinde alınacak tedbirler hükümetçe ve muhtelif teşekküllerce düşünülür olmuştur. Bu tedbirlerin de en mühimlerinden biri yerli malı sürümünün propagandasıdır. Hakikaten bizim

gibi, müstemleke olmak tehlikesini milli şuur ile yeni duymuş milletlerin sinai inkişafı için iç pazarın ehemmiyeti pek büyüktür. Gerek eski bir teknik an'anesiyle ihyasına çalışılan dokumacılık, debbağlık, saracılık gibi sanatların, gerek memleketin coğrafi ve tabii şeraitinin müsaadesiyle yeniden te'sisine büyük eforlar sarf edilen malkınalı bâzı sınaat ve fen şubelerinin yetiştirdiği mâmulâtı şimdiki halde komşu veya uzak mem-

Bu resim aylık kadın hıfzı-sıhhatına ait bantların ilanı içindir. Yazıda bantların, gayet mayi' emici, gayet yumuşak, tutunması gayet kolay olduğu tasrih ediliyor. Bu hassalar hakkında da ayrı ayrı izahlar veriliyor, ve istenilen psikolojik têsiri icra için fenni tâbirlerin bü-yüsüne müracaat olunuyor: yumuşaklığı hiç eksilmez, çünkü Cellukoton dan (sadece pamuktan değil) yapılmıştır.

leketlere gönderip satmak imkânı hemen hiç yoktur. Dahili pazarı kazanmak, buradan mûmasil yabancı emteaları atmak, memleketin maddi ve ruhi bütün ihtiyaçlarını tatmin edecek şeyler yetiştirerek dahili pazara hakim olmak

lazımdır; ve işte güçlüğü en büyük ciheti buradadır.

Cumhuriyetin açtığı makinalaşma ve sınaatlaşma devrinde, mağazalarımızın camekân ve raflarını dolduran yabancı malların bir kısmı, şimdiden, genç fabrikatorlarımız tarafından yapılabilmektedir. Halkın da milli duyguları beslenerek yerli malı tercih arzusu umumileşmiştir. Fakat bu kadarı yerli mâmulâtı sürmeye ve milli sınaatı feyizlendirmeye kâfi gelmez.

Malı satmak onu yapmaktan daha güçtür... Malı satmak bir sanattır ve tekniği son derece mürekkeptir. Bu tekniği fabrikatorlarımız hiç bilmediği gibi yerli malları sürmek vazifesini üstüne alan tüccarlarımız da pek az biliyor. Milli İktisat ve Tasaruf cemiyetinin ve Milli Sanayi' Birliğinin çok gayretli müessisleri, umumi müdür ve kâtiplerinin pek müsmir teşebbüsleriyle sergiler

açmak an'anesi teessüs etmeye başlamıştır, ve şüphesiz sergi sürüm te'mini için ehemmiyetli bir vasıtadır, fakat gayet noksan ve kifayetsizdir; muvakkattır ve propagandası memleketin ancak bir şehrine, eski paytahta veya yeni hükümet merkezine munhasırdır. Henüz memleketin her tarafından kara ve deniz yollarıyla

serginin kurulduğu şehre akın akın ziyaretçi getirecek derecede harikulade bir sergi kurabilmekten iktisadi inkişafça uzağız. Buna muvaffak olsak bile, sergi her yerde olduğu gibi bizde de noksan bir sürüm propagandası cihazı kalacaktır.

MALI satmak san'atının en mühim propaganda vasıtası *reklam* dır. *Reklam* deyip geçmeyelim: ilancılık nefis san'atlardan ikisinin, edebiyat ile resmin müttehî muaveneti

ile kurulmuş bir tekniktir. İlan edebiyatçısı ve ilan ressamı, ince, hassas, nazif bir san'atla çalışarak milli mâmulâtın sürümünü te'min edecek eserlere vucut verebilirler. Bu san'at kârların halk ve fert psikolojisine derinden vâkıf olması da şarttır.

Fakat her şeyden evvel ilanın hizmeti bilinmeli ve luzumu anlaşılmış olmalıdır. Bu olduktan sonra ne ilan edebiyatçısı, ne de

ilan ressamı san'atlarını tatbik edecek fırsat bulabilirler.

Şimdiki halde ilanın luzumunu anlamış ve bu vasıtaya muracaat eden pek az tüccar vardır. Ancak bâzı büyük şehirlerde yerli mallar pazarları açılmıştır, bunlar ufak mîkyasta daimi sergiler gibidir. Bunların mevcudiyeti

(Devamı 73 üncü sahifede)

Yıldırımlar saçan bu şişe bir gargaradır. Soğuk algınlığı, grip' zatürree, binbir hastalık getiren mikropları, milyonlarca, birden imha eder; tıpkı Olimp dağının tepesinde asi fanilere yıldırımlarla harp açan Jüpiter gibi...

Kimyaker A. Rıza B. Evi:— Adana

Mimar APTULLAH ZİYA (*)

ARSA istasyondan şehre giden 20 metrelik asfalt cadde üzerindedir. Adana da cenup rüzgârının direkt olarak girmediği odalarda yazın oturmak imkânsızdır. Bunaltıcı bir sıcak ovaya çöker.

Arsanın cephesi garba bakmaktadır. Odalar rüzgârı almak için cenubu-garbi istikametine çevrilseydi caddeyi görmek mümkün olmayacaktı. Bu sebepten tek mil odalar cenubu-garbi istikametine alındı ve caddeye muvazi olmak üzere kademevari olarak arsaya yerleştirildi.

Bu vaziyette odaları güneşten muhafaza etmek lazımlı geliyordu. Çünkü Adana güneşi perdeleri çürütmekte, mobilyenin rengini ve nescini yakmaktadır. Bunun için 3.00 metre genişliğinde balkon ve saçak yapılmıştır.

Bina cadde seviyesinden 1.20 metre yüksek bir set üzerindedir. Seddin istinat

dıvarları kaba betondur. Üzeri mozayiktir. Yemek salonunun önünde elektrik tesisatını havi bir havuz vardır.

Bir hol veya vestibül yapılmamıştır. Ev sahibi ve ailesi hariçte çalıştıklarından misafirleri fazla değildir.

Misafir kabul yeri namıyla 16 metre murabbaında bir oda vardır. Bu odaya terastan girilir, misafirler için kapının yanında bir portmanto yapılmıştır. Odada da ayrıca bir portmanto vardır. Burası hem hol vazifesini görür, hem misafir odasıdır. Misafir odasının zemin parke, duvarları sulu boya, tavanı beyaz yıldız ve doğrama aksamı lake yağlı boyadır.

Sokak kapısından girilirken yakılabilen elektrikler odadan koridora çıkarken ayrı bir düğme ile söndürülebilir. Elektrik tesisatı ankastre olarak yapılmıştır.

Misafir kabul yeri bayram günlerinde ve yahut fazla misafir geldiği zaman çalışma ve yemek odasıyla birleşebilir.

Bu takdirde 52 metre murabbaında geniş bir saha hasıl olur. Yemek odasıyla misafir kabul yeri arasındaki bölme üç kanatlı üstüste katlanabilir ahşap bir kapıdır.

Çalışma odasıyla misafir kabul yerini birleştirmek için makaralar üzerinde hareket eden kütüphane ve portmantoyu üstüste katlamak lazımdır.

Odaların harici duvarları yarım tuğla çift duvardır. Ortaları boştur. Nazari olarak hararetin hariçten içeri geçmemesine bu kâfi ise de, sıcak günlerde içeri geçmeyen hararet, soğuk günlerde, mahsur havayı dahili

duvarlar üzerinde teksif ederek odayı soğutacaktır. Fakat Adana'nın kışları şiddetli olmadığından yalnız sıcaklığın nufuz etmemesi kâfi görülmemiş, boşluklar doldurulmamıştır.

Kapılar kâmil en düz kontrplak kaplanmıştır. Adana'daki kereste yaş ve hararetin tahavvülü şiddetli olduğundan, kapıların iskeleti 40 santim fasıla ile kuşak-

Kimyaker Ahmet Ziya bey evi—Adana—Esas cephe—Mimar Aptullah Ziya.

lanmıştır. Bu vaziyette bile günün muhtelif zamanlarında kapılar sıkışıp gevşediğinden, alelade kilitler konulmuş olsa kapılar ya hiç açılmayacak, ve yahut da ufak bir rüzgârla boşanacaktır. Buna mani' olmak için makaralı kilit kondu ve kapılara 75 santim uzunluğunda hususi kulplar yaptırıldı. Makaralar altlarındaki vidalar vasıtasıyla hararetin tahavvülüne göre ayar edilmektedir.

Misafir, yemek, çalışma odaları, hamam, hela, mutfak kilitli değildir. Kulpları tutularak itmekle otomatik olarak açılır kapanır, kol çevirmek zahmeti yoktur.

Pencereler döşeme zemininden başlar, iki metre

(*) Bu makaleyi sütunlarımıza geçirmeye müsaadelerinden dolayı MİMAR mecmuası Hey'eti-Tahririyesine teşekkür ederiz. On aydan beri çok nefis ve mükemmel bir tarzda intişar eden bu kıymetli mecmuayı, bir yuva kurmak veya yuvalarını tanzim etmek isteyen bütün kari'lerimize tavsiyeyi bir vazife add ediyoruz.

irtifam da dır hariçte bir galvaniz sineklik mevcuttur Pencereleri yere indirmekten maksat, hava cereyanının ev içindekilere temasını tēmindir. Çünkü Adana da (Courant d'aire) terli bile olsa vucuda tēsir etmemektedir. Bu sebepten havanın tavana vurup odaya girmesi şeklindeki tēsifat burada yapılamamıştır. Pencereler yere doğru açılır ve rüzgârı direkt olarak verirler.

Yemek odasında bir büfe döner dolap vazifesini de görür. Mutfak ile yemek odası arasındadır.

Bir büfe de divara merbuttur. Altında buz dolabı vardır. Bu büfenin yarısı penceredir, bu pencere üst-üste katlanır uç kanatlı ve çift ispanyoletlidir.

Yemek odasının sokağa nazır kısmı portafö kirişler altında kâmil penceredir. Yemek yerken, havuzu ve caddeyi kâmil seyr etmek mümkündür.

Kimyaker Ahmet Rıza bey evi—Adana—Umumi görünüş—Mimar Aptullah Ziya

Yemek odasının tavanı sarı yıldız, duvarları sulu boya ve yıldız, zemini parke dir.

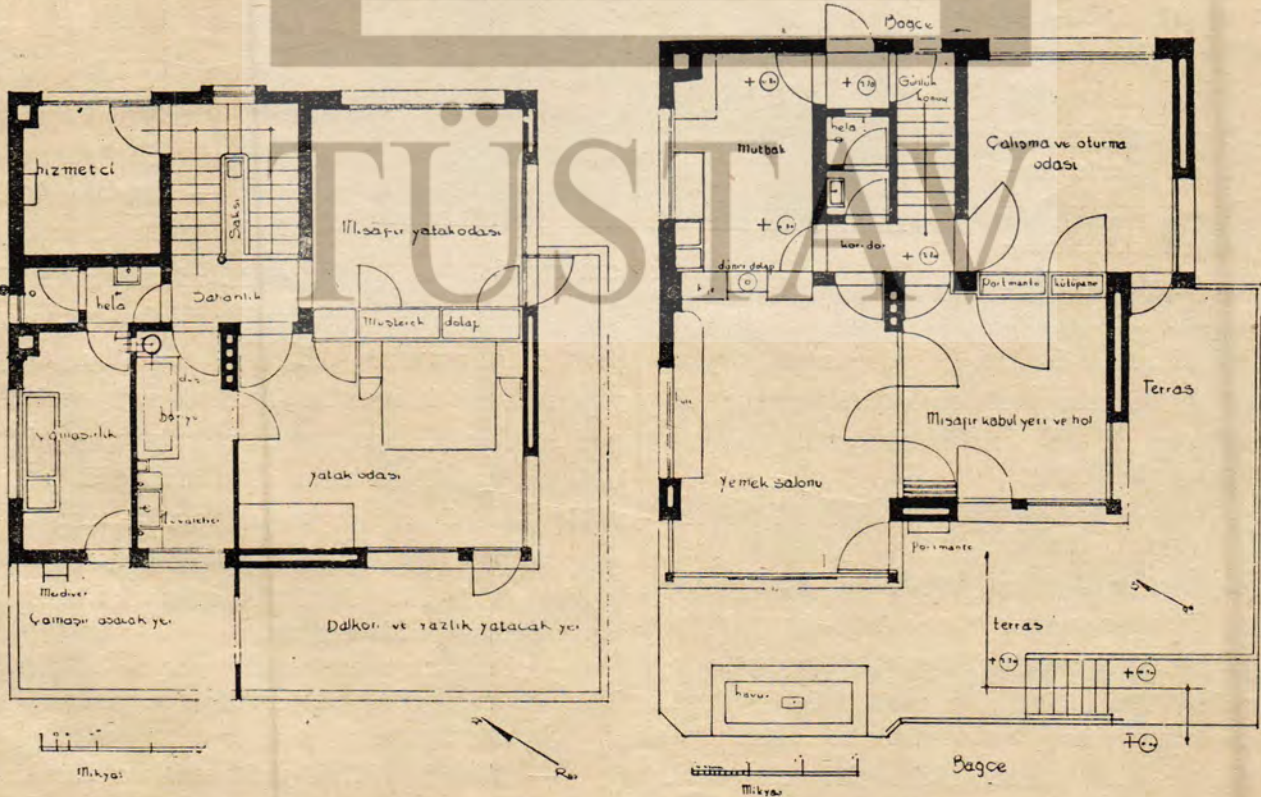
Oturma odasında üç metre genişliğinde bir pencere mevcuttur. Bunun önünde dikiş dikilecek ve çalışılacaktır.

Merdivenden çıkarken asma katta hizmetçi odası vardır. Hizmetçi odasında ve mutfakta numaralı iki zil

tertibatı mevcuttur. Her odadan çaldıkça mutfak ve hizmetçi odasında iki numara birden düşer.

Merdiven çıkılarak ufak bir sofaya gelinir, evin 7500 liradan fazlaya çıkmaması matlup olduğundan sofa ve koridor gibi yerlere mümkün mertebe en az yer verilmiş, hizmetçi odasının, mutfakın, hamam ve helanın irtifakı 2.30 santime indirilmiştir. Bu sebepten koridor-

(Devamı 78 inci sahifede)

Kimyaker Ahmet Rıza bey evi — Adana — Kat planları — Mimar Aptullah Ziya.

Şarlo ve İngiliz Buhranı

M. P. Helder den

Tercüme eden: AHMET KASDI

İNGİLİZLER, ma'lûm olduğu üzere, cidden ağır ve müthiş bir mali buhran geçirdiler ve daha dün tehlikeden masun zann ettikleri servetleri inanılmaz bir hızla kâğıt paraların hizasına kadar düştü.

Nakdi servetinin çok büyük bir kısmı Sterling olan Şarlo, bu umumi akîbetten, diğerlerinden daha az müteessir olacak değildi; filhakîka, son filmi üzerinden, paramın tabii kıymetine nazaran kaybedeceği meblagın 3-4 milyon franktan aşağı olmadığı hesab edilmektedir.

Bu vaziyeti hakkında görüşmek üzere Şarlo'yu otelinde görmeye gittim, ve onu karyolası üzerinde oturmuş, bir yığın Londra ve Amerikan gazeteleri arasına dalmış, neş'esiz ve keyifsiz bir halde buldum; Amerikadan geldiği zaman, aynı otelde, kendisini gördüğüm şen Şarlo ile bu Şarlo arasında dünyalar kadar fark vardı. Hemen ilave edeyim ki bu beynelmilel büyük san'atkârı düşündüren

kendi mali ziyarı ve filmleri değildir; onun düşüncesi bugünkü buhranın İngiltereyi sürüklemekte olduğu hadiseler ve bu hadiselerin bütün dünyayı tehdit eden neticeleridir.

(Şarlo), (sokakta kalmış bir adam) olmak için sinemada çalışmak azmindedir; insanların bulamadığı bir sükûneti ve tenhaiyi arayan bir filozof olmak için böyle (soytarılık) etmek fikrinden vazgeçmemiştir. Fakat dünyadan ve hayattan bıkmış, beşeriyetin felaketleri önünde kudretsizliğini görerek münkesir olmuş şu mağmum bakışlı ve hazine sesli -kemikten ve etten, aynen bizim gibi bir insan şeklinde - Şarlo dan hiç bir şey anlayamadığımı

iytiraf edeceğim; benimle muhtelif gündelik mevzu'lar üzerinde konuşurken, her dakika, sadetten ayrıldığımızı zann etmek derecesinde şaşalayordum.

«— Ne yapayım? dedi. Burada da, tıpkı filmlerimde olduğu gibi, kocaman ayakkabım ve acayip şapkam ile, bu buhranın halline nasıl yardım edeceğimi bilemeden etrafına alık alık bakan bir soy-tarı vaziyetindeyim.»

Şarlo demokrattır; bunu her filminde görmüşüzdür. Onu işgal eden şey, kat'iyen, alacağı paramın azlığı değildir; o, gayesine kavuşamaması mukadder olduğu halde mücadele eden beşeriyeti düşünmektedir. Sinirli, düşünceli ve korkak bir adam olmuştur. Britanya imparatorluğunun akîbetinden, Avrupanın akîbetinden, hulâsa bütün dünyanın akîbetinden endişe etmektedir. Kederli bir ifade ile:

— Son altı ay zarfında krallarla, prenslerle, siyasi adamlarla ve büyük maliyecilerle temas ettim.

Hepsini de, muvazenesini kaybeden bu dünyaya yardım etmek hususunda âciz buldum, hepsinde de aynı soğukluğu, aynı neticesiz Hodgâmlığı gürdüm. Kütleler kendilerine hüküm eden insanlarla alâkadar olmaz gibi görünürler, ve bununla beraber bu kütleler çok ince bir hassasiyetle dünya işlerinden ve kendi vaziyetlerinin sefaletinden anlamaktadırlar. Bundan tamamiyle emin olunuz.

— İngiliz muhafazakâr partisi liderlerinden Churchill e misafir olmuştunuz; size neler söyledi? Şarlo gülerek:

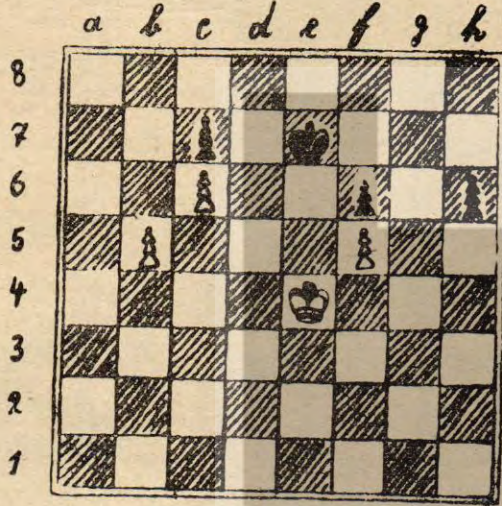
— Misafir gidilen yerin sırlarına ihanet edilemez, deye cevap verdi, fakat size şunu söyleye-

Şarlo nun en son resmi.

ASPI SATRANÇ Muallimi

(Geçen nüşadan devam)

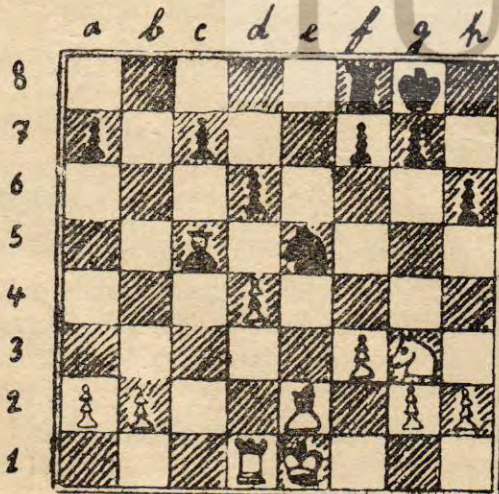

Geçerken alma: İki hane sürülmek suretiyle hasım piyadesini tecavüz eden piyadenin hasım piyadesi tarafından alınmasına denir. (V. de izzah edilmiştir.)

Feda: Kıymetli bir hamlenin icrası maksadiyle hasım tarafından taarruz edilen bir taşın mudafaa edilme-yerek alınmasına müsaade etmek yahut her hangi bir silahın bir maksat uğrunda bilerek verilmesine denir.

Tekabül: Münteha oyunlarında vezir olmağa namzet bir piyadeyi mudafaa ve mukabil tarafın bu piyade-ye taarruz maksadiyle şahların karşılıklı vaziyet almalarına denir.

Sıkıştırma matı: At ile istenen şahın civarındaki haneler kendi taşları tarafından meşgul ise buna sıkıştırma matı denir.

Şekil 2

Silah: Şah ve piyadelere gayri olan taşlara denir. Vezir ile kal'elere nazaran atlar ile tayyarelere "hafif silah" denir.

Çatal: Bir taşın aynı zamanda iki silaha birden taarruz etmesine denir. Şikil 2 deki vaziyette d4 de bulunan beyaz piyade siyahların at ve tayyaresine çatal yapmıştır.

Maamafi bu gibi hususi ahvalde taarruza ma'ruz kalan silahların her ikisi de kurtulabilir. Mesela: c5 de bulunan tayyare b4 den beyaz şahı istediği takdirde beyazlar şahı kişten kurtarmak için f1 hanesine oynanmak mecburiyetindedir. Şu halde siyahlar kazandığı hamleden istifade ederek müteakip hamlede atı da diğer bir hane-ye oynamak suretiyle taarruzdan kurtarır. Bu gibi vaziyetlerde yapılan çatalar fayda te'min etmez.

Fakat beyazların a2 de bulunan piyadesi a3 de olmuş olsaydı siyah tayyarenin b4 den kiş demesine mani' olur ve bu suretle çataldan istifade ederek iki silah-tan birisini kazanmış olurdu.

Gambi: Bir piyade fedası suretiyle vuku bulan açılmalara gambi namı verilir.

Maç: Ma'ruf oyuncular arasında nihai galebe maksadiyle oynanan partilere "Maç" denildiği gibi galip gelen tarafa da "Şampiyon" namı verilir.

XII.

Taşların yekdiğerine nazaran kıymeti

Vezir: Aynı sütunda yekdiğerleriyle irtibatı olan iki kal'eye müsavi olup bir kal'e ve bir at yahut bir at ile bir tayyare veyahut iki at veya iki tayyareye nazaran daha kuvvetlidir.

Kal'e: Bir at ile iki piyade yahut bir tayyare ile iki piyadeye müsavi olup iki at yahut iki tayyare veyahut bir at ile bir tayyareden takriben bir nefer kuvveti kadar zayıftır.

At ve tayyare: Bu iki hafif silahın kuvvetleri hemen hemen yekdiğerinin aynıdır.

Atların müteaddit haneleri tahtı-tehditte bulundurması iyti'bariyle bâzı ahvalde tayyarelere tercih edilebilir.

Maamafi münferit silahların kıymeti oyunda o an için buldukları mevzi'den iyfa edecekleri hizmete tabi'dir.

Münteha oyunlarında iki atın te'min edemediği matı iki tayyare ile te'min etmek mümkündür.

At ve tayyare silahlarından beheri üç piyade kuvvetine muadildir.

XIII.

İhtisarat

Oyunda taşların buldukları ve oynandıkları haneleri gösterebilmek için evvela rakkamla, oynanan hamleler sırası sonra taşın bulunduğu ve müteakiben oynandığı hane yazılarak her iki hane arasına bir hat çekilir. Eğer oynanan taş silahlardan birisi ise hamlenin başına bu silahın baş harfi yazılır. Piyadelerin hareketinde baş harflerin yazılmasına lüzum yoktur.

Mesela: oyunun bidayetinde e2 de bulunan bir piyadenin iki hane sürülerek e4 hanesine oynandığı I. e2-e4 tarzında gösterilir. Fakat silahlardan birisinin hareketinde mesela: g1 de bulunan bir atın f3 hanesine hareketini ifade için atın baş harfi de yazılmak suretiyle I. Ag1-f3 tarzında irae edilir.

ŞAH	: Ş	Eyi hamle	: I
VEZİR	: V	Fena hamle	: ?
KALE	: K	Kiş mat	: M
Tayyare	: T		
AT	: A		
Almak	: X		
KİŞ	: +		
Küçük rok	: O—O		
Büyük rok	: O—O—O		

Eğer bir piyade tepdil hanesine (beyazlar için 8-siyahlar için I. ci haneler) vasıl olursa vasıl olduğu hane rakkamının nihayetine tepdil edildiği silahın baş harfi yazılır.

Mesela: c7—c8V gibi ki c7 deki piyade c8 hane sine sürülerek vezir olduğunu gösterir. Keza b7 X a8A b7 deki piyade a8 deki taşı alarak at oldu demektir.

Hamlelerin gösterilmesi

BEYAZ

I. e2 — e4 şahın önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

2. f2 — f4 şah tarafında bulunan tayyarenin önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

3. e4 X d5, e4 de bulunan piyade d5 deki piyadeyi almıştır.

4. Ab1 — c3, b1 deki At c3 hanesine oynanmıştır.

5. Ag1 — f3, g1 deki At f3 hanesine oynanmıştır.

6. Şel — f2, e1 deki şah f2 hanesine çekilmiştir.

7. d2 — d4, d2 deki piyade iki hane sürülmüştür.

8. Tfl — b5 +, fl de bulunan tayyare b5 hanesine oynanarak şaha kiş demiştir.

SİYAH

1. e7 — e5 şah piyadesi iki hane sürülmüştür.
2. d7 — d5 vezirin önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

3. Vd8 X d5, vezir d5 deki piyadeyi almıştır.

4. Vd5 — e6, d5 deki vezir e6 ya oynanmıştır.

5. e5 X f4 +, e5 de bulunan piyade f4 hanesindeki piyadeyi alarak şaha kiş demiştir.

6. Tf8 — c5, + f8 de bulunan tayyare c5 hanesine gelerek şaha kiş demiştir.

7. Tc5 — b6, c5 deki tayyare b6 hanesine oynanmıştır.

8. c7 — c6, c7 deki piyade bir hane sürülmek suretiyle şahın önü kapanmıştır.

9. Kh1 — e1, h1 de bulunan kale e1 hanesine oynanmak suretiyle siyah vezire taarruz etmiştir.

XIV

Oyun Kaideleri

1— Kaideten ilk hamleyi beyazların yapması icab ettiğinden taşlar dizilmeden evvel kur'a çekilir. Beyazlar hangi tarafa isabet ederse ilk hamleyi o taraf yapar. Müteakip partide oyuncular taşları tepdil ederek beyazları alan taraf ilk hamleyi oynar. Ve bu suretle münavebeye devam edilir. Galibiyet veya mağlûbiyet taşların tepdil edilmesine bir mani' teşkil etmez.

2— Tahtanın köşelerindeki beyaz haneler oyuncuların sağ taraflarına gelecek veçhile konulur. Usulüne tevfikan konmamış ise tashih edilir.

3— Oyunculardan birisinin taşları yanlış dizdiği beşinci hamleden evvel nazarı-dikkatı celb ederse (oyunculardan birisinin talebi üzerine) oyun bozulur. Beşinci hamle oynanmış ise oyunu bozmak hakkı zayi olur.

4— Hamle kendisinde olan bir oyuncu bir taşı tutar veya dokunursa o taşı oynamak mecburiyetindedir. Eğer hasım taşlarından birisine dokunulursa o taşı (alınacak vaziyette ise) almak mecburidir. Oynanmış olan bir hamle ka'iyen geriye alınamaz.

Eğer vaziyeti bozulmuş olan bir taşın düzeltilmesi icab ederse taşa dokunmadan evvel hasma ma'lûmat verilmelidir.

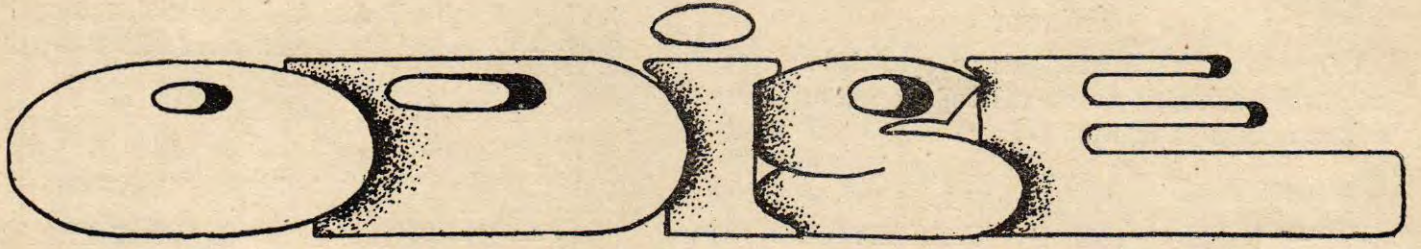
5— Oyunculardan birisi mümkün olmayan bir hamle oynarsa mukabil taraf aynı taşın doğru olarak oynanmasına müsaade eder. Eğer doğru olarak oynanacak bir hane mevcut değilse ya diğer bir taşın oynanmasına müsaade eder veyahut ceza olarak şahı oynamağa icbar ederek bu surelle rok salahiyetini kayb ettirir. Şahın yanlış oynanmasıyla bir ceza terettüb etmez.

6— Oynanan her hangi bir hamle ile hasım şahı istenmiş ve fakat her iki tarafın dikkatsizliği dolayısıyla şaha kiş

(Bitmedi)

Has Balık Yağı

Norveçyanın halis Morina balık yağının baş mahsulünü yalnız HASAN ECZA DEPOSU'nda bulursunuz. Bu balık yağı gayet nefis ve taze olup suhuletle içilir. Ve miydeye dokunmaz. Hazmı kolay olup kuvvet ve iktidara muhtaç olanlara, romatizmaya, zâfiyeti-umumiyyeye, vereme ve kansızlığa, sıraca ve kemik hastalıklarına karşı hem ilaç hem gıdadır. Deposu: HASAN ECZA DEPOSU. Kilosu 100, yarım kilosu 60 kuruştur.

Homère den

Tercüme eden: Yaşar Nabi

(Geçen nushadan devam)

başına, ucunda beygir yelesi sarkan ve üzerinde bir sorguç sallanan kalın bir miğfer yerleştirdi ve iki kuvvetli tunç mızrak aldı.

Salonun divarında eşğin yanında dışarıya açılan ve sağlam iki kanatla kapanan bir kapı vardı. Ve Ülis ilahi domuz çobanına bu kapı yanında durarak onu muhafaza etmesini emr etti, çünkü çıkılacak yalnız burası vardı. Ve o zaman Agelaos taliplere dedi ki :

— Ey dostlar, halka haber vermek ve büyük bir gürültü çıkarmak için kimse bu kapıya çıkamaz mı ? Bu adam az sonra son okunu atmış olacak.

Ve sıgırtmaç Melantiyos ona dedi ki :

— Bu mümkün değildir, ilahi Angelaos, bahçe kapısı dardır ve geçilmesi güçtür ve kuvvetli bir adam hepimizi durdurabilir. Lakin size yüksek odadan silahlar getireceğim ; Ülis le meşhur oğlunun, silahları başka yere değil oraya yerleştirmiş olduklarını zann ediyorum.

Böyle söyledikten sonra keçi çobanı Melantiyos salonun merdiveninden Ülis in yüksek odasına çıktı. Oradan, oniki kalkan, oniki mızrak ve bir o kadar tunç miğfer aldı, ve, getirmeye istiyical ederek onları taliplere verdi. Ve Ülis onların silahlandıklarını ve ellerinde uzun mızrakları salladıklarını görünce, dizleri kesildi ve kalbi kırıldı, ve işinin güçlüğünü hiss etti ve Telemak a şu sözleri söyledi :

— Telemak, işte evdeki kadınlardan biri veya Melantiyos bizi müthiş bir tehlikeye ma'ruz bırakıyor.

Ve basiretli Telemak ona cevap verdi :

— Ey baba, kabahat bendedir, ve başka hiç kimse bunun müsebbibi değildir, çünkü odanın kapısını açık braktım ve taliplerin nöbetçisi benden daha açık göz çıktı. Git, ilahi Öme, yüksek odanın kapısını kapa, ve bak bunu yapan kadınlardan birimi, yoksa tahmin ettiğim gibi Dolyos un oğlu Melantiyos mudur.

Ve, onlar böyle konuşurlarken, keçi çobanı Melantiyos silah almak için tekrar yüksek odaya çıktı ve ilahi domuz çobanı onu gördü ve derhal Ülis e yaklaşıp ona dedi ki :

— İlahi Laert oğlu, mahir Ülis, şüphelendiğimiz bu fena adam yine yüksek odaya dönüyor. Bana doğru söyle: eğer daha kuvvetli isem onu öldüreyimmi, yoksa

evinde yaptığı menfur hareketlerinin cezasını çekmesi için sanamı getireyim ?

Ve mahir Ülis ona cevap verdi :

— Şüphesiz, Telemak la ben küstah talipleri hid-detlerine rağmen durduracağız. Filotiyos la sen gidin, haini ta'kib edin, ellerini ve ayaklarını bağlayın, odaya atın, ve, çıktıktan sonra kapıları kapamadan evvel onu zincirleyin ve yüksek bir sütuna asın ki uzun zaman yaşayarak çok acı çeksin.

O böyle söyledi, ve onlar işittiler ve itaat ettiler. Ve derhal yüksek odaya çıktılar, içeri girerek odanın ucunda silahları arayan Melantiyos dan saklandılar. Eşğin iki tarafında durdular, ve sıgırtmaç Melantiyos bir elinde güzel bir miğfer, ve ötekinde kahraman Laert in gençliğinde taşıdığı ve uzun zamandan beri orada duran ve kayışlarını kurt yemiş eski geniş bir kalkan olduğu halde geri döndüğü zaman üzerine atıldılar ve onu yere yuvarlayarak inerken odada saçlarından sürüklediler. Ve Ülis in emri veçhile sağlam bir iple onun ellerini ve ayaklarını bağladılar, sonra onu zincirleyerek, tavana yakın, yüksek bir sütuna astılar. Ve domuz çobanı Öme alay ederek ona dedi ki :

— Melantiyos, şimdi haklı olarak bu yumuşak yaktta uzanıp bütün gece nöbet bekleyeceksin. Yemeklerini hazırlamak için keçilerini taliplere getirdiğin saatte Okeanos sularından çıkarken şafağı seyr edeceksin.

Ve onu, eyice bağlı olarak, orada braktılar, parlak kapıları kapadılar, ve cesurane, hakim ve mahir Ülis in yanına döndüler. Ve onlar eşik üzerinde dört kişi idiler ve salonda birçok ve cesur cengâverler vardı. Ve Jüpiter in kızı Minerv Mantor un yüzü ve sesiyle yaklaştı. Ve Ülis onu görmeye mesrur, ona dedi ki :

— Mantor, tehlikeyi bizden uzaklaştır ve sana birçok mal veren sevgili arkadaşını hatırla, çünkü sen benim yaşadımsın.

Ülis böyle söyledi ve onun hami Minerv olduğunu biliyordu. Ve talipler de salonda tehditkâr bir şekilde haykırıyorlardı, ve evvela Damastor lu Agelaos Minerv i azarladı :

— Mantor, Ülis seni taliplerle cenk etmeye ve kendisine yardımda bulunmaya ikna' etmesin. Baba ile oğlu öldürdüğümüz zaman arzumuzun yerine geleceğini dü-

şünüyorum. Onlara yardım etmeyi düşünürsen bunu başla ödeyecek ve sen de onlarla beraber öleceksin. Sizlerin hiddetinize tunçla hakim olduktan sonra senin mallarını Ülis inkilerle karıştıracağız, ve evinde ne çocuklarını, ne kızlarını, ne de muhterem karını sağ brakacağız.

O böyle söyledi ve Minerv bundan daha fazla kızdı ve hiddetli sözlerle Ülis i azarladı :

— Ülis, ilahi bir babadan doğmuş olan beyaz kollu Helen için dokuz sene trovalılarla harp ettiğin zamanlardaki kuvvet ve cesaretin kalmamış. Haşin mücadelede birçok cengâverler öldürdün ve senin tavsiyelerin sayesindedir ki Priyam ın geniş sokaklı şehri zapt edilmişti Şimdi, evine döndükten sonra bütün mallarının içinde, talipler karşısında neden cesaretin kalmıyor? Haydi aziz dostum! Benim yanımda dur; cenk ederken beni seyr et ve Mantor un düşmanların karşısında kendisine yapmış olduğu eyilikleri nasıl hatırladığını gör.

O böyle söyledi, lakin Ülis le şöhretli oğlunun cesaretlerini tecrübe etmek istediği için ona derhal zaferi bahş etmedi; ve bir kırlangıç şekline girerek, uçtu, muhteşem salonun tavanına kondu.

Lakin Agelaos, Örinomos, Amfimedon, Demoptolemos, Peizandros, ve cesur Polikos talipleri tehyic ediyorlardı. Bunlar hâlâ sağ olan ve hayatları için cenkleşenlerin en cesurlarıydı, çünkü yay ve ok ötekilerini yere sermişti. Ve Agelaos dedi ki :

— Ey dostlar, bu adam bize fazla mukavemet edemeyecek. Boş sözlerle meydan okuyarak gelen Mantor onları kapının eşiğinde yalnız braktı. Bunun için uzun mızraklarınızı hep birden fırlatınız. Haydi! Evvela altı tanesini atalım. Eğer Jüpiter Ülis i vurmamızı nasib eder ve bize bu şerefi bahş ederse o düşünce ötekilerden pek korkumuz kalmaz.

O böyle söyledi, ve hepsi emr ettiği gibi mızraklarını şiddetle fırlattılar; lakin Minerv onları boşa götürdü; biri kapının eşiğine, öteki sağlam kapıya ve öteki divara çarptı. Ve, taliplerin mızraklarından kurtulduktan sonra sabırlı ve ilahi Ülis arkadaşlarına dedi ki :

— Ey dostlar, şimdi sıra benim ve sizin. Mızraklarımızı bizi öldürerek, yaptıkları fenalıkların daha beterini yapmak isteyen taliplerin yığını üzerine atalım.

O böyle söyledi, ve hepsi keskin mızraklarını attılar, Ülis Demoptolemos a, Telemak Öriyades e, domuz çobanı Elatos a, ve sığırtmaç Peyzandros a attılar ve bunların dördü de yeri öptüler ve talipler salonun köşesine çekildiler ve galipler ileri atıldılar ve mızraklarını ölümlerin vucutlarından çektiler.

O vakit talipler yeniden uzun mızraklarını büyük bir kuvvetle attılar, lakin Minerv onları boşa götürdü; biri eşiğe, öteki kapıya ve öteki divara çarptı. Amfimedon Telemak ın elini sıyırdı ve tuncun ucu deriyi kaldırdı. Krezippos un mızrağı kalkanın üzerinden Öme nin omuzuna geldi, fakat uzun mızrak omuzun üzerinden geçti ve yere düştü. O zaman, hakim ve mahir Ülis in

etrafındakiler yeniden keskin mızraklarını taliplerin üzerine attılar ve şehirler tahrib eden Ülis Öridamas ı, Telemak Amfimedon u, domuz çobanı Polikos u ve sığırtmaç, Krezippos u göğsünden vurdu ve iftiharla ona dedi ki :

— Ey Politiersiyalı, küfürcü adam, çok fazla söylememeli ve ilahların yaptıklarına tevekkül etmeliydin, çünkü onlar en kuvvetli olanlardır. İşte kendi evinde dinirken ilahi Ülis e vurduğun darbenin ücreti.

Öküzlerin bekçisi böyle söyledi ve uzun mızrağıyla Ülis Damastoryalıyı ve Telemak bir mızrak darbesiyle karından Leyokritos u vurdu. Tunç onu delip geçti, ve o yüzü koyun yere düşerken alniyle yere çarptı.

O zaman, insanları öldüren Minerv salonun tavanındaki perdeleri salladı ve bütün talipler korktular, ve ilk baharın uzun günlerinde muhtelif renkli bir at sineği tarafından ta'ciz edilen öküzler gibi salonda dağıldılar. Dağlardan inen iğri gaga ve tırnaklı akbabalar korkan kuşları ovidan bulutlara doğru nasıl ta'kib ederler ve kaçarak kurtulmadan evvel onları öldürerek çiftçileri sevindirirlerse, Ülis ve arkadaşları da taliplerin üstüne öyle hucum ediyorlar ve her taraflarına darbeler indiriyorlardı; ve şiddetli bir inleme ve darbe gürültüsü yükseliyor, ve yerde kan çağlayordu.

Ve Leyodes ileri atıldı ve Ülis in dizlerine sarılarak şöyle yalvardı :

— Sana yalvarırım, Ülis! Dinle, bana merhamet et! Sana yemin ederim ki evinde asla kadınlara hakaret amiz bir söz söylemedim ve hiç bir fena harekette bulunmadım, ve böyle bir şey yapmak istedikleri zaman öteki taliplere mani' oluyordum; lakin onlar bana itaat etmiyorlar ve şiddetli hareketlerden geri durmıyorlardı. Bunun içindir ki çılgınlıklarının cezasını çekerek kötü bir akibete uğradılar. Lakin hiç bir şey yapmamış olan ben, onların kurbancısı, onlar gibi ölecekmiyim? Böylece istikbalde iyi hareketler mükâfatsız kalacak!

Ve, muzlim bir bakışla bakarak basiretli Ülis ona cevap verdi :

— Söylediğin gibi onların kurbancısı oldu isen benim vatana avdetimin hiç bir zaman kabil olmamasını daima temenni etmedinmi? Sevgili karımı arzu etmedin ve ondan çocukların olmasını istemedinmi? Bunun içindir ki feci' ölümden kurtulamayacaksın!

Böyle söyleyerek, yerden gürbüz eliyle öldürülen Agelaos un düşürdüğü kılıcı aldı ve Liyodes i boynunun ortasından vurdu, ve, beriki daha sözü bitmeden kafası tozların içinde yuvarlandı.

Ve şarkıcı Femiyos kara oktan kurtuldu, çünkü taliplerin içinde hızlı sesle şarkı söyleyordu. Ve kapının yanında ayakta duruyor, tannan kitarasını elinde tutuyordu. Ve zihnen evden dışarı çıkarak bahçede Laert le Ülis in bir çok sığır butları yaktıkları büyük Jüpiter in ma'bedi yanında oturmak veya ayaklarına kapanarak Ülis e yalvarmak arasında tereddüd ediyordu. Ve Ülis in

ayaklarını öpmek fikri ona müreccah göründü. Bu sebepten içi boş kitarasını yere braktı, ve Ülis in üzerine koşarak, dizlerine kapandı ve şöyle yalvardı :

— Sana yalvarıyorum, Ülis! Dinle, ve bana merhamet et! İlahları ve insanları terennüm eden bir şarkıcıyı öldürürsen sonra çok azap çekeceksin. Ben kendi kendime tahsil ettim ve bir ilah bütün şarkıları bana ilham etti. Seni de bir İlah gibi terennüm edeceğim, bunun için, beni boğazlama. Sevgili oğlun Telemak taliplere yemekten sonraları şarkı söylemek için evine ne ihtiyarım ne de bir ihtiyaç neticesi olarak gelmiş olmadığımı sana anlatsın. Kalabalık ve benden kuvvetli oldukları için buraya beni zorla sürüklediler.

O böyle söyledi ve Telemak onu işitti, ve, derhal babasına yaklaşarak, ona dedi ki :

— Dur; bir ma'sumu öldürme. Ve eğer Filotiyos veya domuz çobanı onu öldürmediyse ve yahut salonda hücum ederken sana tesadüf etmedi ise çocukluğumdan beri bana bakmış olan Medon u da kurtaracağız.

O böyle söyledi ve basiretli Medon işitti. Korkarak ve kara oktan kaçarak koltuğunun altına gizlenmiş ve taze soyulmuş bir öküz derisine sarınmıştı. Derhal, ayağa kalktı; ve, öküzün derisini yere atarak, ve Telemak a doğru atılarak onun ayaklarına kapandı ve yalvardı :

— Ey dostum, ben daha buradayım. Dur! Babana söyle ki zayıf vucudumu kuvvetli ve sivri tunç altında mahv etmesin, çünkü evin mallarını gasb eden ve ahmaklar gibi seni hakir gören taliplere karşı hâlâ hiddeti geçmemiştir.

Ve hakim Ülis tebessümle ona cevap verdi :

— Mademki Telemak seni kurtardı, korkma, ve fenaalık yerine eyilik yapmanın müreccah olduğunu bil ve herkese bunu anlat. Lakin sen ve meşhur şarkıcı, buradan çıkınız ve bu kital sahnesinden uzakta, bahçede oturunuz, ben de burada yapılması lazım gelen şeyleri ikmal edeyim.

O böyle söyledi, ve ikisi de evden çıktılar ve büyük Jüpiter in ma'bedi yanında oturarak etrafa bakındılar ve yeni bir kitale muntazır oldular.

O zaman, Ülis talipler arasında oktan kurtulmuş ve sağ kalmış kimse mevcut olup olmadığını anlamak için bütün salonu tetkik etti. Lakin hepsini derin denizin köpüklü sahilinde balıkçıların çektikleri ağlar içindeki balıklar gibi kan ve toz içinde yere serilmiş olarak gördü. Bütün balıklar deniz suyuna hasret çekerek kumlar üzerine serilirler ve güneş onların ruhlarını alır. Talipler de böylece biri biri üzerine yığılmışlardı. Ve basiretli Ülis Telemak a dedi ki :

— Telemak, acele et, söylemek istediğimi söylemem için sütnine Örikle yi çağır.

O böyle söyledi ve Telemak sevgili babasına itaat etti ve kapıyı açarak, sütnine Örikle yi çağırıldı :

— Gel, ey çok eski zamanda doğmuş ihtiyar ka-

dın, evimizde hizmetçilere nezaret eden sen, çabuk gel. Babam bir şey söylemek için seni çağırıyor.

O böyle söyledi, ve sözleri boşa gitmedi. Örikle evin kapılarını açtı ve önden giden Telemak ı ta'kıpte istiycaal etti. Ve gece çiftlik bahçesinde bir öküzü yedikten sonra göğsü ve çenesi kanlı ve müthiş bir tavırla dışarı çıkan bir arslan gibi cesetlerin ortasında kan ve toza bulanmış Ülis i gördü. Böylece Ülis in elleri ve ayakları kirliydi. Ve Örikle bu cesetleri ve bu kan sellerini görünce sevinçten haykırmaya başladı, çünkü büyük bir işin başarılı olduğunu görmüştü. Lakin Ülis onu durdurdu ve ona şöyle söyledi :

— İhtiyar kadın, içinden sevin ve bağırma. Ölülerini tahkîr etmek caiz değildir. İlahlar ve yaptıkları fena hareketler onların ölümlerine sebep oldu. Onlar yer yüzündeki adamlar içinde, eyi veya kötü, kendilerine yaklaşanların hiç birini saymayordular. Bunun içindir ki şiddetli hareketleri yüzünden çirkin bir akîbete uğradılar. Lakin, haydi! Bu evde oturan kadınlar içinde bana hakaret edenleri ve etmeyenleri bana bildir.

Ve sevgili sütnine Örikle ona cevap verdi :

— Oğlum, sana hakikatı söyleyeceğim. Evinde kendilerine iş görmeği, yün bükmeği ve hizmet etmeyi öğrettiğiniz elli kadar kadın var. Bunların içinden on ikisi edepsizlik ettiler. Onlar bana ve hattâ Penelop a bile hürmet etmezler. Az müddet evvel henüz bir çocuk olan Telemak a gelince annesi onun kadınlara emr etmesine asla müsaade etmedi. Lakin ben muhteşem yüksek odaya çıkıp kendisine bir ilahın uyku gönderdiği Penelop a her şeyi söyleyeceğim.

Ve basiretli Ülis ona cevap verdi :

— Onu daha uyandırma. Kadınlara ve evvela fena hareketler yapmış olanlara emr et, buraya gelsinler.

O böyle söyledi ve ihtiyar kadın kadınları haberdar etmek ve onları gelmeye icbar etmek için salondan dışarı çıktı. Ve Ülis Telemak, domuz çobanı ve sığırtmacı yanına çağırıldıktan sonra onlara şöyle söyledi :

— Cesetleri taşımaya başlayın ve kadınlara emirler verin. Sonra sünger ve suyla koltukları ve masaları temizleyin. Salonda her şeyi düzelttikten sonra kadınları evden dışarı çıkararak kubbe ile bahçe divarı arasında. hepsi ruhlarını teslim edinceye ve gizli gizli taliplere kendilerini vererek gizli gizli tattıkları Venüs ü unutuncaya kadar kadınlara uzun keskin kılıçlarımızla vurunuz.

O böyle söyledi ve bütün kadınlar acınacak bir şekilde inleyerek ve göz yaşları dökerek geldiler. Evvela birbirlerine yardım ederek cesetleri götürdüler ve bahçe kapısı yanına braktılar. Ve Ülis onlara emr ediyor, onları tazyik ediyor ve itaata icbar ediyordu. Sonra kadınlar güzel koltukları ve masaları su ve süngerle temizlediler. Ve Telemak, domuz çobanı ve sığırtmacı süpürgelerle salonun zeminini temizleyolar, ve hizmetçi

(Bitmedi)

Yazan : Andre Gide

Terceme eden : Burhan Ümit

Matbaacılık ve neşriyat Türk anonim Şirketi. Sahifa: 224.

“Jak Rivye, Laporte étroite = Dar kapı” için şunları söylüyor:

“Dar kapı, Andre Gide in en az hakim olduğu eserlerden biridir. Denilebilir ki kitabı gayriihtiyari yazmıştır. Hattâ o kadar ki bu kitap ona isyan etmiş, onu mecbur etmiş ve istemediği şekilde bu kitabı meydana çıkarmıştır.

Filhakika, Andre Gide in bu kitabı, ilk zamanlarda eserin planını hazırladığı vakit düşündüğünden daha başka bir şekilde meydana gelmişti. O, Dar kapı ile feragatin yüksek bir numunesini meydana getirecek değil, fakat onun bir karikatürünü yapacaktı. Bununla beraber çok kereler olduğu gibi mevzuun içine kendisini bıraktığı vakit, ona hiç bir suretle hükmedememiş, mevzu’ onu sürüklemiş ve düşündüğü şekilden dışarı çıkararak yapmak istediği karikatür, hakikî ıztırabın eseri olmuştur.

Fransız edebiyatında Andre Gide in eserleri bir nevi’ deruni hayatın itirafatı gibidir. Bununla beraber Andre Gide in eserlerinden fikirlerine intikal etmek daima müşkül bir iş olmuştur. Çünkü bir kitabı ile kendisi hakkında hüküm vermek istenirken ikinci bir kitabı ile bu fikrin tamamıyla zıddını ifade ediyor. Mesela:

L’Immoraliste - Ahlâksız ile La porte étroite - Dar kapı da olduğu gibi. Netekim bizzat kendisi de : “içimde, der, en zıt iki fikir birden inkişaf etmektedir.”

Andre Gide eserlerini yazmaya başladığı vakit Fransız edebiyatına senbolistler hakimdi. Onun için Fransız edebiyatını açık havaya götürmek ihtiyacını duydu. Ve eserlerini bu suretle meydana getirdi. Bu eserlerin içinde, en enteresanı Kalpazanlar dır ki bu kitap hem roman hem romanın romanıdır. Fakat en yükseldiği janr essey ve tenkitleridir. Dostoyevski hakkında yazdığı kitap bu itibarla şayanı - hayret derecede mühimdir. Gençliğinin en çok sevdiği adamları nasıl Oskar Vayt ile Niçe idi ise kemal yaşında da Dostoyevski olmuştur. (1)

Burhan Ümit bey tarafından en iyi bir muvaffakiyetle terceme edilen Dar kapı Andre Gide in otuz sene evvel yazdığı bir eserdir. Mütercim tarafından kitabın bandına yazılmış olan şu satırları okuyoruz:

(1) Andre Billiye.

“Bu roman hassas ve mütefekkir bir kadın ruhunda aşk ile aşkı-ilahinin mücadelesini ve dünyayı inkâr edenin ademe nasıl betbaht ve perişan olarak gittiğini göstermektedir.

Kari’! Bu kitabı oku. O zaman anlayacaksın ki en büyük hikmet ölmeden evvel ölmek değil, hayatı yaşamaya layık bir hale getirmektir.”

Filhakika Dar kapı ürkek iki ruhun saadeti elde edememekten mütevellit bir iktidarsızlıkla yaptıkları romanıdır: Beceriksizdirler, kendilerini kullanmasını bilmezler; o kadar ki saadeti ancak birbirlerinden uzak oldukları zaman hiss edebiliyorlar. Yanyana geldikleri vakit esrarengiz bir imkânsızlık aralarında kayıyor; içlerinin en derin bir noktasından gelen kuvvet onları ayırıyor...

Bu romanın ekser sahifeleri çok güzeldir. Alisa nın Jerom a gönderdiği şu mektup kadar hatıralarımızı ihata edebilmek kudretini gösteren satırlar her halde çok az olsa gerek :

“Hain!.. İtalya da hep seninle beraber değilmiydin, diyordu, bir gün senden ayrılmamıştım. Artık bir müddet seni takib edemeyeceğim. İşte şimdi hakikî iftirak başladı.

Seni bir sene sonra Havr da yahut Fongösmar da tasavvur ediyorum. Bir sene!.. Geçmiş günleri saymayorum. Yalnız gelecek olan ve yavaş yavaş yaklaşan bu noktayı tespit ediyorum. Bahçenin nihayetinde, dibinde kasımpatlarının muhafaza ettikleri alçak divarı hatırlıyor musun? Jülyet le sen bu divarın üstünde korkmadan yürürdünüz. Benim ilk adımlarda başım dönerdi. Ve aşağıdan sen bağırırdın :

— Ayaklarına bakma canım. Doğru yürü. Daima ilerle. İleriye bak.”

Sonra dayanamayarak divarın öbür ucuna tırmanır ve beni beklerdin. O zaman titremez ve başımın döndüğünü hiss etmezdim. Yalnız sana bakar ve senin açık kollarına doğru koşardım.

Jerom sana itimadım kalmasa ne olurdu? »

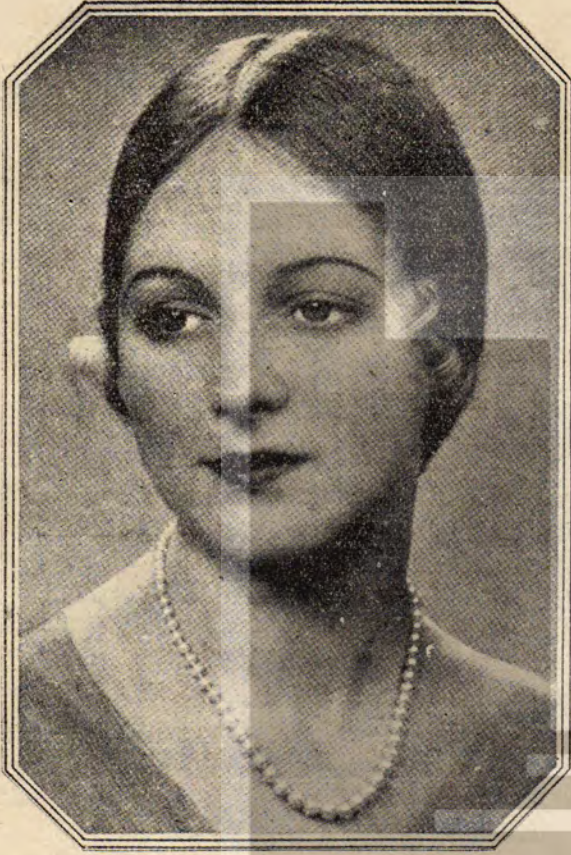
Bu kitabı tıpkı romanın kahramanı Alisa gibi, bir bahçe sedirine oturarak, göz yaşı ile, aşk ile, son baharın hüznü içinde okumalısınız !

Kenan Hulusi

Sıhhat ve Güzellik

CİLDİ BEYAZLATMAK İÇİN

SU

DA'VET ve balo mevsimi yaklaştıkça bâzılarımızı bir telaş alır. Yaz bidayetinde güneşte yanıp esmerleşmek için gösterdiğimiz tehâlik şimdi de beyazlanmak hususunda baş gösterir. Aman şu yanıklardan kurtulup eski halimize avdet edelim diye ev ilaçları yapar, müstahzarat alır, güzellik müesseselerine koşarız. Yaz halini kendilerine pek yakıştırıp idamesini isteyen akalliyet de yok değildir ha. Bunlara yüz, kol, ve omuzlarını muntazaman halis zeytin yağıyla oğmağı tavsiye ederiz. Bu suretle cildin yanık renginin uzun müddet muhafazası hattâ te'mini mümkündür. Beyazlanmak isteyenler için en iyi tavsiye muntazaman tatlı badem yağı ile masaj yapmak, asilbent ruhu katılmış su ile yıkanmak, sık sık kepek suyunu arzu edilen yerlere sürerek kurmağa terk etmek, daima yüzleri için kullandıkları kremin içine bir tutam kâfuri katmaktır.

Son zamanlarda muhtelif gıdaların faide ve zararları hakkında uzun uzadıya yazılıp çizilmiş, ıspanağın vitamini, sütün proteini vs. meth edilmiş olduğu halde hayati bir ihtiyaç tatmin eden şu garip sucağızdan nâdiren bahs edilir. O da şöylece, sudan bir şey gibi. Susamak keyfiyeti yalnız hararetin tahriş ettiği boğazın ıslanmak ihtiyacından ibaret âdeta bünyemizin bir iykaz çingırağıdır. Suyun azlığı veya yokluğu hazmı, kan cereyanını durdurur, indifaatın eksilmesiyle kanın zehirlenmesine, nihayet ölüme sebep olur. Harareti söndürmek için her milletin kendine mahsus meşrubatı vardır. Haylı uzayan bu mütenevvi' liste içinde suyun en iyi ve tabii içki olduğunu unuttur gibi olduğumuz da vardır. Terli iken su içmekten sakınmak hususunda çocukluğumuzdan beri telakkî ettiğimiz tenbihat yanlış olmamakla beraber terlemekten mutehassıl su sarfiyatını telafi için vücudumuzun yeniden su içmeğe ihtiyacı olduğunu da unutmamak lazımdır. Zaiflanmak için su içmemek perhizlerin en zararlı şeklidir. Vakıa su, içilmesi akibinde bir ağırlık ve şişkinlik yapar ve hemen tartılsa vezinde fazlalık gösterirse de netice itibariyle akşama kadar bir günde su, meyve ve sebze vasıtasıyla vücudumuza ithal ettiğimiz suyun vereceği semen iki kaşık tereyağının te'min ettiğinden elbet dun olacaktır. Şerbet likör ve sairenin havi olduğu şeker yüzünden fazla yağ hasıl etmesi mümkün ise de saf su için bu varit değildir. Suyun taze ve temiz olmasına dikkat edilmek şartıyla insanın canı istediği kadar içilmesinde hiç bir zarar tasavvur edilemez. Zaten bir çok şeyde olduğu gibi bunda da iştiha âdeta bir delil vazifesini görür.

Ev Kadını

Su geçmez bir cila: 250 gram gom a lak - çivilerde bulunur - alarak bir litre adi ispirotoda eritmeli. Şişe güneşe konursa daha çabuk erir, fakat sakın ateşe yaklaştırmamalı. Çalkalayıp içine batırılacak bir fanila parçasıyla arzu edilen eşyayı cilalamalı. Cila düz düz sürülecek, oğulmayacaktır. Kuruduğu zaman ayna gibi bir parlaklık arz eder. Uzun müddet muhafazası mümkündür. İyicabında sabunlu bez ile silinmeğe de dayanır. Fazla kaygan olduğundan döşeme ve parkeler için tavsiye edilmez.

Tahta ve lake tepsileri temizlemek: Evvela sabunlu ılık su ile yıkayıp eyice kuruttuktan sonra müsavi miktarda bezir ve nefit yağlarını karıştırarak bolca sürmeli ve tahta eyice içtikten sonra gayet yumuşak bir fanila parçası ile nğmalı. En sonra her hangi bir eşya kremi ile parlatmalı.

İnce kumaşları sarıya boyamak: Müsavi miktarda safran tozu ve talk alarak hepsi bir renk olunca ya kadar karıştırmalı. Boyanacak elbiseyi bu toz ile beraber bir kutuya koyarak güzelce kutuyu sallamalı. Arzu edilen renk elde edilince kumaşı çıkarıp silkelemekten başka bir şey kalmaz.

Bulaşık sabunundan tasarruf etmek için. Yüz dirhem beyaz sabunu rendeleyip bir okka kaynar suda eritmeli. İki çorba kaşığı boraks ilave ederek kutulara

boşaltıp soğutmalı. Pelte gibi donacak olan sabundan bulaşık suyuna bir kaşık atarak yumurta teli veya çatal ile vurmak suretiyle gayet güzel köpüklü bir su istihsal edilir ve sabunun sıcak su ve bulaşık bezi ile temasından eriyip ziyan olmasına mahal kalmaz.

Soğan soyarken gözler yaşarmamak için. Soğanları evvela oldukları gibi kaynar suya, sonra da soğuk suya atmalı. Hiç zahmet vermeden soyulur.

Kola yerini tutmak için. Evde pişen makarna, patates, pirinç sularından hangisi olsa kolalanacak şeyi içine batırarak ütölemek mümkündür. Suyun içine bir çay kaşığı boraks atılırsa çamaşır parlak olur ve yeni gibi durur.

Eski tüyleri tazelemek için. Yıpranmış tüyleri kaynar suyun buharına tutarak eyice ıslattıktan sonra bir makas veya bıçak tersiyle sıvayarak kıvrımalı, iyicabında ateşe atılacak bir tutam tuzun tütsüsüne tutmalıdır.

Eski fırçaları yenilemek için. Bunların kıllarını amonyaka batırarak on dakika bırakıp gölgede kurutmak suretiyle hem temizlemek hem de kılların sertliğini iade etmek mümkündür.

Lame ıskarpınleri temizlemek için. Üstübeçe batırılmış bir fanila parçasıyla eyice silmek kâfidir.

Hem yemek... Hem aç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklarıyla zayıflığa karşı en kuvvetli ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır. Salatada, mayonezde, yemeklerde, hattâ pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musaddaktır. Fiatlarda yeni ve çok mühim tenzilât yapılmıştır.

Yeni

1— Bu model bilhassa fazla zaif vucutları dolgun göstermek için resm edilmiştir. Beldeki büzgüler ve omuz parçasının şekli bu gayeyi t \acute{e} min eder.

2— Bu modelin \acute{o} nden kavuşma şal şeklinde hayli san'atlı bir biçimi vardır. \acute{O} nden

arkaya doğru atılan şal ayrıdır.

3. 4— Bu iki model eski moda taklitle-
rinin en yeni şeklini kollarında göstermek-
tedir.

5— Yakanın bağlanışı ve önün kavuşma
tarzı bu modele pek hususi bir hal veriyor.

Modeller

6. 7. 8.— Bu üç modelin her biri zarafet hususunda bir şaheser sayılabilir.

9— Kürk yakalı tayör. Etekteki çapraz hatlar çok yenidir.

10— Sadelik içinde güzel bir manto. Kürk yakanın enseye gelen kısmı bedene bi-tiştirilmezse daha iyi *drape* edilebilir.

Bluz Kalıbımız

BU sade ve zarif bluzu yapmak için 90 santim eninde kumaştan 2,25 metre lazımdır. Kumaşı iki kat olarak masaya yayıp şekil (1) de gösterildiği üzere kalıpları üstüne yerleştirip iğneleyerek biçmeli. Arka, ön ve kol kalıplarından ikişer kat olarak kesilenler kifayet ederse de yaka parçasının altını da astarlamak için bundan iki kat olarak ayrı ayrı iki tane çıkarmak lazımdır. Biçilen muhtelif parçaların nasıl toplanacağı şekil (2) de gösterilmiştir. Ön parçaların omuzlarına yarım santim eninde üçer pli veya gayet hafif yedirilmiş büzgü yapmak lazımdır. Omuz dikişini bitirdikten sonra kolu bedene takarak ütüledikten sonra yan ve kol dikişini bir çırpıda boydan boya dikmeli, dikişleri ütü ile açıp etraflarını oyulgaladıktan sonra etek kısmını bastırarak içinden lastik geçirmelidir. Kolu dikerken kırpık işaretleler arasındaki bolluğu yedirerek dirsek yerini işaret etmeğe dikkat etmeli, yakayı iki kat olarak makinaya verip, çevirip ütüledikten sonra ortasını enseye iliştip yukardan aşağıya doğru bluz boyun açıklığını yakanın iki katı içine alarak muntazamca dikmeli, ütüleyerek ayrıca ya-

pılan kravattı yerine tespit etmelidir. Kolun dirsek ile bilek arasındaki yırtmacını makina ile dikerek ütü ile bastırdıktan sonra kenarını biye ile çevirmeli veya iç taraftan dört parmak kadar astarlamalıdır. İkişer ilik açarak aralarından kalın ibrişimle tutturulmuş düğmeler geçirmekle bluz tamam olmuş demektir. Kravat ile kol içi astarının bluz kumaşına ma'kûs bir renkten yapılması hoş olur.

Şekil 2

KENAR

Şekil 1

Stihat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos

Diş Mâcunudur !

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avrupada da şöhet almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi Kuruşa satılır.

Oğlu İçin

(16 ncı sahifeden devam)

O gece Ahmet Sedat Bey geç yatmış ve belki daldıktan az bir zaman sonra tekrar uyanmıştı. Pencereden bakınca, oğlunun atelye haline koyduğu deniz kenarındaki küçük kkte hâlâ ışık olduğunu gördü. Saate baktı: t. Cemil in gittikçe zayıflayan yüzünü ve sararan benzini düşünerek, artık bu kadar fazla çalışmasına mani' olmak luzumunu hiss etti. Zaten Cemil eserinin hemen tamamen ikmal edilmiş bulunduğunu sylemeyormu idi! Paris de açılacak sergi komisyonu ise gönderilecek eserlerin kabul için daha iki ay müddet iylan ettiğine göre, bu istiyical, bu mecnunane çalışmak tamamiyle mnasızdı. Sedat Bey robdşambırını giydi. Oğlunun bulunduğu küçük kkte kadar giderek onu alıp getirmeğe karar vermişti. Lakin içeri girmeyecek, dışardan, bahçeden seslenecekti. Çünkü tablo bitmeden kimseye bunu göstermemekte Cemil ısrar ve inad ediyor, bu karardan babasını bile istisna etmeyordu.

Dışarda çok güzel ve sıcak bir yaz gecesi vardı. Kumları ıtırdatmaktan âdeta çekinen hatvelerle, Sedat Bey kkte doğru yürüdü. Işık görünen pencerelerden birinin camına vurarak seslenecekti. Birden içerden hıçkırıklar, boğuk ve acı hıçkırıklar duydu. Buna rağmen içeri girmeğe, oğlunun o kadar gizlediği levhanın bulunduğu yere girmeğe cesaret etmedi ve cama vurdu:

— Cemil, ne var Cemil?

Bir dakıka içerden hiç bir cevap gelmedi.

— Cemil, niçin ağlayorsun?

Belki bir dakıka Cemil cevap vermedi. Fakat içerde hareket eden ve sonra düşen, yığılan bir cismin çıkardığı sesleri, Sedat Bey duydu. Tekrar seslendi:

— Cemil!

— Anahtarını bulamadım, baba. Kapıyı kırıp girin!

Narin ve ahşap kkn kapısını Sedat Bey çarçabuk kırdı, ve içeri girince oğlunu sedirin üzerine yığılmış buldu. Ona koştu:

— Söyle, ne oldu Cemil?

Delikanlı, yastıkların arasına gömülmüş başını sesin geldiği tarafa kaldırdı. Gz yaşlariyle bütün yüzü ıslanmıştı: — Gözlerim artık grmeyor, baba! deye inledi.

— Ne diyorsun, Cemil?

— Evet, baba, hemen bir seneden beri gözlerimde karartılar, dumanlar hiss ediyordum. Paris

den gelirken zaten doktora gitmiştim. «Hiç alışmamalısın. A'zami, günde yarım saat çalışmana muvafakat edebilirim.» demişti.

— Halbuki sen aylardan beri günde on üç on dört saat çalıştın!

— Ne yapaydım, baba! Düşünsene, senin oğlunum: sen bu kadar büyükken ben hiç bir şey olmamağa nasıl razı olabilirdim! Hiç olmazsa bir eser, tek bir eser verdikten sonra kr olmağa razıydım! Ve bunun için de her şeyi senden gizleyerek bir çılgın gibi çalıştım. Dn bitti, fakat bütün gece sabaha kadar çalışmıştım. Pencerelerden günün ışıkları gelirken, gözlerim kararmağa, başım dnmeğe başladı. Saatlerce bu sedirin üstünde yattım, baygınlığa benzeyen bir uyku ile uyudum. Uyandığım zaman kendimi daha iyi hiss ettim. Fakat gözlerimin artık mahv olduğunu, onları mutlaka kayb edeceğimi biliyordum. Onun için bu akşam erkenden senden ayrılıp buraya geldim. Gözlerimin bütün dikkatiyle, onlar beyhude ve feci' bir şey haline inkab etmeden eserimi görmek, eserime veda' etmek istedim. Bilmeyorum ne kadar vakit baktım. Sonra birden gözlerim dumanla, karartılarla doldu, başım döndü, döndü. O zaman gözlerimi sımsıkı kapadım. Sanki tekrar açtığım zaman her şeyi görecektim. Başımın o müthiş dönmesi geçince göz kapaklarımı kaldırdım. Fakat hiç bir şey göremedim, gremeyorum, baba!

Kr, oğlu bir kr olmuştu! Heykel gibi hareketsiz ve l gibi sarı, Ahmet Sedat bey onu dinliyordu. Cemil elini karşı tarafa uzatarak bağırdı:

— Bak, baba, yaptığım resme bak! Ben ona gözlerimi feda ettim. Söyle, bu fedakrlığa değer mi, baba?

Sedat Bey ancak o zaman gözlerini oğlundan ayırarak karşıya baktı. Bütün dıvarı kaplayan büyük bir tablo idi. Engin bir deniz üzerinde güneş yükseliyor, ve karşıdan dört tane peri kızı, ayakları kk dalgalara hemen erişmeksizin, yavaş yavaş yükselen güneşe doğru ilerleyordu. Oğlu sendeleye sendeleye yanına gelmişti. Müthiş ve hudutsuz bir korku içinde babasına sordu:

— Nasıl buldun, baba?

Aleladeden dun bir eserdi. Fakat gözlerini bu eser ğrunda feda etmiş olan oğluna karşı Ahmet Sedat yalan söylemek mecburiyetinde bulunuyordu.

— Fevkelade bir eser vucuda getirmişsin. Se-

ni tekrik ederim, dedi. Ve zavallı çocuğunu bağ-
rına basarak alından öptü.

* * *

KANDİLLİ deki yalının, hırçın suların gelip ge-
lip hemen camlarına kadar ıslattıkları geniş
bir odasında oturmuşlardı. Kapalı bir gök yüzünün
altında Boğazın mavi suları koyu kurşuni bir renk
almıştı. Gözleri müebbeden kapanalı, Cemil hemen
daima bu denizle bir hizadaki odada oturuyor, he-
men daima suların bu musikisini dinliyordu. Ve
ebediyen kapanmış gözlerinin içinde tabiatın, gökle-
rin, dağların, denizlerin ve şehirlerin binbir renk-
lerini görür gibi oluyordu. Fakat bugün denizin
musikisini dinlemeyordu. Çünkü odayı dolduran
başka bir ses, her musikiden daha leziz ve nefis
bir ses, şan ve şöretin, zaferin sesi vardı. Babası
masanın üzerine yığılmış gazeteleri okuyordu ve bu
gazetelerin hepsi aynı hararetle heyecanla ser-
ginin en dikkate şayan eserlerinden biri olmak
üzere onun (Tulû selamlayan periler) isimli
tablosunu zikr ediyor, anlatıyorlardı. Bütün Paris
gazeteleri gelmişti, ve belki iki saatten beri ba-
bası bunları ağır ağır okumuştı. Kôr hiç bir şey
söylemeden, lakin babasının sesiyle tek mil kederle-
rinden sanki yavaş yavaş soyunup yıkanarak dinle-
mişti. Ve bütün du dinlediği sözler, istikbalin tek-
mil hazin ve elim senelerine tahammül için ıycab
eden metaneti de yavaş yavaş kendisine veriyor,
sanki kudreti bütün hayatı müddetince yetecek bir
kan damarlarına giriyor, vücuduna yayılıyordu. Ser-
giye gitmeğe cesaret etmemiş, muvaffakiyet müjde-
sini İstanbul da beklemişti. Ve üç gündür telefon-
larla ve telgraflarla tebrikler yağıyor, ve bütün
tafsilatı veren ilk Paris gazeteleri de işte gelmiş
bulunuyordu.

Gazetelerin okunması bitince, Cemil :

— Baba, beni yalnız brak, olurmu ? dedi.

— Peki, oğlum.

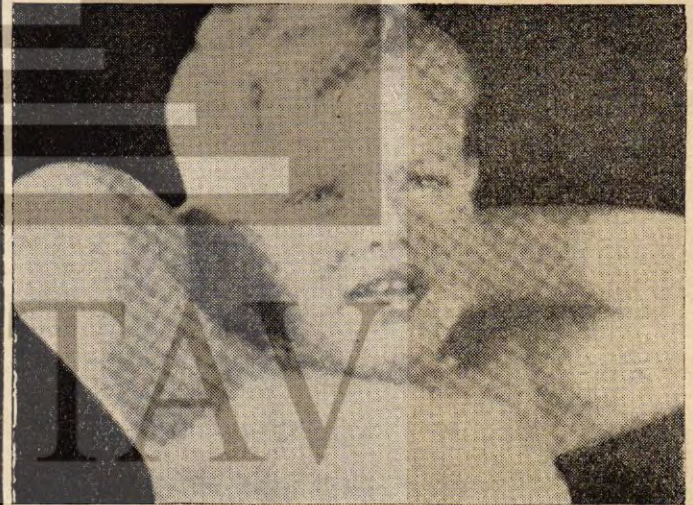
Ve sonra, bir anne gibi sordu :

— Uyumak mı isteyorsun ?

— Evet, baba.

Ahmet Sedat Bey kalktı, yavaşca uzaklaştı.
Fakat kapının önünde bir müddet kalarak oğluna
uzun uzun baktı. Cemil başını oturduğu koltuğa
dayamıştı. Uyuyormu idi, bunu Ahmet Sedat kesti-
remedi. Lakin mutlak bir sükün ve huzura erişmiş,

bütün endişe ve ıztıraplarını artık kayb etmişti. Göz
kapakları inik uyuyor gibi görünen oğlunun solgun
yüzünde, Ahmet Sedat ebediyete geçtiğinden emin
bulunan san'atkârın ilahi sükununu ve vekarını gör-
dü. Sonra, bir gölge gibi dışarı çıktı. Fedakârlığı
boşuna gitmemişti. Ve oğlunun yaptığı ve yapabil-
mek için gözlerinin bütün ışığını verdiği zavallı re-
sim yerine çılgın bir humma içinde gece gündüz
çalışıp vücuda getirdiği, sonra onun imzasını ata-
rak gönderdiği aynı mevzu'lu tablo, işte Cemil e
ölümüne kadar sürecek bir saadet ve belki asırlarca
devam edecek bir isim te'min etmişti. Bütün gazete-
ler: «Tanınmış bir Türk ressamının oğlu olan Cemil,
ilk ve heyhat ki son tablosu ile babasının koca bir
ömrün gayretine ve muvaffakiyetlerine rağmen eri-
şemediği bir dereceye erişti.» demiyorlarmı idi? Ve
Ahmet Sedat, yirmi beş yaşında gözlerini kayb eden
oğlunun karşısında babalık sevgisinden başka her
histen o kadar ayrılmış ve uzaklaşmıştı ki, şimdiye
kadar vücuda getirmiş olduğu eserlerin en güzelini
oğlu için feda etmekten hiç bir keder, hiç bir eza
duymadı; kendi hakkı olan bütün bu şeref ve şö-
reti hiç kıskanmadı.

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez misiniz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan
her insan için hayat, sıhhat ve kuvvettir.
Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs
hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOK-
TORLAR tasdik edrler.

İlancılık ve İlanlar

(55 inci sahifeden devam)

şüphesiz çok ehemmiyetlidir, fakat sürümünü te'mine hizmetleri pek azdır; çünkü müşteri bir malı satın almak için yalnız yerli olduğunu bilmek ve satıldığı yeri öğrenmek kâfi gelmez: kullanılan propaganda vasıtası bundan ibaret kaldıkça pazarlarımızı mümasil yabancı malların

istiyasından

kurtarmak

mümkün ol-

maz. Müşteri

her şeyden

evvel alacağı

malın, ihtiya-

ciyine, ke-

sesine, gus-

tosuna ve

son] moda-

ya en uy-

gun mal ol-

duğuna ka-

naat getir-

mek ister.

İşte ilanın

vazifesi

müşteride

bu kanaati

yaratmaktır.

Bunun için

ilan müşte-

riyi arayıp

bulmalı, â-

detâ gözüne

batarcasına

dikkatini,

tahassüsünü

çekmeli,

kendisini o-

kutmalı, sür-

ümünü

propaganda

ettiği malın

bütün mezi-

yetlerini ta-

nıtmalı, hem de tam müşterinin istediği hassa-

lara malik olduğuna ikna' etmelidir.

Dıvar ilanları, plakartlar en ziyade - Türkiyenin değil - İstanbul'un ve bir iki büyük şehrimizin bir dereceye kadar aşınası olduğu ilancılık eserleridir. Fakat bunların geniş mik-

yasta yaygın olması yerli mallar için değildir.

Bâzı ecnebi firmalara ait mallar ve hususiyle

sinema filmleri ilan yapıştırmaya mahsus dı-

varlarda her gün yeni yeni plakartlarla ilan

edilmektedir. Yine hep revaçlı işlemleriyle pa-

ramızı harice akıtan bu ticaretlerin ilanları-

dır ki yevmi gazetelerimizin en iyinalı sütun-

larını dol-

durmakta-

dır. Yerli

mallar i-

lanlarının

gerek dıvar-

larda ve ge-

rek gazete

sütunların-

da işgal et-

tiği yerlerin

nispeti pek

küçüktür.

Dıvar ve

gazete i-

lancılığın-

dan çok daha

ehemmiyet-

li, çok daha

müessir ve

müsmir bir

ilancılık

vardır ki

bizde hemen

büsbütün

meçhuldür,

oda mecmua

ve magazin

ilancılığı-

dır. İnsan

bir Amerika,

bir Alman,

bir Fransız

veya diğer bir Avrupa magazinini açtığı za-

man en ziyade ilan tablo ve resimleri gözü-

nü alır, tecessüsünü ve hattâ bedii dikkatini

üstüne çeker. Dıvar yüzü ve gündelik gazete

sütunu, bir günlük ömürleri sebebiyle, ilan-

cılığın bütün şeraitini dolduran muhitler de-

ğildir. Bu yerler ancak günü gününe veya her hafta değişen ve acele ilanı lazım gelen ticari maddelere mahsustur. Asıl sınıai büyük firmalar bu ilanlarla tanıtılmaz, yalnız san'atkâr bir teknik ile intişar eden magazinlerin sahifeleri sabit ve yıkılmaz şöhretleri têsîs eder. Ressamla edebiyatçının el ele vererek yaratabildiği san'atkârane ilanlar yalnız bu gibi mecmuaların, magazinlerin sütunlarında görünebilir.

Gelişi güzel bir Amerika magazininin sahifelerini karıştırıyorum. Kapağının son sahifesinde nefis yedi renkli bir tablo: ancak 12 veya 24 aylık bir kız çocuğu. En zengin salonları tezyine layık bir san'at eseri. Göz kendiliğinden onun temasına dalıyor. Gayet okunaklı harflerle dizilmiş yazısı ister istemez merakı tahrik ediyor. Serlevhası: «İnsanlar bana hayran, sadece hayran...» En son satırı ise «Fildişi sabunu», bunun üstünde firmalı kutu, sağında doldurulup adresine yollanacak kupon. Soldaki sütunda acaba ne yazılı?.. «Bu sabunla beni yıkadıkları için ben böyle güzelim» mi deniliyor? Sütunun hulâsası aşağı yukarı bu ise de düpedüz böyle söylenmemiştir. Bakınız nasıl bir edebiyata muracaat olunmuş:

«Böyle dil çıkarıp güldüğüme bakmayın. Bu, arsızlığımdan değil, sevincimden. Çünkü bir zamandan beri herkes etrafımda pervane gibi dolaşüyor. Yanağımı okşamaya, boynumun altını gıdıklamaya fırsat arıyor, âdeta can atıyor? Neden bilirmisiniz? Ben de bilmeyorum ama, merak ede ede keşf ettim: annem beni son zamanlarda kendi kullandığı sabunla yıkamaya başladı.. Zahir, bütün keramet o sabunda.

«Neden biliyorsun» mu deyeceksiniz?

«Hımmm... Çünkü babam da annemin, o sabunla her tuvalet yaptıktan sonra, yanağını okşıyor, boynunun altını gıdıklayıyor...»

Bu, küçük bir numune. Sütunlar, sahifeler böyle zengin ve san'atkâr muhayyilelerin eserleriyle dolu..

İşte yerli mallarımızın sürümünü temin edecek propaganda vasıtalarının en mühimmi bu ilancılıktır. Tekniği çabuk teessüs edebilir, ancak güç yeri tüccarlarımızca ehemmiyetinin anlaşılmasıdır. Anlayamazlarsa fabrikalarımızın, atelyelerimizin bacaları çoğalmaz, yerli mallarımız da ecnebi malları camekânlardan ve raflardan atamaz.

Durülbedayi'de

(13 üncü sahifeden devam)

eserden on defa daha kıymetsiz ve on defa daha halkımıza yakancı ne eserler oynanmadı ki! Her neyse, Darülbeyi' bu eseri sahneye koymakla çok yerinde bir iş yapmıştır.

Eser dramatik ve sürükleyici bir mevzua maliktir, şahıslar ayrı ayrı canlı ve barizdirler, teknik ve lisan kuvvetlidir.

Leyla yı çok seven ressam Cevat onunla evlenmeye talip olmuştur. Bilmukabele ressamı şiddetli fakat gizli bir aşkla seven Leyla ise yaşının epeyce ilerlemiş olduğunu ve bu izdivacın Cevad ı betbaht etmesi ihtimalini düşünerek bu teklifi, arzusunun rağmen, redd ediyor ve bunun için de onu sevmediğini sebep olarak gösteriyor. Bu fedakârlıktan sonra Leyla Cevad ı unutmak ve tedavi için Avrupa gidiyor ve bir sene sonra geri döndüğü zaman Cevad ın bir kaza neticesi gözlerini kaybetmiş olduğunu ve büyük bir gurura malik olan genç ressamın bu hadiseden sonra, kendisine merhamet celb etmekten çekinerek, tamamen münzevi ve betbaht bir ömür sürdüğünü öğreniyor. Bu haber üzerine evvelce izdivaç teklifini redd etmekle yaptığı büyük kusuru anlayan Leyla onunla evlenmek istiyor, fakat ressamın merhamet eseri telakkî ederek bu arzusunu redd edeceğini bildiği için bir hile düşünüyor ve hastabakıcı olarak onun yanına kendini kabul ettiriyor. Ve bin müşkülâta onu, kendisini bu izdivaca razı eden sebebin merhamet değil aşk olduğuna iknaa muvaffak oluyor.

Kalbin sesi çok büyük bir muvaffakiyetle temsil edilmiştir. Neyyire hanım ikinci derecedeki rolünde kendi kudretinin fevkîne çıkmıştı. Bedia hanım en iyi rollerinden birindeydi. H. Kemal bey çok tabii, Talât bey hiss ederek ve anlayarak oynadı, fakat söz söylerken daima tekrarladığı muttarit el jestlerinden vazgeçebilse. Galip, doktor Kâmil Ali rolünde kısa bir mecliste san'atının kudretini gösterebildi. Emin Belig bey de iyi idi. Realist eserler güzeldir, halkın kültür ve terbiyesini yükseltmeye de amil olurlar. Lakin bâzan da Kalbin Sesi gibi hissi ve biraz da romantik eserlere de ihtiyacımız vardır. Darülbedayi'in ara sıra bu tarzda eserlere de yer vermesi lazımdır.

Müstakillerin Sergisi

(29 uncu sahifeden devam)

kuvvet ve metanet vermeye mecburdur. Bu ıztırarın sevgiyle bittabi' eseri-san'at, dünün sabur ve mütehammil san'atkârının samur fırça ile işlediği düzgünlü eserlerinden mühim farklarla ayrılmaktadır.

Bugünün san'atkârı, kendisine yeni bir tarzı ifade arıyor. Her gün değişen bu araştırmalar karşısında basit ve iptidai bir dikkatin daima menfi tenkîtileriyle karşılaşyoruz.

San'at, atlıyor. Dünün san'at anlayışının üstünden, müzelerin damlarından dev adımlarıyla atlayarak ilerleyor.

Ve bu seyahatte kendisine refakat eden münevver bir kitleden başka artık onun dilinden anlayan kalmamıştır.

İşte müstakiller, yarının ufkuna müntehi olan bu yolun yolcularıdır. Kimi bir Garp üstadının irşadi aydınlığında, kimi Şark havasının samimi ve berrak temizliğinde işleyorlar, boyuyorlar. Bu eserler, elbette ki olduğu yerden bir karış bile kıpırdamayanlar için bir şey söylemezler. Genç san'atkârlar, o kadar çok yürümüşler, o kadar çok ilerlemişlerdir ki yerinde sayanlar için uzaktan birer nokta halinde görünürler.

Yıldızlar gibi....

* * *

İŞTE Refik Fazıl'ın tuvaleri, Foks-Trot, Ada Natürmort. Yalnız bu üç eser da'vamıza kâfi birer misal teşkil edebilir. Bu dans levhası, renk iytibariyle de, terkip iytibariyle de o kadar olgun bir eser ki bunu yapan ressamın teknikteki kudreti vazıhan görülüyor. Refik Fazıl, eserlerinde his ve teknik olgunluğu ile kıskanılacak bir san'atkârdır. Kompozisyonlarında her şey o kadar yerli yerinde ki daima onlar çok beğenilmiş ve üzerlerinde manakaşa edilemez bir terkip kabiliyetinde itfifak edilmiştir.

Sonra Hale Asaf, peyizajlarında da, portrelerinde de hisli ve samimi bir tarzı-ifadeye sahip.

Ya Muhiddin Sebati nin şu iki peyizajı. Bunlar, sönük ve fersiz bir görüşün o kadar ince, o kadar esri, o kadar şiirli mahsulleri ki. Eserlerindeki hassasiyetin ardında esrarlı bir kalb çarpıntısının seslerini duyar gibi oluyorum. Muhiddin'in resimleri, hasta bir hassasiyetin paletinden renk almışlardır.

Daha sonra Mithat'ın Venedik i, Hadi nin peyizajı ne güzel şeyler. Nurullah Cemal, peyizajlarında portrelerinden ziyade muvaffak oluyor. Böyle olduğu halde portre boyamakta garip bir ısrarı var.

Hem ressamlıkta, hem heykeltraşlıkta aynı derecede büyük bir kabiliyet olduğuna iman ettiğim Ali Hadi Türkiyenin biricik heykel san'atkârıdır ve ben daima abidelerle, heykellerle süslemek istediğimiz memleketimizin onun eserlerinden mahrum oluşuna daima heyret etmişimdir.

Müstakillerin sergisinde bu saydığım isimlerden daha pek çok kıymetler var: Ahmet Zeki, Cemal, Şeref Kâmil gibi.

Çocuk ve San'at

(25 inci sahifeden devam)

BEN şu küçücük tecrübelerim ve düşüncelerimle anladım ki, çocuklar için san'at, ruhlarının dinlenme ve kendi kendilerini yükseltme devirleridir. Çocukların canlı san'atı ise, ne yalnız musikî, ne yalnız şiir ve masal, ne de heykeldir; iki üç yaşından itibaren onlara bütün san'at ihtiyaçlarını birbirine örülü bir halde tatmin edecek san'at sahneleridir.

Bu sahneler öyle tertib edilmeli ki: çocuk aynı zamanda musikî dinlesin, onunla raks etsin, onunla hikâye dinlesin ve yaşatsın. Renkli, zıyalı ışıklar, elbiseler altında vücudunun süzülüp aktığını görsün; kendi dudaklarından dökülen sesinin kalbine aktığını duysun...

İŞTE biz analar, çocuklarımız için böyle bir san'at bütünlüğü, güzelliği inşa edebildiğimiz gün onların taze kalplerini yormamaya, sık sık dinlendirmeye ve kendi kendini yakmaktan men' etmeye muvaffak olabileceğiz."

İtalyanın meşhur Sanderson İtiryat fabrikası:

HASAN KOLONYASI

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmeyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabii limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhi ve asabi hastalıklarda kullanılır. Têsiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Tayyarecilerimiz:— Mithat Bey

(28 inci sahifeden devam)

ileriye atlayacaktım. Motör burada eyi işledi ve mani' atlayan bir at gibi buradan atladım. Aradan daha yirmi dakika geçmeden motör bir sadme ile duruverdi. Her tedbiri aldım, fakat bir daha işletemedim. Bu dağlar arasında imeğe çalışmak, her şeyden el çekip paldır, küldür düşmek demektir. Tam bu sırada ufacık bir tarla parçası gördüm. Tayyarecilikte en müşkül şey yere inmelerdir. Benim için bu tarla parçası üstüne süzülmekten başka çare yoktu. Bütün soğuk kanlılığı bir araya topladım ve ondan hiç bir zerre kayb etmediğim için o tarla parçası üstüne inmeğe muvaffak olarak tayyareyi ve rasıdımla kendimi kurtardım. Avusturyalı bir abit olan rasıdım bayılmıştı. Onu ayıltmağa çalışırken uzun külahlı Acem köylüleri etrafımızı sardılar. Taayareyi ilk defa olarak gören bu köylüler beni Lokman Hekim sandılar. Kimi ağrıyan gözünü gösterdi, kimisi başka derdini, hastalığını anlatmağa başladı. Bunların dostluğunu kazanmak lazımdı. Hemen aklıma traş sabunum geldi ve birer parça kesip devayı-kül gibi hepsine taksim ettim.

Ayılan arkadaşım âdeta benim Lokman Hekimliği tasdik eder gibi olmuştu. Sonra motörü muayene edip arızayı buldum. Makinistin hatası eseri olarak pervaneyi rapt eden vidaların yarısı laçka brakılmış ve bunlar kırılarak motörü tahrib etmiş... Tayyare ile iki buçuk saatte gittiğim bu yere Bağdat dan on beş günde yeni bir motör geldi. Bu motörle Hemedan a gittim.

Diğer bir hadise: Adana da tayyare bölüğü kınmandam idim. Kıbrıs üstünde keşif yapmak için emir alıp uçtum. Motör 100 beygirlik, tayyare ufacık bir kara tayyaresi idi. Bunlarla deniz üstünde uçmak ihtiyatlı bir hareket değildir. Hava bulutlu idi. Kıbrıs doğru ilerledim ve keşfimi yaptım. Artık dönüyordum, bir de ne göreyim; Bütün Kilikya sevhili kapkara bir çizgiden ibaret...

Şiddetli bir fırtına bana doğru ilerleyordu. Yapılacak üç iş vardı: Kıbrıs adasına inip esir olmak... Fırtınadan kaçıp Halebi tutmak. Her şeyi glıp fırtınayı yarmak...

Esaret arzu olunacak, hatıra getirilecek iş değildi.

Haleb i tutamazdım, çünkü motör yağı kâfi değildi. Fırtınayı yarmağa çalışmak en kolayı gibi geldi ve Silifke ye doğru istikamet aldım. Yarım saat kadar uçtum. Yağmur tayyarenin kanatları üstünden sel gibi akıyordu. Öyle şimşek çakıyordu ki gözlerim mütemadiyen kamaşıyordu. Bulutlar alçaktı, denizden 400 mt. yüekte uçuyordum. Ansızın, bir hava cereyanında tayyarem 100 metre birden düştü, dışarı fırlayacaktım. Rasıdımın fotoğrafı, gözlüğü fırlamış gitmişti. Volana sarıldım. Ne olduğumu bilmedim. Tayyareyi normal vaziyete soktum. İşte bu ân heyecamı anlatılmaz bir zamandı. Fırtına devam ediyordu... Yanımdaki tabancadan başka güveneceğim kuvvet ve ümit yoktu.

Deniz ölümünden çok korkardım. Makina bozularak tayyare sukut ettiği takdirde ilk işim tabancayı beynime sıkmaktı. Nihayet bir zaman oldu ki fırtına durdu ve sahil göründü... Artık bir tehlike olsa bile sahili tutardım. Mersin istikametinden bir harp gemisi geliyordu; üstüne doğru gittim. Bombardıman edeceğimi zann ederek hemen istikametini çevirdi ve kaçtı. Silifke yi buldum, fakat yaklaşımağa imkân yoktu. Tepelerden gelen şiddetli rüzgâr sağanağı tayyarenin kanatlarını kıracaktı. Güç hal sahilde bir tarlaya indim. Tayyareden atlar atlamaz rasıdımla kucaklaşıp öpüştük.

Tekrar hayata kavuşmştuk.

Böyle heyecanlı, çok heyecanlı bir vak'a da Süveyş kanalında başımdan geçti:

Umumi harbin ilk senesinde kanal harekâtına iştirâk etmek üzere bir tayyare bölüğü teşkil ederek arkadaşım merhum Fâzıl ile birlikte hareket eylemiştik. Karadan gidiyorduk. Sanki burası dünya ile Ahiret arasında bir geçitti. Hafirülc'a denilen yere gelince menzil karargâhını bulduk ve biz de burada karargâhı kurduk.

Burada tayyaremizi hazırlamıştık, fakat kum fırtınaları fırsat vermeyordu. Hattâ bir gece şiddetli bir fırtına çadırlarımızı alıp götürdü. Tayyareyi kendi kendine uçmaması için benzin fiçilerine bağladık. Nihayet bir sabah uçtuk ve kanala gittik. Kannl civarında Hilal dağı üzerinden geçerken ansızın motörün buji telleri koptu. Yere inmek mec-

buriyeti vardı, halbuki kum satırlarını tespit etmek müşküldü. Sıcak olan hava tabakası dahilinde Fâzıl tarafından idare edilen tayyaremiz kanatları üstüne kaydı ve tayyare yere indiği zaman parça parça oldu. Sademeden fırlamış olduğumu ve motöre çarparak göğsümden ve yüzümden yaralandığımı akan kanlardan anladım. Biraz sonra kum Arapları silahları ile bize doğru hücum ediyorlardı. Tabancalarımızı çıkarıp kendimizi müdafaaya hazırladık. Meğer bunlar bizi İngiliz zann etmişler, İslam olduğumuzu anlayınca bizi sırtlarına alarak kumlar arasındaki deve kıllarından yapılmış çadırlarına götürdüler. Susamıştım, su isteyordum. Bir ağaç kütüğünün içinde ayran getirip ağzıma dayadılar. İçtim, bu kâfi idi, fakat gözlerini açarak «işrep» diye bağıyorlardı.

İçmesem olmayacaktı. Bu çöl Araplarının ikram ve iltifatı imiş. Arkadaşım Fâzıl a işaret ederek «Aman biraz da sen iç, beni kurtar» dedim.

Geçirilen bu kaza üzerine bir koyun kurban ettiler. Saç üzerinde kavurdular ve kabilenin erkek, kadın, çocuk... nesi varsa topladılar. Ziyafetler verildi, dualar edildi. Sonra Hecin develeri ile kum çöllerini gece, gündüz yürüyerek geçip Husayme ye ve buradan hastahaneye gidebildik.

Mitat Bey bütün neşe'siyle bunları anlatıyor ve birer kahramanlık olduğunu aklına bile getirmeyordu.

Muzaffer Timurtaş

Sinir Hastalıkları Mutahassısı Doktor

CAHİT CEVAT

Hastalarını her gün saat 14 den 18 e kadar Laleli de Şair Haşmet sokağı 27 numaradaki muayenehanesinde

kabul eder.

Salı günleri meccanen

Borca Yemez Sıtkı Efendi

(31 inci sahifeden devam)

ERTESİ sabah müşteriler dükkânı kapalı buldukları zaman şaşmışlardı: Her sabah Mehmet Ali efendi dükkânını erkenden açardı: İşe gidenlerin sabahları da ona ihtiyaçları vardı.

Herkes “— Acaba hasta falan mı?” demişti. Fakat bir iki saat sonra Mehmet Ali efendi burunda göründü. Meydanlıkta oynayan çocuklar da onu bekleyorlardı. Uzaktan görünce:

“— Mehmet Ali efendi Amca!” diye bağırmağa başladılar.

Fakat “Mehmet Ali efendi amca” dükkânına kadar ilerlemedi; Sıtkı efendi nin kapısını çaldı. Birkaç çocuk ona doğru koşuyordu. Kapı açıldı, Mehmet Ali efendi içeri girdi. Çocuklar yine sıçrayarak geri döndüler.

Hoşbeşten sonra Sıtkı efendi, dün akşam: “Ben diyorum ki..” diye başlayıp yarım braktığı sözüne devam etti:

“—... Seninle ortak olalım. Birkaç kuruşumu dükkândaki kırıntılarına ekleriz, eksik gedik alırız: şöyle güzel bir dükkânımız olur.”

Mehmet Ali efendi “Evet...” diye dinliyordu.

“... Fakat bu sefer iki mühim değişiklik yapacağız. Birincisi sol taraftaki camekâna büyük bir levha.”

Bu sözler üzerine geniş bir tebessüm bakkalın dudaklarını uzattı:

“— Ey... Sonra?..”

“— Dur.. Anlamadın. Bu levhaya bizim kâtip güzel bir: “Veresiye muamelemiz yoktur.” döktürür.

Mehmet Ali efendi nin bu ikinci sözler üzerine yüzündeki tebessüm düştü. Bir düşüncenin gölgesi gözlerine yayıldı.

“— Yoo... Bu sefer iyiraz yok. Dinle! İkincisi: Borçlar Kanunu kadar kalın şu senin borç defterin yok mu? Onu yakmak: Elin almıştır yine bâzı bâzı yazarsın..”

Mehmet Ali efendi yine gülümsedi. Sözlerini bitiren Sıtkı efendi arkasına yaslandı:

“— Nasıl?..”

“— Fena değil... Fakat...”

“— Fakati, makati yok...”

“— Yâni şunu demek isteyorum ki sen de ziyan etmeyesin... Öyle ya, peşin parayla alacak kim var...”

“— Canım, senin nene lazım; orasını bana brak. Biraz sonra Mehmet Ali efendi Sıtkı efendi nin evinden çıkarken birkaç gün sonra dükkânı açmaga karar vermiş bulunuyorlardı.

(Bitmedi)

Kimyaker A. Rıza B. Evi—Adana

(57 nci sahifeden devam)

lar ancak kapıların açılacağı kadar geniş ve odaları birbirine birleştirecek kadar da uzun yapılmıştır.

Yukarki sofaya çıkarken merdivenin ortasına bir saksı konmuştur.

Yokarı katta bir yatak odası vardır. Yatak odasında karyola, komodin, gardrop sabittir. Gardrobun nısıfını misafir yatak odasından da kullanmak mümkündür.

Karyolanın başında bir komidatör, bir zil lonya, bez ve luzumlu eşya koymağa mahsus kristal raflar vardır.

Yatak odasından banyoya ve balkona çıkılır. Adana da yazın açıkta yatıldığından saçtaki kroşelere rapt edilen çengellere perde asarak balkonda yatmak mümkündür.

Banyo odasında bir banyo, ocağı yandaki çamaşırhaneye açılır bir termosifon, duş ve bir de tuvalet yeri vardır. Tuvalet mahallinin her iki tarafında süfit elektrik, kristal raf vardır. Lavaboya, termosifon yaptırılan hususi têsîsat vasıtasıyla sıcak ve soğuk su ayrı ayrı gelir. Muslukta süzgeçli bir hortum vardır.

Fayanslar banyo mahallinde 2.20 metre kadar kaplandığı halde diğer aksamda luzumsuz olduğundan üç sıra kaplanmıştır.

Hizmetçi banyoya girmez, çamaşırılıkta suyu ısıtır, odunları koyar. Bu suretle banyo kirlenmez. Çamaşırılığa bir mozayik tekne konulmuştur.

Çamaşır burada yıkanacak, kuruyacak, ütülenecek, yatak odasına konulacaktır.

Çamaşırılığın önündeki balkondan demir bir merdivenle dama çıkılır.

Dam beton arme döşeme üzerine iki kat ruberoit kaplanmıştır.

Ruberoitin İstanbul dan gelmesi çok uzun sürmüş ve 25 % nakliyat parası binmiştir.

Bu sebepten İstanbul dan başka bir şey getirilmekten sarfı-nazar edilmiş, her şey yerli ustalara, yerli vesaitle yaptırılmıştır.

Damda 2.5 tonluk bir su deposu vardır.

Bir santrfüj, suyu 15 dakikada buraya doldurmaktadır. Bina mermer sıva ile sıvanmıştır.

Bütün demir aksam, kapı kulpları, parmaklıklar, kafes Adana da yaptırılmıştır.

Evin misafir odasına, mutfağa, yemek odasına, yatak odasına ayrıca mobilya yapılmıştır.

Bütün inşaat heyeti-umumiyesi itibariyle mükemmel denilebilecek bir şekilde olmamışsa da, mimar ile çalışmağa alışmayan, bildiğini yapmak isteyen ustalarla daha temiz iş yapmak imkânsız olmuştur.

Maamafi Adana da yeni bir şehir doğmak üzeredir. On sene sonra yeni istasyon civarına doğru şehir büyümüş olacaktır.

Binaya 60 metre mikâp beton arme, 65 metre mikâp tuğla duvar, 420 metre murabba mermer harici sıva, 360 metre murabba kireç dahili sıva, 110 metre murabba kapı ve pencere, 200 metre murabba ruberoit, 300 parça 400 × 18 × 22 ham çam ağacı sarf edilmiştir.

Tiyatro San'atkârlarımız

(27 nci sahifeden devam)

Lakin sözlü sinemanın iycadı şüphesiz ki tiyatro üzerinde te'sirsiz kalmayacaktır. Tiyatro san'atı eskimiş ve köhneleşmiştir, binaenaleyh halkı tiyatro binasına çekmek için yenilikler bulmak, ona yeni cazibeler ilave etmek lazımdır. Büyük Rus rejisörü Meyerhold un yaptığı da esasen budur, o dekor, makyaj, diksiyon, hepsini değiştirmiştir. Dekorda konstruktivizm, gösterilen mahallin yalnız ana hatlarını inşa etmekle iktifa eden bir meslektir. Meyerhold un muvaffakiyeti bütün rejisörleri yeni tarzlar araştırmaya sevk etmiştir. Hayır, tiyatro, sinemanın karşısında yıkılmayacak, fakat kendini tazelemeye ihtiyâç görecektir.

Tiyatronun bir kriz geçirmekte olduğu muhakkaktır. Buna en aşikâr delil de Umumi Harpten sonraki eser buhranıdır. Bir topaz yazıldı, herkes dört elle ona sarıldı. Çünkü kaç senedir şöyle derli toplu bir eser yazılmamıştı. Halbuki harpten evvel çıkan eserler arasında Topaz dan çok yüksekleri vardır.

— Karagöz ve Orta Oyunu hakkında ne düşünüyorsunuz ?

— Karagöz tamamen bizim milli bir oyunumuzdur, henüz meçhuldür ve bize nereden geldiğini bilmiyoruz. Selim Nüzhet, Platon un bir kitabından ihtimal eski Yunanlılarda da bu oyunun ma'lûm olduğunu istihrac ediyor. Bence Karagöz bir şark oyunudur ve menşeiini de şarkta aramalıdır. Çinden İran tarikiyle bize geçmiş olması muhtemeldir. Bursa kitaphanesinde okuduğum bir kitapta Şeyh Küşteri nin İran dan gelmiş olduğundan bahs edilmektedir. Bu nokta çok dikkate değer. Orta oyununa gelince, bu evvelce zamanın en büyük hicviyecileri tarafından aralarında yaptıkları meclislerde oynanmış, bu iytiibarla bir san'at tezahuru olmuştur. Lakin sonraları Orta Oyunu bu mahiyetini kaybetmiş ve esnaf elinde bir geçim vasıtası olmuştur.

Karagöz ve Orta Oyununun tiyatro mazimize mal edilmesi lazımdır. Bizde ilk ciddi tiyatro hareketleri de Sultan Mecit ve Aziz zamanlarında Gedik Paşa tiyatrosu kurulmuş ve tıpkı komedi Franzezin Fransız Kralları himayesinde olması gibi tiyatro bir müddet sultanlardan himaye görmüştü.

Lakin din bezirgânları derhal padişahın luup mahallerine gitmesi caiz olmayacağına dair fetvalar çıkartmış ve tiyatronun dağıtılmasına ve bu suretle de bizde temaşa san'atının pek geç inkişaf etmesine sebebiyet vermişlerdir.

• Kanaatimce bizde milli bir tiyatro, bir halk tiyatrosu yapmak için Karagöz ve Orta Oyunundan malzeme almak lazımdır ki Musahip Zade nin yaptığı da budur ve bu sebepten halk tarafından büyük bir rağbetle karşılanmaktadır.

Genç san'atkâra teşekkür edip ayrılırken saat 9,30 a gelmişti, Darülbedayi' disiplini mucibince birinci perdeyi kaçırmamak için kapılar kapanmadan bir an evvel salona girmeye acele ettim. — Y. N.

Çin San'atı

(21 inci shifeden devam)

Çinde san'atın garplılaşması :

Çin san'atının inhitatı daha on yedinci asırda, Ming devrinde başlar. O tarihlerde heykel kâmilin unutulmuş gibidir. Resim de mahir fakat dehadan mahrum esnafın elinde, maişet kazancı vasıtası olarak kalmıştır.

On dokuzuncu asırda, iki üstat, Tsing-ze ve Çeng Se-Tsun eski gusto ile yeni bir üslup bulmağa çalışmış ise de takdire değer emekler sarf etmekle beraber büyük bir muvaffakiyet göstermemişlerdir.

Avrupa san'atı Ming devrinin sonlarında Çine girmeye ve az çok, sarayda ve mahdut bir aristokrat cemiyetinde, beğenilmeğe başlamıştı. Ancak yirminci asırda Çin ile Avrupa arasında ortalama bir medeniyet merhalesi teşkil eden Japonyada tahsil gören ressamlar Çin mekteplerine muallim oluyor ve biraz sonra Avrupanın muhtelif resim mekteplerini temsil eden gençler yetişiyor.

1912 de, Çin Cumhuriyetinin iylan olunduğu sene, Lü Hai-Suo isminde genç bir ressam tarafından Şanghay da bir *güzel san'atlar mektebi* açılmıştır; burada talebeler ilk defa olarak yağlı boya ile resim yapmak san'atına alıştırılıyor. Bu müessesenin hedefi liselere ve orta mekteplere resim muallimi yetiştirmekten ibaretti. Birkaç sene sonra hükümet Pekin de milli güzel san'atlar mektebini têsis ediyordu. Ondan sonra Avrupa ressamlığı genişçe bir inkişafa mazhar oldu, Lü Hai-Su tarafından Pekin ve Şanghay da sıra ile üç resim sergisi açıldı.

Bu yeni san'atın muvaffakiyeti eski san'atkârları korkuttu, memleketin taasubuna müracaat ederek hükümetin müdahalesini da'vet ettiler. Lü Hai-Su ye de *asi san'atkâr* lakabı verildi.

En büyük patırtı Şanghay mekte binde genç ressam tarafından çıplak model üzerine etüd yapılmak usulünün kabul ve tatbikî sebebiyle koptu. Bu korkunç mücadeleye 1924 de Şanghay da cereyan etti ve genç ressamın galebesiyle nihayet buldu. İşte ancak o seneden sonradır ki Çinin güzel san'atlar mektebinde canlı model resmi kabule mazhar oldu.

Bu kısa devirde, birçok emekler sarf olunmakla beraber, Avrupa ressamlığının genç Çinli mümessilleri arasında henüz deha sahibi hiç bir üstat yetişmemiştir.

Sıhhat-Muvaffakiyet-Saadet

(48 inci sahifeden devam)

sık sık boşaltılması ihmal edilir. Koku yapan maddelerin evden uzaklaştırılması için mecraların ana lağmına akıtılması zaruridir. Aptesanelerin de havalı ve mükemmel surette temizlenmiş olması lazımdır. Ashını ararsak bu temizlik, daha ziyade, diğer insanlara karşı da bir hürmet nişanesidir.

Bir ev kadınının yapacağı işler yalnız bu kadar değildir. Yalnız evin temiz olması kâfi değil, aynı zamanda evi, içinde oturanlara hoş gösterecek bir şekle sokmak, ne kadar basit olsa da, mobilyeleri zarif bir tarzda tanzim etmek de mühim bir iştir.

Her evin etrafında bir bahçe bulunması arzu edilir bir şeydir: önde, içinde çocukların oynayabileceği, hattâ bütün ailenin vakit geçirebileceği bir çiçek bahçesi; ve arkada, aileye sıhhi ve ucuz sebzeler yetiştirebilecek diğer bir bahçe. Böyle bir bahçe insanı evde oyalayabilecek tatlı bir meşgaledir; işini bitiren erkek, gününün mütebakî kısmını (bahçesini tanzim etmek) le geçirmek için eve dönmekte istiyical eder. Bueğlenceli meşgale ona muzırrus-sıhha sefahet yerlerini unutturur, parasını, sıhhatını ve bittabi' ailesinin refahını korur.

Birçok işçiler tanırım ki, evlerinin veya bahçelerinin bir köşesinde kurdukları küçük bir atelyede, evlerinin ufak tefek eksiklerini tamamlamak fırsatını bulmuşlar ve bir taraftan bu tatlı meşguliyetle eğlenirken çocukları için de eyi bir numune teşkil etmişlerdir.

Kutu Kitabı

İlk mektepler için çok istifadeli bir elişi rehberidir.

Maarif Vekâleti Milli Tâlim ve Terbiye Heyetince büyük takdirlere mazhar olmuştur.

Fiatı 60 Kuruş

Toptan alanlara yüzde 40 tenzilat yapılır.

Müracaat yeri : **Dilsizzade Hanı 1-2**

ABONE ŞERAİTİ

(Posta ücreti dahil)

Türkiye için:

Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira

Ec. Memleketler için

Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT

Adres: Dilsizzade Hanı, No. 1-2

Telefon: 24118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından
neşr olunur.

Her nushada:
bir elbise kalıbı
ve metin harici
tablo
bulunur.

Fihrist

Muharriri Sahifesi

Memlekete Dair:

Balkanlar Birliği ve Gazi Hz. nin nutukları	4
Tayyareci Mithat Bey	28

Edebiyat, San'at, Lisan:

Bizim klasikler?	Ahmet Cevat	1
Çin San'atı (1)		17
Çocuk ve San'at	Mustafa Şekip	22
Müstakillerin Sergisi	Elif Naci	29
Dar Kapı	Kenan Hulusi	65

İlim ve Fen:

Sumerlilerin lisanı	Ahmet Cevat	7
T. A. Edison (2)		43
Yüzümüzün şeklini balıktan aldık! (3)	İ. Hoyi	49

Hikâye, seyahat ve Tiyatro:

Darülbedayi'de	Yaşar Nabi	12
Oğlu için	Nahit Sırrı	14
Tiyatro San'atkârlarımız	Y. N.	26
Borca yemez Sıtkı Ef.	Vahdet Gültekin	30
Parlak Zümrüt (4)	Princess Der Ling	33

Tefrika:

Odise	Yaşar Nabi	62
-------	------------	----

Şiirler ve Nesirler:

Günün son ışıkları	Fevziye Aptullah	3
Köyünüm garında	Sabri Esat	11
Kânunu-Evvel	Vahdet Gültekin	25

Mazimden satırlar

Yalnızlık

Şikâyet

Gurbet Geceleri

Sonbaharda sular

Düşünce ve Duygu Çiçekleri:

Söz ve Sözü'n Eyi ve fena Kullanılması 10

Kadın Sahifeleri:

Sihhat ve Güzellik

Ev Kadını

Yeni Modeller

Bluz Kalıbımız

Müteferrik:

Yarı Yol (5)

Vahşi Hayvanlar

Eski Ağaçlar (3)

Barère in bir san'atkârı Kurtarışı

Kediler yurdu

Evde temizlik ve Konfor

Liseli Kızlarımızın sihhati (4)

İlancılık ve İlanlar

Kimyaker A. Rıza B. evi (6)

Şarlo ve İngiliz buhranı (7)

Asri Satranç muallimi

Aziz Faik 32

Cahit Sıtkı 32

Emin Halil 32

Saim Nezh 32

Şevket Hıfzı 32

66

67

68

70

36

38

40

42

46

48

52

54

56

58

60

(1) L'art Vivant (2) Miroir du Monde (3) Popular Science (4) Good HouseKeeping (5) Atlantic Monthly (6) Mîmar (7) Toute La Terre.